

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการ

“ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยเพื่อสืบทอดวิถี
วัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา)
ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ระยะที่ 1

โดย

นายอัมพร ปรีเปรม และคณะ

กันยายน 2556

สนับสนุนโดย

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
ศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป" กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ "คน" ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การเริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความเข้มแข็งในการแก้ปัญหาของตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่างเป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงอยู่ที่ "กระบวนการ" มากกว่า "ผลลัพธ์" เพื่อให้ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย "เวที" (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คนในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิกอบต. กรรมการสหกรณ์ ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ "ปัญญา" ในกระบวนการวิจัย

"กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น" หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ "คำถาม" หรือ "ความสงสัย" บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น "คำถาม" ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อสงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา "ข้อมูล" ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ "วางแผน" การทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ "บันทึก" มีการ "ทบทวน" ความก้าวหน้า "วิเคราะห์" ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ "ถอด" กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ "สรุปบทเรียน" ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำให้ดีขึ้น ตลอดจนสามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย "ผู้ที่สงสัย" ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ไขปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระเบียบ การวิจัยแบบนี้จึงไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้านก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.สำนักงานภาค ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าวมาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่าได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.สำนักงานภาค จึงได้ปรับปรุงรูปแบบการเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนองานออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคงมุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของ

กระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วยให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการจึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียนโครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

เรื่อง : โครงการวิจัย “ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยเพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ระยะที่ 1

ผู้วิจัย : นายอัมพร ปรีเปรม และคณะ

บทคัดย่อ

โครงการวิจัย “ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยเพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ระบบตัวเขียนภาษากวยในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา)

วิธีการดำเนินงานวิจัย เป็นไปตามลักษณะงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น กล่าวคือ มุ่งเน้นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการมีส่วนร่วมของชุมชน ทั้งนี้ในระยะที่ 1 ได้มีการดำเนินงานตามกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมเวทีชี้แจงโครงการ, กิจกรรมพัฒนาระบบตัวเขียน, การวาดภาพประกอบชาร์ตพ้ายชนะ, การนำเสนอระบบตัวเขียนต่อชุมชน, การทดสอบระบบตัวเขียนโดยการฝึกเขียนภาษากวย, การตรวจสอบระบบตัวเขียน, การสรุปและจัดทำคู่มือการเขียนภาษากวย

จากการวิจัยในระยะที่ 1 ทำให้ได้ระบบตัวเขียนภาษากวย ซึ่งประกอบด้วย พ้ายชนะต้นที่เป็นพ้ายชนะเดี่ยว จำนวน 20 ตัว พ้ายชนะควบกล้ำ จำนวน 9 ตัว พ้ายชนะท้ายหรือตัวสะกด จำนวน 13 ตัว เสียงสระ 25 ตัว โดยมีขั้นตอนกระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เริ่มต้นจากมาสร้างระบบตัวเขียนที่มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับนักวิชาการทางภาษาศาสตร์ จากนั้นฝึกเขียนภาษากวย เพื่อทดสอบการใช้ระบบตัวเขียน จัดเวทีนำเสนอผลการสร้างระบบตัวเขียนต่อชุมชนและรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะพร้อมทั้งตอบคำถามข้อสงสัยต่างๆ การทำชาร์ตพ้ายชนะภาษากวยทำได้โดยการเลือกคำศัพท์ที่สามารถวาดภาพได้ประกอบการทำชาร์ตพ้ายชนะ เมื่อวาดภาพแล้วทำการทดสอบอีกครั้งว่าภาพสื่อความหมายได้ตรงกับคำหรือไม่ เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้วนำไปสู่ขั้นตอนการใช้ประโยชน์ต่อไป ปัจจัยภายในที่เอื้อต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย คือ ความตระหนักและความสามัคคีกันในการอนุรักษ์ภาษากวยของตนเองเอาไว้ เพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง ปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการสร้างระบบตัวเขียน ได้แก่ หน่วยงาน องค์กรที่ให้การสนับสนุนทางด้านทุนวิจัย ทุนความรู้ วิชาการ ทุนบุคคลากร แต่ทั้งนี้ยังมีเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาระบบตัวเขียน คือ ทีมวิจัยส่วนใหญ่เป็นชาวบ้านไม่เคยผ่านการสร้างระบบตัวเขียนมาก่อน ประกอบกับมีเวลาว่างไม่ตรงกัน

บทสรุปโครงการ

บทนำ

ชาวกวย กุย กูย หรือโกย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร จากการสำรวจพบว่าคนที่พูดภาษากวย/กวย กระจายอยู่ทางภาคอีสานของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด

ในตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน มีชาวกวยอาศัยอยู่จำนวน 13 หมู่บ้าน บ้านชำและบ้านดาดา ถือเป็นชุมชนที่ยังมีความเข้มข้นของการใช้ภาษาและวัฒนธรรมกวย มีการแต่งกายที่แสดงอัตลักษณ์คนกวย มีวัดไตรราษฎร์สามัคคีเป็นศูนย์รวมของชุมชน รวมทั้งยังมีกิจกรรมงานบุญประเพณีของชาวกวยอย่างต่อเนื่องชุมชนจึงเห็นคุณค่าความสำคัญและมีความประสงค์ที่จะอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมกวย โดยในปี 2552 ชุมชนบ้านชำและบ้านดาดา ได้ร่วมกันดำเนินโครงการ “ศึกษากลุ่มเยาวชนชนกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี ชาติพันธุ์กวย (ส่วย)” ซึ่งจากการดำเนินโครงการได้เกิดผลลัพธ์สำคัญ ได้แก่ หนังสือเรื่องกอนกวยส่วยไม่ลืมชาติ และได้มีสื่อที่ีวต่าง ๆ ให้ความสนใจ คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาวกวยเป็นอย่างมาก รวมถึงเด็กและเยาวชนเองก็เริ่มสนใจประเพณีในชุมชนของตนเองมากขึ้น

จากการทำหนังสือที่ผ่านมา ทีมวิจัยพบข้อจำกัดคือ ในขั้นตอนการเขียนบทละคร ทีมวิจัยยังไม่สามารถถ่ายทอดภาษากวยจากคำพูดมาเป็นตัวเขียนได้ทั้งหมด มีบางคำที่มีเสียงและสระที่ต่างจากภาษาไทย ทำให้ไม่สามารถเขียนเป็นภาษากวยได้ ส่วนหนึ่งของความคาดหวังต่องานวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นที่จะคลี่คลายข้อติดขัดดังกล่าว และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่ด้วยยังไม่รู้ว่ากระบวนการพัฒนาตัวเขียนนี้จะเป็นอย่างไจึงได้ร่วมกันพัฒนาโครงการ “ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ขึ้น เพื่อสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย และหาแนวทางการนำระบบตัวเขียนฯ มาใช้สำหรับบันทึกภาษาและองค์ความรู้ ภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์กวย สามารถเผยแพร่ สืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชาวกวยสู่ชนรุ่นหลังต่อไป

คำถามวิจัย

กระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ควรเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย
2. เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ระบบตัวเขียนภาษากวย ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

ขอบเขตการวิจัย

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เพื่อเป็นเครื่องมือในการบันทึกความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง โดยศึกษาถึงลักษณะทางภาษากวย ขั้นตอนกระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวยและปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย

ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ปฏิบัติการวิจัยอยู่ในเขตชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี ประกอบด้วยบ้านชำและบ้านตาตาด.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ซึ่งเป็นชุมชนชาวกวยที่ยังคงมีการใช้ภาษากวยกันในชีวิตประจำวัน และได้เคยมีประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อนหน้านี้แล้วและประสบปัญหาเรื่องการเขียนภาษากวย

ขอบเขตระยะเวลา

โครงการวิจัยในระยะที่ 1 นี้มีเวลาดำเนินงานโครงการ 6 เดือน จาก เดือนกันยายน พ.ศ. 2555 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

กระบวนการทำงานวิจัย

โครงการ "ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตาด) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ" ระยะที่ 1 มีกระบวนการทำงานวิจัย ดังนี้

เปิดเวทีชี้แจงโครงการต่อชุมชน โดยชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวยหรือการสร้างภาษากวยของชุมชนว่าได้ทำสัญญากับ สกว. แล้วและได้เปิดบัญชีธนาคาร และขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งชาวบ้านก็พร้อมให้ความร่วมมือ

สร้างระบบตัวเขียนภาษากวยที่มหาวิทยาลัย มหิดล ทีมวิจัยได้เข้าเยี่ยมชมศูนย์ศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย ได้เห็นตัวอย่างการทำงานของกลุ่มอื่นๆ เช่น ภาพวาด ภาพประกอบคำ แผนการสอนของแต่ละทีม สื่อการสอน เช่น นิทานเขียนเป็นภาษาของตัวเอง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ตัวสะกดของภาษาต่าง ๆ ซึ่งมีภาษา

เขียนใกล้เคียงกับภาษากวยมากที่สุดคือ ภาษาบรู ภาษาซอง เห็นแผนที่การใช้ภาษาพูดในท้องถิ่นต่าง ๆ ภาษา กุย กวย ส่วย มีอยู่หนาแน่นในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และ จังหวัด จันทบุรี และยังมิอยู่ในแผนที่โลก ทำให้ทีมวิจัยเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ เกิดความรัก วัฒนธรรมท้องถิ่น เกิดแรงกระตุ้นในการทำงาน เห็นแนวทางในการทำตัวเขียน แนวทางการพัฒนา หลักสูตรภาษาท้องถิ่น การทำสื่อการสอนภาษาท้องถิ่น การสอนเรื่องวัฒนธรรมให้กับเด็กในท้องถิ่น จากนั้นเข้าสู่กระบวนการสร้างระบบตัวเขียน ซึ่งทีมวิจัยได้คัดเลือกพยัญชนะต้นทั้งหมด 20 ตัว ตัวสะกดได้ 13 ตัว สระ 25 ตัว

วาดภาพประกอบพยัญชนะ สระและตัวสะกดภาษากวย โดยมีเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน ให้ความร่วมมือในการช่วยวาดภาพประกอบพยัญชนะ

นำเสนอระบบตัวเขียนต่อชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้เห็นรูปแบบภาษาเขียนกวยที่ทีมวิจัยคิดขึ้น เพื่อรับฟังความคิดเห็นของชุมชนต่อระบบตัวเขียนนี้ โดยหัวหน้าโครงการได้ชี้แจงให้ผู้เข้าประชุมได้รับ ทราบถึงความก้าวหน้าของโครงการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย ที่ทีมวิจัยได้เข้าอบรม ณ มหาวิทยาลัยมหิดล ภาษาเขียนที่ทีมวิจัยได้ทำจะเป็นภาษาเขียนกวยเท่านั้น โดยใช้อักษรไทยแทน เสียงในภาษากวย ขอให้ผู้เข้าประชุมได้ดู อ่าน และตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่ และเปิดโอกาสให้มีการ แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

ทดสอบระบบตัวเขียนโดยการฝึกเขียนภาษากวย ทีมวิจัยได้ฝึกการเขียนคำศัพท์ภาษากวย เป็นหมวดหมู่ การเขียนเป็นประโยคสั้นๆ ไปจนถึงการเขียนนิทาน

ตรวจสอบระบบตัวเขียนภาษากวย โดยมีทีมงานอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดลมาช่วย ตรวจสอบระบบตัวเขียนพร้อมทั้งให้คำแนะนำในการเขียน

สรุปการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย ทีมวิจัยสรุปและจัดทำคู่มือระบบตัวเขียนภาษากวย

ผลการดำเนินงาน

ระบบตัวเขียนภาษากวย

ภาษากวยเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) ตระกูลย่อยมอญ – เขมร (Mon-Khmer) กลุ่มกะตุ (Katuic) ในตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะที่ชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดา) ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัย พบว่า มีทั้งผู้ที่พูดภาษา กวย และภาษากูย แต่ทั้งสองภาษานี้มีลักษณะแตกต่างกันไม่มากนัก

ภาษากวย เป็นภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ มีระบบเสียงประกอบด้วย ระบบเสียงพยัญชนะต้นที่ เป็นพยัญชนะเดี่ยว พยัญชนะควบกล้ำ ระบบเสียงพยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด และระบบเสียงสระ ดังนี้ พยัญชนะต้น 20 ตัว ได้แก่ ก ค ง จ ช ฌ ญ ต ต หน บ ป พ ม ย ล ว อ ฮ

พยัญชนะควบกล้ำ คือพยัญชนะต้นที่ควบกล้ำ กับ ร และ ล ซึ่งมี 9 ตัว ได้แก่ ตร คล ปล กล พล ทล ทร มล บล

พยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด 13 ตัว ได้แก่ -ก -ง -จ -ด -น -บ -ม -ย -ล -ว -ฮ -ธ -ยฮ

สระในภาษากวย มี 25 ตัว ได้แก่ -ะ -า อี อี้ อี อือ อู อุ ะ -เ -แ -ะ -แ -โ -โ -เาะ -อ -เอะ -เออ -เอียะ -เอีย -ัวะ -ัว -เอือะ -เอือ -เา

ขั้นตอนกระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวย

ทีมวิจัยดำเนินการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยโดยเริ่มต้นจากมาสร้างระบบตัวเขียนที่มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับนักวิชาการทางภาษาศาสตร์ จากนั้นฝึกเขียนคำภาษากวยโดยการเขียนคำศัพท์เป็นหมวดหมู่ เช่น หมวดอวัยวะต่างๆของร่างกาย หมวดสัตว์ หมวดพืชผัก อาหาร จำนวนนับ เป็นต้น แล้วจึงฝึกเขียนเป็นประโยค เมื่อทีมวิจัยเริ่มเขียนได้คล่องจึงได้จัดนำเสนอผลการสร้างระบบตัวเขียนต่อชุมชนและรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะพร้อมทั้งตอบคำถามข้อสงสัยต่างๆ ในกระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย นอกจากจะฝึกเขียนเป็นคำและเป็นประโยคแล้ว ยังได้มีการเขียนนิทาน เรื่องสั้น เรื่องเล่าต่างๆ เพื่อเป็นการทดสอบการใช้ระบบตัวเขียนว่าเมื่อเขียนไปเรื่อยๆแล้วเจอปัญหา อุปสรรคในการเขียนหรือไม่

การทำชาร์ตพยัญชนะภาษา เมื่อได้ระบบตัวเขียนภาษากวย ทีมวิจัยได้ช่วยกันเลือกคำศัพท์ที่สามารถวาดภาพได้ประกอบการทำชาร์ตพยัญชนะ สระ และตัวสะกดในภาษากวย โดยมีเด็กและเยาวชนมาช่วยในการวาดภาพประกอบ เมื่อวาดภาพแล้วทีมวิจัยทดสอบกับพี่เลี้ยงโดยให้ดูภาพประกอบว่าแต่ละภาพวาดออกมาได้เหมือนหรือดูเข้าใจหรือไม่ และทดสอบกับชุมชนโดยการจับคู่ภาพกับคำศัพท์ แล้วดูว่าผู้ที่มาทดสอบสามารถจับคู่ภาพกับคำได้หรือไม่ หากจับคู่ไม่ได้ หรือภาพยังไม่เหมือนหรือไม่สอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชนก็มีการแก้ไข เช่น รูปเสื้อ ก็ได้มีการเปลี่ยนจากรูปเสื้อผ้าทั่วไป เป็นเสื้อแบบของชาวกวย ซึ่งมีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของชาวกวย เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้วจึงได้นำจัดวางโดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์และส่งเข้าร้านปริ้นท์สำหรับใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ต่อไป

ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย

ปัจจัยภายในที่เอื้อต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย อันดับแรกคือ ทั้งทีมวิจัยและชาวบ้านเห็นว่า ปัจจุบันเด็กๆเริ่มละเลยไม่ยอมพูดภาษาท้องถิ่น จึงเกิดความตระหนักและความสามัคคีกันในการอนุรักษ์ภาษากวยของตนเองเอาไว้ เพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง อยากสร้างระบบตัวเขียนขึ้นเพื่อจะ

ได้ฟื้นฟูภาษาของตนเองให้เด็ก ๆ ได้รับความรู้ และที่สำคัญในชุมชนยังมีพระครูสังวรวิมูถคุณ ท่านมักจะเทศน์หรือสอนเด็กโดยใช้ภาษากวย อีกทั้งยังให้การสนับสนุนเป็นอย่างมากในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษากวย ส่วนปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการสร้างระบบตัวเขียน ได้แก่ หน่วยงาน องค์การที่ให้การสนับสนุนทางด้านทุนวิจัย คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทุนความรู้วิชาการจากมหาวิทยาลัยมหิดล อีกทั้งยังมีเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ที่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนโดยให้ครูในศูนย์เด็กเล็กซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัด เข้ามาร่วมในโครงการวิจัยและยังสนับสนุนให้มีการนำภาษากวยเข้าไปสอนในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งทำให้ทีมได้มีแนวทางในการดำเนินงานต่อไปข้างหน้าได้

แต่ทั้งนี้ยังมีเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาระบบตัวเขียน คือ ทีมวิจัยของเราเป็นชาวบ้านล้วนๆ ไม่มีความรู้และไม่เคยผ่านการสร้างระบบตัวเขียนมาก่อน และอีกอย่างมีปัญหาในการสร้างเพราะภาษากวยมีเสียงหลายเสียงที่ส่วนใหญ่จะเป็นเสียงใหญ่และเสียงที่ออกมาจากคอหรือจมูกและมีเสียงยาวและเสียงหยุด ซึ่งจะมีปัญหาต่อการสร้างระบบตัวเขียน เช่น เสียงที่มี ยจ สะกด เพราะบางคำเป็นคำกำกวมเราจึงต้องสร้างตัวสัญลักษณ์แทนเสียง 2 เสียง ซึ่งทำให้คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจ ในตอนแรกก็จะมีปัญหาในการออกเสียง เพราะบางคนไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ชินในการออกเสียงเวลาที่เจอตัวอักษร ซึ่งสิ่งนี้ทำให้มีความตั้งใจและสนใจในตัวอักษรมากขึ้น และปัญหาอีกอย่างคือ ปัญหาเรื่องเวลา ทีมไม่ค่อยมีเวลาว่าง หรือมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ซึ่งทำให้มีปัญหาในการจัดการประชุมทีมบ้าง ทำรายงานบ้าง

สรุปผลการวิจัย

กิจกรรมในโครงการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยในระยะที่ 1 ดำเนินงานระหว่างเดือนกันยายน 2555 – เดือน กุมภาพันธ์ 2556 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน ซึ่งการดำเนินงานระยะที่ 1 เป็นการศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย ซึ่งมีกระบวนการวิจัย ผลการวิจัย บทเรียนจากการทำงานวิจัย สรุปได้ดังนี้

กระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยเริ่มต้นขึ้นหลังจากการเซนต์สัญญาโครงการวิจัยและเปิดบัญชีโครงการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทีมวิจัยได้ประชุมกันเพื่อวางแผนในการจัดเวทีชี้แจงการทำงานในชุมชนเพื่อบอกกล่าวกับชาวบ้านว่าเราได้เริ่มทำวิจัยกันแล้วและขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการให้ข้อมูลหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทีมวิจัยได้เตรียมตัวเพื่อเดินทางไปทัศนศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย การเดินทางไปมหาวิทยาลัยมหิดลในครั้งนี้ นอกจากทีมวิจัยจะได้ตัวเขียนภาษากวยแล้ว ทีมวิจัย

ยังได้เห็นตัวอย่างและต้นแบบการทำงานของภาษาอื่นๆในประเทศไทย และได้เห็นแผนที่ภาษากวยปรากฏอยู่ในแผนที่โลกอีกด้วย

เมื่อเดินทางกลับมาจากมหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว ทีมวิจัยได้จัดประชุมชาวบ้านเพื่อนำเสนอผลจากการไปทำระบบตัวเขียน และได้ฝึกเขียนภาษากวย โดยการเขียนเรื่องเล่าและนิทานต่างๆ พร้อมกับการทำชาร์ตระบบตัวเขียนภาษากวย โดยมีทีมครูในศูนย์เด็กเล็กและเด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมช่วยกันวาดภาพ เมื่อได้ชาร์ตพยัญชนะแล้วทีมวิจัยได้ปริ้นซ์ไว้นิยขนาดใหญ่ แล้วนำไปสอนเด็กในศูนย์เด็กเล็ก

หลังจากนั้นทีมวิจัยจึงได้สรุปผลการดำเนินงานทั้งหมดของโครงการวิจัย ทั้งกระบวนการและผลการดำเนินงาน รวมทั้งแผนการดำเนินงานระยะต่อไป

ผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 ทำให้ทีมวิจัยได้ระบบตัวเขียนภาษากวย คำศัพท์ภาษากวยในหมวดต่างๆ และนิทานเรื่องเล่าภาษากวย รายละเอียดดังนี้

พยัญชนะภาษากวย

- พยัญชนะต้นที่เป็นพยัญชนะเดี่ยว จำนวน 20 ตัว
- พยัญชนะควบกล้ำ จำนวน 9 ตัว
- พยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด จำนวน 13 ตัว
- เสียงสระ 25 ตัว

คำศัพท์ภาษากวยในหมวดต่างๆ

- หมวดพืชผัก
- หมวดผลไม้
- หมวดต้นไม้
- หมวดอวัยวะภายนอก/ ภายใน
- หมวดเครือญาติ
- หมวดอาหาร
- หมวดรสชาติ
- หมวดสัตว์
- หมวดเลข/ จำนวนนับ
- หมวดเครื่องใช้ในครัวเรือน

เรื่องเล่า/นิทานภาษากวย

- ฮีโร่ อาจจาซิม

- ฮลิ่ง ฟิ่นแมเทาซาลกอนกมัน
- ฮลิ่ง ดุแลวเพอะทุ๊ก
- ฮลิ่ง ดุแลวเพอะทุ๊ก
- ฮลิ่ง ฟิ่นกอนเทวเตือ

บทเรียนจากการทำงานวิจัย

การทำวิจัยทำให้สามารถสร้างตัวเขียนภาษากวยได้ เพื่อจะนำมาสอนให้เด็กๆ ได้เรียนรู้ และจะได้อนุรักษ์ ภาษาของเราให้ยาวนาน ทีมวิจัยได้ตัวภาษามาเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง และทีมวิจัยได้ไปเรียนรู้ภาษาของเพื่อนๆ ต่างชนเผ่า ทำให้ทีมได้มีแรงใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งบางครั้งทีมวิจัยอาจจะเจอปัญหาบ้างแต่ก็ทำให้ได้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความรู้และความสามัคคีกันในทีม และทีมก็ได้รู้และได้ประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้ทีมมีความสามัคคีกันมากขึ้นและรู้จักแบ่งเวลา

สารบัญ

หน้า

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

ก

บทคัดย่อ

ค

บทสรุปโครงการ

ง

สารบัญ

ฉ

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

1

1.2 คำถามวิจัย

2

1.3 วัตถุประสงค์

2

1.4 ประเด็นในการศึกษา

2

1.5 ขอบเขตพื้นที่/ กลุ่มเป้าหมาย

3

1.6 แนวทางการทำงาน

3

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

4

บทที่ 2 บริบทชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี

2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กวย

6

2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

8

2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชน

9

2.4 ลักษณะทางสังคม

13

2.5 วัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์

22

2.6 ภาษา

32

2.7 การแต่งกาย

32

2.8 การละเล่น

33

2.9 ความเชื่อ

35

2.10 พิธีกรรม

37

บทที่ 3 กระบวนการทำงานวิจัย

3.1 ขอบเขตการวิจัย

43

3.2 กระบวนการทำวิจัย

44

บทที่ 4 ผลการดำเนินงาน

4.1 ลักษณะทางภาษากาย

63

4.2 กระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวย	77
	หน้า
4.3 ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย	78

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปกระบวนการวิจัย	79
5.2 บทเรียนจากการทำงานวิจัย	81
5.3 แผนการทำงานในระยะต่อไป	81

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก สมาชิกทีมวิจัย

ภาคผนวก ข เรื่องเล่า/ นิทานภาษากวย

ภาคผนวก ค ภาพประกอบการทำกิจกรรม

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ

ชาวกวย กูย กูย หรือโกย เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่พูดภาษาในตระกูลมอญ-เขมร คำว่า กวย กูย กูย หรือโกย ล้วนมีความหมายว่า “คน” แต่อาจจะมีการออกเสียงที่แตกต่างกันไปตามแต่ละท้องถิ่น ส่วนคำว่าส่วยนั้นเป็นชื่อที่คนไทยเรียกคนกลุ่มนี้ (วรรณ, 2533) สวีไลและคณะ (2544) ได้สำรวจจำนวนคนที่พูดภาษาต่างๆในประเทศไทยเพื่อจัดทำแผนที่ภาษากลุ่มชาติพันธุ์ พบว่ามีคนที่พูดภาษากวย/กวยจำนวนประมาณ 400,000 คน กระจายอยู่ทางภาคอีสานของประเทศไทยเป็นส่วนใหญ่ ได้แก่ สุรินทร์ บุรีรัมย์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ร้อยเอ็ด และนอกจากนี้ยังมีกระจายอยู่บ้างในภาคกลางและภาคตะวันออก

ในตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด 14 หมู่บ้าน มีชาวกวยอาศัยอยู่จำนวน 13 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นประชากรชาวกวยประมาณ 8,185 คน ถือว่ามีชาวกวยอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น ชาวกวยที่นี่เรียกตนเองว่า “กวย” ชุมชนยังใช้ภาษากวยอยู่ มีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตนเอง เช่น ประเพณีบุญข้าวสารเดือน 10 บุญกันหลอนเดือน 11 เป็นต้น ซึ่งประเพณีเหล่านี้มีคุณค่าและความสำคัญต่อชาวกวย เนื่องจากสิ่งเหล่านี้จะสะท้อนให้เห็นถึงระบบจริยธรรมและคุณธรรม ผ่านการประกอบพิธีกรรมและระบบการสร้างความสัมพันธ์ ระหว่างบุคคล ครอบครัวในชุมชน และระหว่างบุคคลและชุมชน ตลอดจนการแต่งกายซึ่งถือได้ว่าเป็นสัญลักษณ์และอัตลักษณ์ของชาวกวยที่เราไม่สามารถพบเห็นได้บ่อยนักในสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปจะมีอยู่บ้างที่ยังคงวิถีดังกล่าวไว้แต่ก็ จะพบเห็นเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ และผู้ใหญ่ที่มักจะสื่อสารกันเป็นภาษากวย มีการแต่งกายแบบชาวกวยไปวัดเมื่อมีงานประเพณีสำคัญต่างๆ เหล่านี้นับเป็นความทรงจำที่ถูกถ่ายทอดและแสดงออกให้เห็นในชีวิตประจำวัน ซึ่งชาวกวยถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะมันคือสิ่งที่แสดงอัตลักษณ์ของความเป็นคนกวย และควรที่จะมีการธำรงรักษาและการสืบทอดไว้แต่ปัจจุบันกลุ่มเด็กและเยาวชนชาวกวยไม่นิยมแต่งกายตามแบบชาวกวย รวมถึงการพูดภาษากวย เด็กและเยาวชนมีการใช้ภาษาปนและอายุที่จะพูดภาษากวย หากไม่มีการกระตุ้นให้เกิดความตระหนักและสำนึกในคุณค่าของภาษาและวัฒนธรรมและการดำรงรักษา สิ่งเหล่านี้ก็อาจจะล่มสลายกลายกลืนไปเป็นคนของวัฒนธรรมอื่น

บ้านชำและบ้านตาตา ถือเป็นชุมชนที่ยังมีความเข้มข้นของการใช้ภาษาและวัฒนธรรมกวย มีการแต่งกายที่แสดงอัตลักษณ์คนกวย มีวัดไตรราษฎร์สามัคคีเป็นศูนย์รวมของชุมชน รวมทั้งยังมีกิจกรรมงานบุญประเพณีของชาวกวยอย่างต่อเนื่องชุมชนจึงเห็นคุณค่า ความสำคัญและมีความประสงค์ที่จะอนุรักษ์ภาษาและวัฒนธรรมกวย โดยในปี 2552 ชุมชนบ้านชำและบ้านตาตา ได้ร่วมกันดำเนินโครงการ “ศึกษากลุ่มเยาวชนกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีชาติพันธุ์กวย (ส่วย) โดยมีวัตถุประสงค์ 1.) เพื่อศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กวยชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี 2.) เพื่อศึกษาวัฒนธรรมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์กวย 3.) เพื่อศึกษาศักยภาพและบทบาทการมีส่วนร่วม

ของกลุ่มเยาวชน ซึ่งจากการดำเนินโครงการได้เกิดผลลัพธ์สำคัญ ได้แก่ หนังสือเรื่องกอนกวยส่วยไม่ ลืมชาติ และได้มีสื่อทีวีต่างๆให้ความสนใจ คนในชุมชนเกิดการตื่นตัวในการอนุรักษ์วัฒนธรรมชาว กวยเป็นอย่างมาก รวมถึงเด็กและเยาวชนเองก็เริ่มสนใจประเพณีในชุมชนของตนเองมากขึ้น

จากการทำหนังสือเรื่อง “กอนกวยส่วยไม่ลืมชาติ” ที่ผ่านมา ทีมวิจัยพบข้อจำกัดคือ ในขั้นตอน การเขียนบทละคร ทีมวิจัยยังไม่สามารถถ่ายทอดภาษา กวยจากคำพูดมาเป็นตัวเขียนได้ทั้งหมด มีบาง คำที่มีเสียงและสระที่ต่างจากภาษาไทย ทำให้ไม่สามารถเขียนเป็นภาษา กวยได้ ส่วนหนึ่งของความ คาดหวังต่องานวิจัยนี้ จึงมุ่งเน้นที่จะคลี่คลายข้อติดขัดดังกล่าว และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เห็นผลอย่างเป็น รูปธรรม แต่ด้วยยังไม่รู้ว่ากระบวนการพัฒนาตัวเขียนนี้จะเป็นอย่างไรจึงได้ร่วมกันพัฒนาโครงการ “ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษา กวย เพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์ สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ขึ้น เพื่อสร้างระบบตัวเขียน ภาษา กวย และหาแนวทางการนำระบบตัวเขียนฯ มาใช้สำหรับบันทึกภาษาและองค์ความรู้ ภูมิปัญญา ของกลุ่มชาติพันธุ์ กวย สามารถเผยแพร่ สืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชาว กวยสู่ชนรุ่นหลังต่อไป

1.2 คำถามวิจัย

กระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษา กวย เพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์ สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ควรเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษา กวย
2. เพื่อศึกษาปัจจัย เงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษา กวย
3. เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ระบบตัวเขียนภาษา กวย ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชน วัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

1.4 ประเด็นในการศึกษา

1. ลักษณะทางภาษา กวย ได้แก่ ระบบเสียง ระบบไวยากรณ์
2. ขั้นตอนกระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษา กวย
3. ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษา กวย ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก
4. วิถีวัฒนธรรมความรู้และภูมิปัญญาของชาว กวย เช่น ความรู้เรื่องเครื่องแต่งกายของชาว กวย ประเพณีบุญข้าวสารเดือน 10 และบุญกันหลอนเดือน 11 เป็นต้น
5. แนวทางการใช้ระบบตัวเขียนภาษา กวย ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชน

1.5 ขอบเขตพื้นที่ / กลุ่มเป้าหมาย

ชาวทวยชนวนวัดไตรราษฎร์สามัคคีบ้านชำและบ้านตาตาด.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

1.6 แนวทางการทำงาน

การทำงานแบ่งออกเป็น 2 ระยะ คือ ระยะที่ 1 จะเป็นกระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษาทวย และระยะที่ 2 นั้นจะเป็นการเก็บข้อมูลเชิงลึกและปฏิบัติการเขียนเรื่องราวที่เป็นความรู้และภูมิปัญญาของชาวทวยรวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน โดยมีแนวทางการทำงานดังนี้

ระยะที่ 1

1. จัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
2. ทบทวนความรู้เดิม เช่น ข้อมูลบริบทชุมชน ข้อมูลทางวิถีวัฒนธรรม และสำรวจหาคำในภาษาทวยที่ยังไม่สามารถเขียน
3. สัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ ศิลปิน นักเขียน นักวาดภาพ นักเล่าเรื่องของหมู่บ้าน
4. สร้างระบบตัวเขียนภาษาทวย
 - ศึกษาลักษณะทางภาษาทวยที่สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล
 - สร้างระบบตัวเขียนภาษาทวย
 - ทีมวิจัยนำระบบตัวเขียนมาตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขร่วมกับชุมชน
 - ทดสอบการใช้ระบบตัวเขียนในชุมชน
 - ทีมวิจัยสรุปตัวเขียนที่สร้างขึ้น
 - ทำชาร์ตพยัญชนะภาษาทวย
 - ฝึกการใช้ระบบตัวเขียนเช่น การเขียนเป็นคำ เขียนเป็นประโยค เขียนเรื่องจากประสบการณ์ เป็นต้น
5. ประชุมปฏิบัติการเรื่องการสร้างนักเขียนภาษาท้องถิ่น
6. ถอดความรู้กระบวนการพัฒนาระบบตัวเขียนและวิเคราะห์ปัจจัยเงื่อนไขฯ ตลอดจนสรุปบทเรียนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
7. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
8. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ระยะที่ 1

ระยะที่ 2

1. ศึกษาจากโครงการวิจัยที่ประสบผลสำเร็จในเรื่องการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม
2. เก็บข้อมูลเชิงลึกความรู้และภูมิปัญญาของชาวทวย(เพิ่มเติมจากฐานงานวิจัยเดิมที่มีอยู่)
 - ประชุมเชิงปฏิบัติการเทคนิคและกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงลึก

- ลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน
 - บันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึก
 - เรียบเรียงและจัดพิมพ์ข้อมูล
 - ประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง
 - ปรับปรุงแก้ไขข้อมูล
 - จัดทำรูปเล่มหนังสือ
3. ออกแบบและทดลองจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวกวย
 4. ถอดความรู้แนวทางการนำระบบตัวเขียนฯ ไปใช้ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมฯ และสรุปบทเรียนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
 5. จัดเวทีสรุป/นำเสนอผลการดำเนินงาน
 6. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
 7. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ระยะที่ 2

1.7 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

ระยะที่ 1

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้เรื่องลักษณะทางภาษากวยได้แก่ ลักษณะทางภาษา และไวยากรณ์ภาษากวย
2. ได้องค์ความรู้เรื่องกระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวย
3. ได้ทราบปัจจัยและเงื่อนไขของกระบวนการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวย
4. ได้ระบบตัวเขียนภาษากวยที่มีมาตรฐานตามหลักภาษาศาสตร์และเป็นที่ยอมรับของชาวกวย

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงพัฒนา

ชุมชนสามารถใช้ภาษาเป็นเครื่องมือในการบันทึกภาษาด้วยตนเองได้

ระยะที่ 2

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงวิจัย

1. ได้องค์ความรู้ที่เป็นแนวทางการใช้ระบบตัวเขียนภาษากวย ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ
2. ได้ทราบปัจจัยและเงื่อนไขในการนำระบบตัวเขียนภาษากวย ไปใช้ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

ผลที่คาดว่าจะได้รับเชิงพัฒนา

1. ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของภาษา ประเพณีและวัฒนธรรมของตนเอง
2. ชุมชนสามารถบันทึกองค์ความรู้ ภูมิปัญญา วิถีชีวิต วัฒนธรรมของตนเอง โดยใช้ระบบตัวเขียนภาษากวยได้

บทที่ 2

บริบทชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี¹

2.1 ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กวย (กวย, ส่วย) ชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี

อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษมีกลุ่มชาติพันธุ์ 3 กลุ่ม คือ ชาติพันธุ์เขมร ลาว และกวย (กวย) ซึ่งสำหรับชาติพันธุ์กวย หรือชาวกวยในอำเภอขุนหาญ ในปัจจุบันมีหมู่บ้านที่ยังคงใช้ภาษากวย ในการติดต่อสื่อสารเป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 17.93 ของจำนวนหมู่บ้านทั้งหมดในอำเภอขุนหาญ ซึ่งอาศัยอยู่ในพื้นที่ 4 ตำบล จำนวน 26 หมู่บ้าน ดังนี้

1. ตำบลโพธิ์กระสังข์ มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ใช้ภาษากวย 13 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านดาดดา บ้านโพธิ์กระสังข์ บ้านบกสดำ บ้านหนองประดิษฐ์ บ้านหนองน่าน บ้านชำ บ้านหนองคู บ้านโนนคูณ บ้านพอก บ้านแต บ้านโพธิ์กระสังข์เหนือ บ้านสดำ และบ้านใหม่พัฒนา

2. ตำบลโนนสูง มีทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ใช้ภาษากวย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโนนสูง บ้านดาน บ้านนา บ้านกระเจา บ้านหนองบัว และบ้านจะกุด

3. ตำบลกระหวัน มีทั้งหมด 12 หมู่บ้าน ใช้ภาษากวย 6 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านโพธิ์น้อย บ้านจะเนียว บ้านกันจาด บ้านกันจาดใหม่ บ้านตะหลุง และบ้านจะเนียวพัฒนา

4. ตำบลลิ มีทั้งหมด 14 หมู่บ้าน ใช้ภาษากวย 1 หมู่บ้าน คือ บ้านโนนสว่าง

ทั้งนี้ ชาติพันธุ์กวย หรือชาวกวยในบ้านชำ มีชาวกวยได้อพยพย้ายมาตั้งถิ่นฐาน เมื่อปี พ.ศ. 2488 ซึ่งมี 6 ครอบครัวที่ย้ายมาตั้งแต่แรกเริ่มคือ ครอบครัวของพ่อเกิด-แม่ยา แต่มงาม ครอบครัวของพ่อมัน-แม่โม่ โปธิสาร ครอบครัวพ่อมา-แม่นา โพธิ์กระสังข์ พ่อติง-แม่พู โพธิ์กระสังข์ พ่อเต็ง-แม่เร โปธิสาร และครอบครัวชา-แม่เท โดยย้ายมาจากบ้านป่าพะแนง อ.ขุขันธ์ (ในอดีต) ปัจจุบันบ้านป่าพะแนงไม่มีแล้ว เมื่อมาอยู่ใหม่ ๆ ได้ปลูกบ้านอยู่ที่ปลายนาของตน ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2492 ก็ได้มี 3 ครอบครัว คือ พ่อยิม-แม่พิน พ่อนิล-แม่เท และพ่อทา-แม่พันธ์ ย้ายมาจากบ้านดาดดา มาปลูกบ้านที่ปลายนาเหมือน 6 ครอบครัวแรก

ส่วนบ้านดาดดานั้น ชาวกวยกลุ่มแรกที่ย้ายมา คือ ครอบครัวคุณตาสนธิ์-คุณยายจันทร์ งอนสวรรค์ และคุณตามี-คุณยายเกด สดสังข์ ย้ายมาจากบ้านโพธิ์กระสังข์ เป็น 2 ครอบครัวแรก ที่อพยพย้ายมาตั้งถิ่นฐานในบ้านดาดดา เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2445 โดยตั้งบ้านเรือนในที่นาของตนเอง ต่อมาประมาณปี พ.ศ. 2457 คุณตาศรี คุณตาศรี-คุณยายลา ศรีอาศัย ซึ่งเดิมอาศัยอยู่บ้าน ผือ ห่างจากบ้าน

¹ เนื้อหาข้อมูลจากรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ โครงการศึกษากลุ่มเยาวชนชนกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณีชาติพันธุ์กวย (ส่วย) : กรณีศึกษาชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านดาดดาและบ้านชำ) ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ตาดาดประมาณ 800 เมตร เหตุที่ย้ายมาเนื่องจากบ้านผือเกิดโรคห่าระบาดในวัวควาย สัตว์เลี้ยง จึงย้ายมาอยู่บ้านตาด พร้อมกับครอบครัวของคุณดาโย-คุณยายเตียง โพธิ์กระสังข์ ซึ่งเดิมบ้านอยู่ที่หนองเกาะ

2.1.1 ประวัติความเป็นมาของบ้านชำ

บ้านชำ ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ได้ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ. 2488 โดยมีครอบครัว 6 ครอบครัวที่ได้ย้ายออกมาจากบ้านป่าพแห่ง (บ้านป่าห้วยลิง) คือครอบครัวของ พ่อเกิดและแม่ยา พ่อมันและแม่มีะ พ่อมาและแม่นา พ่อติงและแม่พู่ พ่อเต็งและแม่เร พ่อชำและแม่เท

ทั้ง 6 ครอบครัวได้ย้ายบ้านออกมาอยู่ที่ปลายนาของตน ซึ่งอยู่ในบริเวณหนองชำของปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกว่า “เดื่อเถรา” ซึ่งเพี้ยนมาเป็นชื่อหมู่บ้านคือบ้านชำในปัจจุบัน ในอดีตบริเวณหนองชำจะมีน้ำผุดขึ้นมาทางทิศตะวันออกและทิศใต้ของหนองชำทั้งหมด 3 จุด ในบริเวณหนองชำจึงมีน้ำอุดมสมบูรณ์อย่างมาก จะมีชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงมาตักน้ำไปใช้อุปโภค บริโภค ต่อมาเจ้าของที่นาไม่พอใจที่มีน้ำผุดขึ้นเพราะจะทำให้ผลผลิตการเกษตรไม่ดี เนื่องจากดินแถบนั้นเป็นดินเปรี้ยวมีความเป็นกรด เจ้าของนา คือ พ่อติง เต็มงาม คิดใช้วิธีทางไสยศาสตร์เข้ามาช่วย คือ การผูกอาถรรพ์ (เช่นผีไร่ผีนาง) เพื่อไม่ให้มีน้ำผุดขึ้นมาอีก โดยพ่อติงได้ไปรำเรียนวิชามาจากชาวเขมรด้า (ชาวเขมรกลุ่มพูซา) ซึ่งมีคาถาดังนี้

โอมเพริยะ	ชักรปรับัย	เปรียะชาย	กุนเปรียะนาราย
จงจ่านอง	อุดปกต	โอมสิรินะโม	พุททเทียยะ

ตั้งแต่มีการเช่นผูกอาถรรพ์ ปริมาณน้ำที่ผุดขึ้นก็เริ่มลดน้อยลงและไม่มีน้ำผุดขึ้นมาอีกเลย ต่อมาชาวบ้านเชื่อกันว่าเมื่อพ่อติงเช่นผูกอาถรรพ์พระแม่ธรณีและพระแม่คงคาก็ย้ายไปอยู่ที่หนองผือแทน ชาวบ้านเชื่อกันว่าบริเวณหนองผือมีความศักดิ์สิทธิ์มากและห้ามพุดลบหลู่ดูหมิ่นเด็ดขาดปัจจุบันที่บริเวณหนองชำได้ถูกขายให้กับครอบครัวศรีสันติแสง

ใน พ.ศ. 2492 ได้มีอีก 3 ครอบครัวที่ย้ายมาจากบ้านตาดาคือครอบครัวของพ่อยิม-แม่พิน พ่อนิล-แม่เท และพ่อทา-แม่พันธ์ จอนสวรรค์ โดยย้ายมาตั้งบ้านเรือนอยู่ที่ปลายนา

2.1.2 ประวัติความเป็นมาของบ้านตาด

บ้านตาด หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีประวัติความเป็นมาดังนี้ ประมาณ พ.ศ. 2443 ได้เรียกชื่อหมู่บ้านว่า บ้านหนองผือ หมู่ที่ 5 ตำบลขุนหาร อำเภอห้วยเหนือ เมืองขุขันธ์ โดยมีสองครอบครัวมาปลูกบ้านเรือนอยู่บริเวณทิศใต้ และทิศเหนือของ หนองผือ

(ปัจจุบัน อยู่ทิศใต้ของบ้านตาตา ประมาณ 800 เมตร) หมู่บ้านหนองผือ มีอยู่ 3 คุ่ม คือ คุ่มหนองผือ คุ่มป่าพะแนง (หัวลิง) และคุ่มโนนคูณ แต่ละคุ่มอยู่ห่างกันพอสมควร โดยมีนายศรี มังคละ เป็นผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น

ประมาณปี พ.ศ. 2445 นายตา งอนสวรรค์ ซึ่งเป็นคนบ้านโพธิ์กระสังข์ได้มาปลูกบ้านเรือนในที่ดินของตนเอง (บ้านตาตาในปัจจุบัน) ได้เลี้ยงไก่ไว้เป็นจำนวนมาก ชาวบ้านละแวกใกล้เคียงได้นำครั่งมาแลกไก่เป็นประจำ ทำให้เป็นที่รู้จักของผู้คนทั่วไป ต่อมาได้เกิดโรคระบาดขึ้นกับผู้คนและสัตว์เลี้ยงที่คุ่มหนองผือ จึงได้โยกย้ายบ้านเรือนมาปลูกอยู่ใกล้ๆ กับนายตา จนทำให้คุ่มหนองผือร้างไป ถึงจะมาอยู่ที่แห่งใหม่ก็ยังเรียกว่าบ้านหนองผืออย่างเดิม และในปี พ.ศ. 2478 มีผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือนายดำ โพธิ์กระสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้านหนองผือ หมู่ที่ 5 ตำบลขุนหาร อำเภอห้วยเหนือ เมืองชุมขันธ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2481 มีการเปลี่ยนแปลงและขยายการปกครองระดับอำเภอเปลี่ยนเป็นอำเภอชุมขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ ในสมัยที่นายสิงห์ จินตาวงศ์ ผู้ใหญ่บ้านคนที่ 3 ได้มีการเปลี่ยนชื่อหมู่บ้านตามคำสั่งของราชการเป็น “บ้านตาตา” แต่ด้วยว่านายทะเบียนเกิดทำผิดพลาดจึงเป็นคำว่า “ตะตา” จึงได้ใช้ชื่อนี้สืบมา

และในปี พ.ศ. 2529 นายศิระ แสงมณี รองผู้ว่าราชการจังหวัดศรีสะเกษ (สมัยนั้น) เยี่ยมเยือนราษฎรบ้านตาตา มีการทำประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน จึงได้เปลี่ยนชื่อให้ถูกต้องตามความเป็นจริงเป็นบ้านตาตา โดยยึดเอานายตา งอนสวรรค์ ที่ได้มาสร้างบ้านเรือนเป็นคนแรก ซึ่งชาวบ้านรู้จักกันไปทั่วในนามของ “ฮะเผตา” คำว่า ฮะเผ หรือ เผะ ในภาษากวยหมายถึง คุณตา จึงเป็นที่มาของชื่อหมู่บ้านว่า “ตาตา” อีกนัยหนึ่งมีครอบครัวของนายมี สุดสังข์ มาขอซื้อที่ดินของนายตา งอนสวรรค์ เพื่อปลูกเรือนสร้างบ้านประมาณ 4 ไร่ ในราคา 4 บาทในขณะนั้น โดยผู้คนทั่วไปให้ความเคารพคุณตาทั้งสอง คือ นายตา กับ นายมี จึงเป็นที่รู้จักและเรียกกันปากว่าบ้านตาตา ปัจจุบันบ้านตาตา ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ 1 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ มีนายอัมพร ปรีเปรม เป็นผู้ใหญ่บ้าน มีนายสำเร็จ เมฆคลี และนายสุพรรณ ปรีเปรม เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

2.2 ที่ตั้งและอาณาเขต

ชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา) ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ อยู่ห่างจากอำเภอขุนหาญเป็นระยะทาง 10 กิโลเมตร การเดินทางจากหมู่บ้านเข้าไปในอำเภอในปัจจุบันใช้รถยนต์ส่วนตัว รถจักรยานยนต์ หรือรถจักรยาน ไม่มีรถโดยสารประจำทางระหว่างหมู่บ้านและอำเภอ มีอาณาเขตติดกับพื้นที่ หมู่บ้านใกล้เคียง ดังนี้

ทิศเหนือติดกับบ้านโนนคูณ หมู่ 9 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัด ศรีสะเกษ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 100 เมตร มีหนองขำน้อย (ท่น้ำพีต) เป็นหนองน้ำสาธารณะ ห่างจากหมู่บ้าน

ประมาณ 500 เมตร มีศาลปู่ตาของบ้านชำน้อย เทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กิโลเมตร มีหนองน้ำชื่อว่า หนองโพธิ์ และมีป่าหนองโพธิ์อยู่ติดกัน และเป็นพื้นที่ทำการเกษตรทำนา

ทิศใต้ ติดกับบ้านกันทรอม หมู่ที่ 7 ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 800 เมตร มีหนองน้ำสาธารณะ ได้แก่ ฝ่งตองพอ (หนองพอ) สระกาม ฝ่งเปลอ (หนองผือ) ฝ่งผลึง (หนองปรึง) ฝ่งพลุก (หนองพลุก) ฝ่งสะตัง (หนองสะเตา) ฝ่งกะถัม (หนองกะถัม) ฝ่งเจียงและ (หนองช้างตาย) ใช้น้ำเพื่อการเกษตร รถพืชมัก และเลี้ยงสัตว์ เป็นที่ตั้งของประปาหมู่บ้าน โรงสีข้าวร้าง โรงงานเย็บผ้า และเป็นพื้นที่ทำการเกษตร ส่วนใหญ่จะเป็นพื้นที่ทำนา และมีปลูกมันสำปะหลัง สวนยางพารา และยูคาลิปตัสบ้างเล็กน้อย

ทิศตะวันตก ติดกับ บ้านพอก หมู่ 10 และบ้านหนองขนาน หมู่ 6 ตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากหมู่บ้าน (บ้านตาตา) ประมาณ 2.5 กิโลเมตร มีแหล่งน้ำสาธารณะ คือ ฝ่งเกาะ (หนองเกาะ) ฝ่งกลัน (หนองเค็ง) ชาวบ้านจะใช้รดน้ำพืชมักที่ปลูกในไร่นา และเป็นพื้นที่ทำการเกษตรปลูกข้าว และทำสวนยางพารา

ทิศตะวันออก ติดกับ บ้านดู่ ตำบลขุนหาญ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 2.5 กิโลเมตร แหล่งน้ำสาธารณะ คือ ฝ่งเปลอ (หนองผือ) เป็นพื้นที่ทำการเกษตรทำนา และมีศาลปู่ตา (ตาพรหมโดนโต) ป่าช้า (ป่าขมุย)

2.3 ลักษณะทางเศรษฐกิจของชุมชน

1. การทำนา

ในอดีต ในการทำนาจะใช้มีด ใช้จอบ ถางป่า แล้วใช้จอบขุดพรุนให้ดินร่วนซุย เพื่อเตรียมดินจะปลูกข้าว จะใช้ทอสมากล สดี (ข้าวเล็บแด้) ทออะลาตะมาย (ข้าวหนามหวาย) และข้าว ป้องแฉว จะใช้วิธีหยอดหลุม โดยจะมีอุปกรณ์ที่ทำจากไม้เหลาปลายให้แหลม นำมาสักหลุม เทเมล็ดข้าวลงในรูของไม้ไผ่ตงให้เต็ม โดยไม้ไผ่นั้นจะเจาะรูไว้ใส่เมล็ดข้าวที่และปลายไม้ไผ่จะไม่มีรู จากนั้นจะเทเมล็ดข้าวจากกระบอกลไม้ไผ่ใส่ในมือแล้วหยอดลงหลุมที่อีกคนสักเตรียมไว้ และใช้ปลายกระบอกลไม้ไผ่ที่ไม่มีรูเขี่ยดินปิดหลุม

ต่อมาเมื่อประมาณ พ.ศ. 2488 มีสัตว์เป็นพาหนะ ชาวบ้านจะใช้ควายไถนาแทนใช้จอบขุดโดยเป็นการทำนาดำปีละครั้งวิธีการทำนาในช่วงสมัยนี้จะใช้แอกเทียมกับควายแล้วจะมีคนถือคันไถไม้เดินตาม และ เมื่อประมาณ พ.ศ. 2525 เริ่มมีการนำคันไถเหล็กมาใช้แทนคันไถไม้ แต่ยังใช้ควายเหมือนเดิม

เมื่อประมาณ พ.ศ. 2530 เริ่มมีรถไถนาเดินตาม(ควายเหล็ก)มาใช้ในการทำนาแทนควาย ปัจจุบันการใช้แรงงานจากสัตว์จึงหมดไปและชาวบ้านส่วนใหญ่จะเปลี่ยนมาทำนาหว่านแทนนาดำ และเริ่มมีรถแทรกเตอร์มาใช้แทนรถไถนาเดินตามเพราะมีความสะดวกและรวดเร็วมากกว่า

เมื่อถึงฤดูเกี่ยวข้าวในอดีตจะใช้เคียวเกี่ยวข้าวและมีการลงแขกเกี่ยวข้าว เมื่อเกี่ยวเสร็จแล้วจะเก็บมัดข้าวขึ้นมาไว้บนลานดินที่ตากเตรียมไว้ ซึ่งมัดด้วยน้ำและทาด้วยมูลควายเปียก ใช้กิ่งไม้สะเดาปาดให้เรียบทิ้งไว้ให้แห้งโดยใช้เวลาประมาณ 1 วัน เมื่อได้ฤกษ์ขนข้าวที่เกี่ยวแล้วมาไว้บนลาน (ส่วนมากจะทำในวันพฤหัสบดี) ชาวบ้านจะมาช่วยกันฟาดข้าวโดยใช้ไม้ 2 อัน ไม้อันหนึ่งจะเหลาให้แหลม ส่วนอีกอันจะทุ้ แล้วผูกเชือกที่ไม้ทั้ง 2 อันห่างกันประมาณ 40 – 50 เซนติเมตร วัดจากปลายไม้ลงมาประมาณ 1 คืบ เวลาฟาดข้าวจะใช้ไม้ทั้ง 2 อันขัดกันและเชือกจะรัดมัดข้าว ปลายไม้ที่แหลมจะแทงเข้าไปในมัดข้าวทำให้มัดข้าวไม่หลุดเวลาฟาดข้าว การฟาดข้าวจะยกขึ้นสูงเหนือหัวแล้วฟาดลงกับลานดิน จะได้เมล็ดข้าวออกมา และชนกลับมาไว้ที่เลา (ยุงข้าว) ที่บ้าน ซึ่งต้องดูฤกษ์ยามก่อนจะนำข้าวขึ้นเลา เมื่อได้เมล็ดข้าวมาแล้วชาวบ้านจะนำมาตำในครกไม้เพื่อให้เปลือกหลุดออกจากเมล็ดข้าว แล้วนำมาผัดในกระดังงาไม้ข้าวสาร นำมาหุงกิน

ปัจจุบันเมื่อเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วจะใช้รถสีข้าวให้เป็นเมล็ด และต่อมาก็เริ่มมีรถเกี่ยวข้าวซึ่งสีข้าวออกมาเป็นเมล็ดพร้อมกับตอนเกี่ยวเลย และเมื่อได้เมล็ดข้าวมาแล้วก็จะนำไปเข้าโรงสีออกมาเป็นข้าวสารนำไปหุงกิน

2. การเลี้ยงสัตว์

ในอดีตนอกจากการทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว ชาวทวายหรือชาวส่วยในบ้านซำ บ้านตาต่ายยังมีอาชีพเลี้ยงสัตว์เป็นอาชีพรอง ซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น เลี้ยงวัว ควาย เป็ด ไก่ และหมู เป็นต้น แต่ในอดีตชาวบ้านจะนิยมเลี้ยงควายมากกว่าวัว เนื่องจากต้องใช้ แรงงานควายในการไถนาหรือทำการเกษตร ส่วนวัวจะเลี้ยงไว้เพื่อเทียมเกวียน ชาวบ้านแต่ละหลังคาเรือนจะมีวัวควายเป็นฝูงใหญ่และเลี้ยงตามทุ่งนาหลังจากเก็บเกี่ยวเสร็จแล้ว และบริเวณหนองน้ำธรรมชาติขนาดใหญ่ เช่น ผังเจียงและ (หนองช้างตาย) และผังผลึง (หนองปลิง) ผังพลุก (หนองพลุก) เป็นต้น ส่วนเป็ดไก่และหมูจะเลี้ยงไว้ในบริเวณบ้าน เพื่อไว้เป็นอาหาร ในการเลี้ยงวัวควายในอดีต ชาวบ้านในหมู่บ้านจะออกไปเลี้ยงด้วยกัน และมีการทำอาหารกินตอนเที่ยงด้วยกันโดยหาอาหารจากธรรมชาติ เช่น ปลูกนาในหนองน้ำ ไข่มดแดง ผักสะเดา ผักอีลอก ผักอีทก เป็นต้น เมื่อใกล้ค่ำวัวควายจะรู้ว่าใกล้ถึงเวลากลับบ้านโดยสัญชาตญาณ มันจะหันกลับและกินหญ้าตามทางกลับบ้านมาเรื่อยๆ คอกวัวคอกควายในอดีตจะทำไว้ใต้ถุนบ้าน และผูกกระดิ่งไว้ที่คอของวัวควายทุกตัว เพราะในอดีตจะมีโจรมาขโมยไล่ต้อนวัวควายออกไปในตอนกลางคืน จึงต้องมีการป้องกัน ปัจจุบันการเลี้ยงวัว ควาย และหมู จะเหลือบางครอบครัวที่ยังคงเลี้ยงอยู่ และจำนวนสัตว์เลี้ยงที่เลี้ยงไว้ลดลงมากกว่าในอดีต เหลือวัวแค่ 3 -10 ตัวต่อครัวเรือนเท่านั้น ซึ่งบางครัวเรือนก็ไม่ได้เลี้ยง และควายเหลือแค่ 3 - 4 ครัวเรือนเท่านั้นที่ยังคงเลี้ยงอยู่ซึ่งแต่ละครัวเรือนก็มี

เพียง 5 – 6 ตัว เท่านั้น และคอกวัวควายจะทำไว้ที่ข้างบ้าน ส่วนหมูจะมีเลี้ยงแค่ 1 - 2 ครัวเรือนเท่านั้น และเปิดไถ่ยังคงมีเลี้ยงมากเหมือนในอดีต

3. การปลูกพืชผักสวนครัว

ในอดีตชาวบ้านจะปลูกพืชผักสวนครัวแค่พอกินเองในครัวเรือนหรือปลูกไว้แลกข้าวและแบ่งปันเพื่อนบ้าน โดยปลูกตามโพนา พืชที่ปลูก เช่น พริก หอม กระเทียม มะเขือ ผักกาด ผักชี ต้นแมงลัก ต้นโหระพา ต้นผักชีฝรั่ง ขิง ข่า ตะไคร้ ต้นมะกรูด เป็นต้น และมีการปลูกต้นยาสูบ ในการปลูกผักสวนครัวในอดีตจะใช้ปุ๋ยคอก และปุ๋ยมูลไก่ และใช้น้ำจากบ่อที่ขุดเองตามทุ่งนาในการรดผัก

4. การเลี้ยงไหมและทอผ้า

ชาวบ้านในสมัยก่อนจะปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เพื่อนำมาทอผ้าใช้เอง โดยวิธีการเลี้ยงไหม คือ จะปลูกต้นหม่อนพันธุ์พื้นบ้าน พอมีต้นหม่อนแล้ว ชาวบ้านจะไปหาดักแด่หรือฝักลอก มาวางไว้ในกระดังเป็นเวลา 10 วัน ฝักเสื้อไหมก็จะออกมาจากดักแด่ ภาษาทวยเรียกว่ากันบี จะเป็นตัวสีขาวเหมือนแป้ง ซึ่งมีทั้งตัวผู้และตัวเมีย นำตัวฝักเสื้อไหมมาวางไว้บนผ้า 1 วัน จากนั้นตัวผู้ก็จะจับคู่กันผสมพันธุ์ เมื่อผสมพันธุ์กันเสร็จก็ต้องแยกตัวผู้ออก 1 วันต่อมาตัวเมียมักจะวางไข่ ใช้เวลา 10 วันไข่จึงจะฟักเป็นตัวหนอนไหม มีตัวสีเขียว ชาวบ้านจะนำใบหม่อนมาหั่นเป็นฝอยเล็กๆ ป้อนเป็นอาหารให้ตัวหนอนไหมวันละ 1 ครั้ง 5 วันต่อมาตัวไหมก็จะนอนครั้งที่ 1 ตัวไหมจะไม่กินใบหม่อนจนกว่าจะตื่น ชาวบ้านจะเอาใบหม่อนหั่นฝอยโรยไว้บ้างๆ ให้ตัวไหมได้ขึ้นมาอนบนใบหม่อน เมื่อตัวไหมตื่นขึ้นมาก็กินใบหม่อนที่โรยเอาไว้ พอตกเย็นก็ต้องเก็บมูลของตัวไหม มีการเปลี่ยนกระดัง โดยม้วนตัวไหมที่เกาะอยู่บนใบหม่อนที่ยังเหลืออยู่ไปวางบนกระดังใหม่ และเทมูลของตัวไหมในกระดังเก่าทิ้ง เลี้ยงไปอีก 5 วัน ตัวไหมจะนอนครั้งที่ 2 ชาวบ้านก็ต้องทำเหมือนเดิม เมื่อตื่นขึ้นมากครั้งที่ 2 ตัวไหมจะเริ่มโตและต้องเพิ่มปริมาณใบหม่อนให้มากกว่าเดิม เพราะตัวไหมจะกินใบหม่อนมากกว่าเดิม หลังจากนั้นอีก 3 วันตัวไหมจะนอนครั้งที่ 3 ต้องทำแบบเดิมอีก อีก 7 วันต่อมาตัวไหมจะนอนครั้งที่ 4 ตัวไหมจะกินใบหม่อนได้มากเพราะเริ่มโตเต็มวัยแล้ว ต้องให้อาหารวันละ 2 ครั้ง เก็บมูลวันละครั้ง หลังจากนั้นมาตัวไหมจะเริ่มสุก ตัวไหมจะเริ่มมีสีเหลือง ชาวบ้านจะเลือกเก็บตัวที่สุกมาวางไว้บนรังที่ทำจากขี้ละเห่ง (ต้นหมากหัวลิง) และขี้ลกดโขม (ต้นกันถั่ว) ที่ดัดดันทากไว้ให้ใบร่วงออกให้หมดจนเหลือแต่กิ่ง นำมามัดเป็นมัดๆ จากนั้นจะนำรังที่ใส่ตัวไหมที่สุกไปแขวนไว้ที่ใต้ถุนบ้าน ชาวบ้านต้องคอยเฝ้าไม่ให้เปิดไถ่เข้ามากินเมื่อตัวไหมบางตัวหล่นลงมาจากรัง ต่อมาตัวไหมจะสร้างเส้นใยมาพันรอบตัวเองจนมิดชิดและกลายเป็นดักแด่ซึ่งใช้เวลาประมาณ 2-4 วัน จากนั้นชาวบ้านจะเก็บดักแด่ใส่กระดัง แยกบางส่วนไว้ทำเป็นพันธุ์ในการเลี้ยงครั้งต่อไป และแยกอีกส่วนนำไปตากให้ตัวดักแด่ตาย เพื่อป้องกันไม่ให้ตัวดักแด่เจาะเส้นไหมออกมาเป็น

ผีเสื้อ แล้วนำไปสาวลอก ในอดีตหม้อที่ใช้ในการสาวลอกจะเป็นหม้อดินเผาแต่ปัจจุบันจะเริ่มใช้หม้ออะลูมิเนียมมากขึ้น เมื่อสาวลอกแล้วจะได้เส้นไหมออกมา จากนั้นจะนำไปเตรียมไว้ใช้ทอผ้าโดยปั่นเส้นไหมใส่อึก (อุปกรณ์ที่ทำด้วยไม้ใช้เก็บเส้นไหม) จากนั้นจะปั่นไปใส่ตุ้ง (สมัยก่อนจะใช้กระบอกไม้ไผ่ แต่ปัจจุบันใช้ท่อPVCแทน) จะทำให้เส้นไหมไม่แตก และต้องเอาส่วนที่เป็นปมออกจากเส้นไหมในขั้นตอนนี้ แล้วนำเส้นไหมไปใส่ชะนัล คือ ไม้ที่มีลักษณะเป็นรูปตัวโอใหญ่ภาษาอังกฤษ

จากนั้นจะนำเส้นไหมไปฟอกไหม ให้กลายเป็นสีขาวในกบุง (สารฟอกไหม) ในอดีตจะนำเปลือกมะพร้าวแห้ง ต้นกล้วยแห้ง ฟางแห้ง เปลือกมะพร้าวแห้งมาเผาจนกลายเป็นขี้เถ้านำไปผสมกับน้ำ แล้วกรองเอาเฉพาะน้ำใสๆ นำไปฟอกไหมจะทำให้เส้นไหมเป็นสีขาว ต่อมาชาวบ้านจะนำสีธรรมชาติมาย้อมเส้นไหมให้เป็นสีตามต้องการ เช่น ต้นเขจะให้สีเหลือง แก่นขนุนให้สีเหลือง ครั่งจะให้สีแดงเลือดหมู เปลือกต้นกระโดนให้สีแดง เปลือกต้นอารางให้สีเขียวขี้ม้า ต้นมะเกลือให้สีดำ จากนั้นจะนำเส้นไหมมาโยงในอุปกรณ์ที่ทำจากไม้ จากนั้นจะดึงออกมาต่อกับฟืมเพื่อทอเป็นผ้า

5. งานจักสาน

ในอดีตผู้ชายในหมู่บ้าน ตั้งแต่วัยรุ่นจนถึงวัยชราจะให้เวลาว่างหลังจากการเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จแล้วไปตัดไม้ไผ่ ถ่ายานาง เชือกจากปอแก้วหรือปอกระเจา มาทำเครื่องจักสาน เช่น กระจูด (ไซ) ไม้ใช้ปักปลาในน้ำน้อย เตราะ (ข้อง) ไม้ใส่ปลา กบ เขียด ที่หาได้ ฉะเหมื่อง (ชะนาง) ไม้ซ้อนกบ เขียด ปู ปลา อะเลี้ยะ (ไซขนาดเล็กไม่มีรูข้างเหมือนไซ) กระบุง ไม้ใส่ข้าวสารและอาหาร กระดังง์ไม้เลื้อยไหมและผัดข้าว กะตาค้างถรวาย (ขุมขังไก่)

ปัจจุบันมีแค่คนเฒ่าคนแก่บางคนทำงานจักสานได้ เยาวชนไม่ได้มีการสืบทอดภูมิปัญญาในการจักสานเครื่องใช้ต่างๆ เอาไว้ และมีคนนำมาขายซึ่งซึ่งสะดวกกว่าทำเอาเอง ทำให้ภูมิปัญญาการจักสานเริ่มจะสูญหายไป

6. การทำไร่

การทำไร่ในอดีตชาวบ้านจะใช้แค่จอบกับเสียม และมีดอีโต้ ในการถางหญ้าและเตรียมดิน การทำไร่ในอดีตจะมีการทำไร่ข้าว ปลูกข้าวโพด แตงไทย แตงโม พักทอง ถั่วลิสง ถั่วฝักยาว ปอแก้ว ปอกระเจา แล้วนำผลผลิตที่ได้มาขายในหมู่บ้าน

การทำไร่ในปัจจุบันจะมีการเปลี่ยนมาทำไร่มันสำปะหลัง แตงโม ยางพาราและยูคาลิปตัสเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งการปลูกต้นยูคาลิปตัสจะใช้วิธีปลูกตามคันนาเป็นส่วนใหญ่การทำไร่ยูคาลิปตัสยังมีอยู่แค่ส่วนน้อยเท่านั้น เริ่มไม่มีการทำไร่ข้าว ไร่แตงไทย และเริ่มมีการใช้สารเคมีในการป้องกันและกำจัดศัตรูพืช และปุ๋ยเคมีเพื่อเร่งการเจริญเติบโต ซึ่งในอดีตจะมีแต่การทำไร่ด้วยวิถีธรรมชาติเท่านั้น

2.4 ลักษณะทางสังคม

2.4.1 สภาพการตั้งบ้านเรือน

ลักษณะการตั้งบ้านเรือน เป็นที่โนนสูงสลับกับที่ลุ่ม สภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินร่วนปนทราย เป็นการจัดตั้งอยู่เป็นกระจุก กลางหมู่บ้าน และขยายออกตามไหล่ทางด้านทิศเหนือ ซึ่งติดกับโรงเรียน ส่วนใหญ่จะมีบ้านเรือนอยู่ด้านทิศตะวันตกของถนน ต่อมามีถนนเส้นเล็กตัดผ่านกลางหมู่บ้าน

สภาพบ้านเรือนในอดีตเป็นบ้านไม้สองชั้น โดยชั้นล่างจะเป็นโรงเรือนสำหรับสัตว์เลี้ยง ได้แก่ วัว ควาย เป็ด ไก่และสุกร เป็นต้น

ปัจจุบัน จะเป็นบ้านสองชั้น โดยชั้นบนจะทำด้วยไม้ และชั้นล่างจะก่อปูนเป็นที่พักอาศัย บางหลังคจะเป็นบ้านปูนชั้นเดียว

2.4.2 ประชากร

บ้านชำ ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ มีจำนวน 149 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมด จำนวน 846 คน เป็นเพศชาย จำนวน 420 คน และเพศหญิง จำนวน 426 คน

บ้านตาตา ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ มีจำนวน 130 ครัวเรือน และมีประชากรทั้งหมดจำนวน 718 คน เป็นเพศชาย จำนวน 363 คน และเพศหญิง จำนวน 355 คน

ประชากรของชุมชนบ้านชำและบ้านตาดานั้นกลุ่มคนดั้งเดิมเป็นชาวกวย สื่อสารพูดคุยกันด้วยภาษากวย ต่อมา มีการแต่งงานกับคนต่างถิ่นทำให้มีเขย สะใภ้ที่เป็นคนลาว เขมร ต่างชาติเข้ามาอยู่ในชุมชน จึงเป็นชุมชนที่อยู่ร่วมกันหลายกลุ่มชาติพันธุ์ มีการปรับตัวเข้าหากัน คือ แม้ในชุมชนจะยึดถือปฏิบัติวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชาวกวยเป็นหลัก แต่หากครอบครัวใดที่มีเขย สะใภ้เป็นคนลาว เขมร ก็จะปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อที่อีกฝ่ายยึดถือเช่นกัน

2.4.3 กลุ่มองค์กรในชุมชน

1. กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านชำ กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านชำ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มออมทรัพย์กองทุนเงินล้าน และกลุ่มออมทรัพย์กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) ทั้งสองกลุ่มมีรายละเอียดดังนี้

- กลุ่มออมทรัพย์กองทุนเงินล้าน ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2544 ประธานกลุ่ม คือ นายสุขุม โพธิ์กระสังข์ ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 156 คน เงื่อนไขของกลุ่มคือ แรกเริ่มสมัครเป็นสมาชิกกลุ่ม ถือหุ้น 100 บาท ทุกคน แล้วเก็บเงินค่าสัจจะทุก 6 เดือน ครั้งละ 120 บาท เริ่มมีการปันผลคืนให้กับสมาชิก เมื่อปี พ.ศ. 2552 วัตถุประสงค์ของกลุ่ม คือ เป็นแหล่งเงินทุนที่มีดอกเบี้ยต่ำกว่าแหล่งทุนอื่นๆ ซึ่งตั้งแต่

ปี พ.ศ. 2544-2553 ดอกเบี้ยเงินกู้ของกลุ่มจะอยู่ที่อัตราร้อยละ 3 บาทต่อปี และมีการปรับอัตราดอกเบี้ยเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 5 บาทต่อปี เมื่อวันที่ 20 เดือน มกราคม พ.ศ. 2553 โดยจะเริ่มเก็บดอกเบี้ยในอัตราดังกล่าวในปี พ.ศ. 2554

- กลุ่มออมทรัพย์กองทุนแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) มีการทำงาน 2 ช่วง ช่วงแรก ก่อตั้งเมื่อปี พ.ศ. 2542 ประธานกลุ่มคือ นายคำสิงห์ จันทสนธิ์ แต่ว่ามีปัญหาอุปสรรคเรื่องการส่งคืนเงินกู้ไม่ครบ จึงมีการปรับเปลี่ยนการบริหารงานใหม่ และมีประธานคนใหม่ คือ นายสุขุม โพธิ์กระสังข์ วัตถุประสงค์ คือ ให้ชาวบ้านได้มีเงินทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน ชาวบ้านกู้ยืมได้โดยไม่มีดอกเบี้ย เป็นการช่วยเหลือด้านการเงินแก่คนในชุมชน

2. กลุ่มองค์กรในชุมชนบ้านตาตา มี 4 กลุ่ม คือ กลุ่มกองทุนเงินล้าน กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาความยากจน (กขคจ.) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต กลุ่มสตรีบ้านตาตา แต่ละกลุ่ม มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

- กลุ่มกองทุนเงินล้าน ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เมื่อปี พ.ศ. 2544 เป็นเงินจำนวน 1,000,000 บาท ซึ่งเป็นเงินที่รัฐบาลให้ชุมชนมาดำเนินการจัดให้เป็นทุนหมุนเวียนในหมู่บ้าน โดยไม่เรียกคืน และให้ชุมชนประชุมเลือกตั้งคณะกรรมการมาดำเนินงานเอง ปัจจุบันมีคณะกรรมการของกองทุน 9 คน ดังรายชื่อต่อไปนี้

1. นายสมบุรณ์ มังคละ	ตำแหน่ง ประธานกลุ่ม
2. นายทองแดง โพธิสาร	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นางพนิดา ศรีภักดี	ตำแหน่ง เภรัญญิก
4. นางมนต์ จิตรโสม	ตำแหน่ง เภรัญญิก
5. นายเสน่ห์ เรืองคำ	ตำแหน่ง เลขาค
6. นายประสิทธิ์ ปราโมทย์	ตำแหน่ง กรรมการ
7. นายอำพร ปรีเปรม	ตำแหน่ง กรรมการ
8. นางสาวรัชชี ปรีเปรม	ตำแหน่ง กรรมการ
9. นางบุญมี คำดี	ตำแหน่ง กรรมการ

จากการทำงานที่ผ่านมาเมื่อ พ.ศ. 2546 กลุ่มกองทุนบ้านตาตาได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มจำนวน 100,000 บาท และเมื่อปี พ.ศ. 2552 ได้รับเงินอุดหนุนเพิ่มจำนวน 200,000 บาท ปัจจุบันสมาชิกจะถือหุ้นปีละ 100 บาท ทุกปี และมีเงื่อนไขของกองทุน ปี พ.ศ. 2552 สมาชิกต้องมีการออมทรัพย์คน 240 บาท ต่อปี

- กองทุนโครงการแก้ไขปัญหาคความยากจน (กขคจ.) ได้รับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลเมื่อปี พ.ศ. 2542 เริ่มแรก 280,000 บาท เป็นเงินให้เปล่า เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนส่งเสริมการประกอบอาชีพในหมู่บ้าน โดยไม่มีดอกเบี้ย แต่ต้องชำระคืนภายใน 1 ปี ปัจจุบันมีสมาชิกที่กู้ยืม จำนวน 91 ราย มีคณะกรรมการ 7 คน ผู้ใหญ่เป็นประธานกลุ่มโดยตำแหน่ง คณะกรรมการมีดังนี้

1. นายอัมพร ปรีเปรม	ตำแหน่ง ประธาน
2. นางมน จิตรโสม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นางกนกวรรณ แต้มงาม	ตำแหน่ง กรรมการ
4. นายประยูร ไตรศรี	ตำแหน่ง กรรมการ
5. นายนิ ปลื้มใจ	ตำแหน่ง กรรมการ
6. นายสวาท จันทสนธิ์	ตำแหน่ง กรรมการ
7. นายศรีไสล จินดาวงศ์	ตำแหน่ง กรรมการ

- กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เริ่มก่อตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2541 เริ่มแรกมีสมาชิก จำนวน 50 คน ปัจจุบันมีสมาชิก 53 คน และมีคณะกรรมการบริหาร 7 คน ดังนี้

1. นางกนกวรรณ แต้มงาม	ตำแหน่ง ประธาน
2. นางมนต์ จิตรโสม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นางสาวทอง สุตสังข์	ตำแหน่ง เภรัญญิก
4. นางอรุณ โพธิสาร	ตำแหน่ง เลขานุการ
5. นางสุพิศ ในเรือน	ตำแหน่ง กรรมการ
6. นางสุมาลี มังคละ	ตำแหน่ง กรรมการ
7. นางทองศรี จินดาวงศ์	ตำแหน่ง กรรมการ

ตั้งแต่ก่อตั้งกลุ่มจนถึงปัจจุบันทางกลุ่มได้มีการออมเงินมาเป็นระยะเวลา 12 ปี 7 เดือน รวมเป็นเงิน 160,060 บาท จากสมาชิก 53 ราย วัตถุประสงค์ของกลุ่มคือ การปล่อยเงินกู้ดอกเบี้ยต่ำให้กับสมาชิก เพื่อเป็นทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ซึ่งจะมีการปันผลดอกเบี้ยคืนให้แก่สมาชิก ส่วนระเบียบของกองทุน คือ สมาชิกต้องส่งเงินออมสัจจะทุกเดือน เดือนละ 20 บาท โดยคณะกรรมการจะรวบรวมเงินและนำไปฝากที่ธนาคาร

- กลุ่มสตรีบ้านตาตา เริ่มก่อตั้งเมื่อเดือน มีนาคม พ.ศ. 2536 โดยสำนักงานพัฒนาชุมชน อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ได้เข้ามาอบรมให้แก่สตรีแม่บ้านในหมู่บ้าน จำนวน 3 วัน และให้เลือกตั้งคณะกรรมการพัฒนาสตรีหมู่บ้าน (กพสม.) บ้านตาตา จำนวน 11 คน จะมีวาระการทำงาน คราวละ 4 ปี ปัจจุบันมีคณะกรรมการฯ ดังนี้

1. นางคำพอง เมฆคลี	ตำแหน่ง ประธาน

2. นางมนต์ จิตรโสม	ตำแหน่ง รองประธาน
3. นางสาวล แด้มงาม	ตำแหน่ง เลขานุการ
4. นางทัศนีย์ โพธิ์กระสังข์	ตำแหน่ง เลขานุการ
5. นางบุญมี โพธิ์กระสังข์	ตำแหน่ง เจริญญาติ
6. นางกนกวรรณ แด้มงาม	ตำแหน่ง ประชาสัมพันธ์
7. นางทองศรี จินดาวงศ์	ตำแหน่ง ปฏิคม
8. นางเพ็ง จินดาวงศ์	ตำแหน่ง กรรมการ
9. นางกุหลาบ สุดสังข์	ตำแหน่ง กรรมการ
10. นางบุญมี ปรีเปรม	ตำแหน่ง กรรมการ
11. นางทองดี แก้วลอย	ตำแหน่ง กรรมการ

บทบาทของกลุ่มสตรีในชุมชน คือ การเป็นแม่บ้านในกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน เช่น งานปริวาส งานสตรีสากลสัญจร ต.โพธิ์กระสังข์ (วันที่ 13 เดือนมีนาคม พ.ศ. 2552) งานบุญ งานมงคล เป็นต้น บทบาทในการส่งเสริมอาชีพเสริม เช่นที่ผ่านมา (มิถุนายน ปี พ.ศ. 2536) ก็มีการอบรมการตัดเย็บเสื้อผ้าให้แก่สมาชิก จำนวน 20 คน เวลา 30 วัน โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากพัฒนาชุมชน อ.ขุนหาญ และหลังจากจบการอบรมได้รับมอบจักรเย็บผ้า 4 เครื่อง พร้อมอุปกรณ์การตัดเย็บ เพื่อเป็นการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้กลุ่มสตรียังมีบทบาทในการส่งเสริมการออมของสมาชิก โดยในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2542 ได้มีมติจากสมาชิกให้มีการเก็บออมเงิน เป็นรายเดือน เดือนละ 20 บาท ต่อคน และมีสมาชิกเข้าร่วมกิจกรรมออมทรัพย์จะสะสม จำนวน 27 คน จากนั้นก็มีการออมเรื่อยมา ปัจจุบันกลุ่มสตรีมีเงินออมทั้งสิ้น จำนวน 70,200 บาท

2.4.4 ผู้นำชุมชนบ้านชำและบ้านตาตา

1) ผู้นำที่เป็นทางการ (กำนันและผู้ใหญ่บ้าน)

ในอดีต (ไม่สามารถระบุ พ.ศ. ได้) บ้านผือ (บ้านตาตา) บ้านชำและบ้านโนนคูณ เป็นหมู่บ้านเดียวกัน คือ หมู่ที่ 5 ตำบลขุนหาร อำเภอขุขันธ์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยมีกำนันตำบลขุนหารในอดีต คือ นายบัว โพธิสาร และนายเพ็ง โพธิสาร ส่วนผู้ใหญ่บ้านในอดีตคนแรก คือ นายศรี มังคละ ดำรงตำแหน่งเมื่อประมาณ พ.ศ. 2488 และมีผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง คือ นายดำ โพธิ์กระสังข์ คนที่สาม คือ นายคำสิงห์ จินดาวงศ์ ดำรงตำแหน่งประมาณ พ.ศ. 2478-2490 และคนที่สี่ คือ นายทัน แด้มงาม ซึ่งผู้ใหญ่บ้านคนที่สอง คนที่สาม และคนที่สี่ไม่ทราบปี พ.ศ. ที่ดำรงตำแหน่ง

ต่อมาใน พ.ศ. 2501 ได้มีการแยกหมู่บ้าน บ้านโนนคูณ และบ้านชำได้แยกออกจากบ้านผือ (ตาตา) เป็นอีกหนึ่งหมู่บ้าน แต่ยังคงเป็นหมู่ที่ 5 ตำบลขุนหาร อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ และมีผู้ใหญ่บ้าน คือ นายเพื่อย โพธิ์กระสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 5 คนที่ 5 อยู่ในตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2501 – 2517 และต่อมา นายบุญมี พุ่มแก้ว ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านคนที่ 6 อยู่ในตำแหน่งระหว่าง พ.ศ. 2517 – 2527

ต่อมาใน พ.ศ. 2527 ได้มีการแยกตำบลตั้งใหม่ขึ้น เป็นตำบลโพธิ์กระสังข์ บ้านตาตา เป็นหมู่ที่ 1 และบ้านชำ เป็นหมู่ที่ 7 ของตำบลโพธิ์กระสังข์นับแต่นั้นมาจนถึงปัจจุบัน

นับจากที่ได้ตั้งเป็นตำบลโพธิ์กระสังข์ถึงปัจจุบัน บ้านตาตามีผู้นำชุมชนในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน 4 คน ดังนี้

- คนที่ 1 นายบุญเรือง โพธิสาร เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2527 - 2536
- คนที่ 2 นายทองดี โพธิสาร เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2537 - 2546
- คนที่ 3 นายสมบุรณ์ มังคละ เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2546 - 2552
- คนที่ 4 นายอัมพร ปรีเปรม เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2552 - 2555

ส่วนบ้านชำ มีผู้นำชุมชนในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน 5 คน ดังนี้

- คนที่ 1 นายสาลี ศรีดาพันธ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2527 - 2536
- คนที่ 2 นายคำสิงห์ จันทสนธิ์ เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2536 - 2541
- คนที่ 3 นายสุขุม โพธิ์กระสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2541 - 2546
- คนที่ 4 นายไทย โพธิ์กระสังข์ เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2546 - 2551
- คนที่ 5 นายสุวิทย์ มะปราง เป็นผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ. 2551 - 2555

2) ผู้นำไม่เป็นทางการ / ผู้นำภูมิปัญญา

บ้านชำ มีผู้นำไม่เป็นทางการ / ผู้นำภูมิปัญญา ดังนี้

- นายพรหม โพธิ์กระสังข์ เป็นผู้นำทางศาสนา
- นายเสาร์ โพธิ์กระสังข์ เป็นไวยาวัจกร
- นายพรหมมา โพธิ์กระสังข์ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปการแสดง (หมอแคน)
- นางประคอง มังคละ เป็นภูมิปัญญาหมอดำแย
- นางสุรนต์ พิลาดิ เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นด้านศิลปการแสดง การรักษา (แม่ครูนางอ้อ)

ส่วนบ้านดาดามีผู้นำไม่เป็นทางการ / ผู้นำภูมิปัญญา ดังนี้

- ภูมิปัญญานายฮ้อย คือ พ่อพันธ์ ในเรือน เป็นคนในชุมชน แต่งงานกับ คุณแม่ไข ในเรือน (โพธิ์กระสังข์ สกุลเดิม) มีบุตร 8 คน ปัจจุบัน อายุ 83 ปี อยู่บ้านเลขที่ 2 มีความสามารถพิเศษในการค้าขายและรักษาวัวควายที่เป็นโรคต่างๆ ได้ด้วยสมุนไพร พุดจาเรื่องนายฮ้อยเป็นที่น่าเชื่อถือของคนในชุมชนและสังคม

- ภูมิปัญญาแม่ครูอ้อ คือ แม่จันทร์ สุพงษ์ เป็นคนในชุมชน แต่งงานกับคุณพ่อเพี้ย สุพงษ์ มีบุตรด้วยกัน 5 คน อยู่บ้านเลขที่ 18 เป็นผู้นำในการตระเตรียม ละครเล่น เครื่องพิธีการ/พิธีกรรมของการรำอ้อ ซึ่งเป็นการรำแก้บนของท้องถิ่นส่วย ยามเจ็บไข้ได้ป่วย

- ภูมิปัญญาครูปล่อง (หมอเป่า) คือ พ่ออินทร์ มังคละ เป็นคนในชุมชน แต่งงานกับคุณแม่พวง มังคละ (เสียชีวิตแล้ว) มีบุตร 4 คน อยู่บ้านเลขที่ 18 เป็นผู้นำทางด้านการรักษา โดยอาศัยการเป่า แบบพื้นบ้าน เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านคาถาอาคม เป็นที่นำเคารพนับถือของชุมชน และเป็นผู้ที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก จะทำบุญตักบาตร เข้าวัดเป็นประจำเมื่อครั้งยังสามารถไปมาหาสู่ลูกหลาน ได้ และแม่มี แก้วลอย (ปรีเปรม สกุลเดิม) อยู่บ้านเลขที่ 28 แต่งงานกับคุณพ่อลาน แก้วลอย มีบุตร 2 คน

- ภูมิปัญญาศาสนพิธี (พ่อพราหมณ์) คือ พ่อทน มนต์วิงษ์ เป็นคนบ้านกัน ท่อมใต้ แต่งงานกับ คุณแม่อัม โพธิ์กระสังข์ อยู่บ้านเลขที่ 25 เป็นผู้มีความสามารถ เป็นผู้นำในด้านการในด้านศาสนพิธี ทั้งพราหมณ์ พุทธ จัดเตรียมงานพิธี

- ภูมิปัญญานวดจับเส้น คือ แม่ปัด ในเรือน เป็นคนในชุมชน แต่งงานกับนายเรต ในเรือน มีบุตร 7 คน อยู่บ้านเลขที่ 13 เป็นผู้มีความสามารถในการจับเส้น นวด จากอาการเคล็ด ให้หายดีได้

- ภูมิปัญญาจักสาน คือ คุณพ่อทน โพธิ์กระสังข์ เป็นคนบ้านโพธิ์กระสังข์ แต่งงานกับคุณแม่ลาย โพธิ์กระสังข์ มีบุตรด้วยกัน 3 คน ปัจจุบันอายุ 70 ปี อยู่บ้านเลขที่ 77 ทำอุปกรณ์การทำมาหากิน อุปกรณ์ที่ใช้ในการเลี้ยงชีพ ด้วยการจักสาน เช่น ตะกร้าขึงเปิด ไซ่ สะนาง ข้อง และอื่นๆ

- ภูมิปัญญาด้านอาหารที่มีในพื้นที่ได้ตามธรรมชาติ เป็นผู้มีความสามารถในการออกหาอาหารที่มีในพื้นที่และนอกพื้นที่ ที่มีอยู่ตามธรรมชาติ ตลอดฤดูกาล ได้แก่ นางประกอบ โพธิ์กระสังข์ นางประสิทธิ์ พวงพลอย นางประยูร พุฒภา นางลำพึง แด้มงาม และนายสมใจ โพธิ์สาร

3) ผู้นำกลุ่ม

บ้านชำ มีผู้นำซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มประเภทต่างๆ ดังนี้

- นายสุขุม โพธิ์กระสังข์ เป็นประธานกองทุนหมู่บ้านบ้านชำ
- นางพวงทอง สุดโยธา เป็นประธานกลุ่มสตรีบ้านชำ
- นางสาวคำพร จันทร์สนธิ์ เป็นประธาน อสม. บ้านชำ
- นายอดิศักดิ์ แก้วลอย เป็นประธานเยาวชนบ้านชำ

บ้านดาดดา มีผู้นำซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มประเภทต่างๆ ดังนี้

- นายอัมพร ปรีเปรม ประธานกองทุนหมู่บ้านดาดดา
- นางคำพอง เมฆคลี ประธานสตรีบ้านดาดดา
- นางกนกวรรณแต้มงาม ประธานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านดาดดา
- นางสาวทอง สุดสังข์ ประธาน อสม.ประจำหมู่บ้านดาดดา
- นายเสน่ห์ เรืองคำ ประธาน อปพร. ประจำหมู่บ้าน
- นางมนต์ จิตรโสม ประธาน อช.ประจำตำบล
- นายเลิศวิทย์ ไตรศรี ประธานโครงการ ชุมชนพอเพียง ปี 2552
- นายคำเหมือน มังคละ ไวยาวัจกรวัดไตรราษฎร์สามัคคี
- นายขวัญจิต โพธิ์กระสังข์ ประธานเยาวชนบ้านดาดดา
- นายขวัญจิต โพธิ์กระสังข์ ประธานกองทุนเพื่อนเยาวชนเพื่อเยาวชนบ้านดาดดา

2.4.5 กลุ่มเครือญาติ

1) กลุ่มเครือญาติบ้านชำ ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

บ้านชำ มีกลุ่มเครือญาติที่สำคัญ 2 ตระกูล คือ ตระกูลแต้มงาม และตระกูล โพธิสาร ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1) ตระกูลของคุณตาเกิด แต้มงาม และคุณยายยา มังคละ

จากการสัมภาษณ์คุณพ่อพรหม โพธิ์กระสังข์ คุณแม่มล โพธิ์กระสังข์ และนายคำ โพธิ์กระสังข์ นางแสง โพธิ์กระสังข์ และนางอุตร โพธิ์กระสังข์ ซึ่งเป็นคนในตระกูลแต้มงาม เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2553 เวลา 14.30 น. ณ หมู่ที่ 7 โดยคุณสุพัฒน์ โพธิสาร เป็นผู้สัมภาษณ์ ได้ทราบความ

เป็นมาว่าตระกูลแต้มงามเป็นตระกูลดั้งเดิมของบ้านชำเพราะว่าเป็นกลุ่มคนที่มาตั้งบ้านเรือนเป็นครอบครัวแรก โดยมีคุณตาเกิด แต้มงามกับคุณยายยา มังคะ ซึ่งทั้งคู่เป็นคนบ้านป่าพะแนง (ในอดีตนั้น บ้านป่าพะแนงอยู่ระหว่างบ้านโนนคูณกับบ้านชำในปัจจุบัน) แต่ในปัจจุบันนี้ ไม่มีหมู่บ้านนี้แล้ว เมื่อปี พ.ศ. 2488 สองตายายนี้ได้ย้ายมาปลูกบ้านอยู่ที่ปลายนาซึ่งอยู่ในบริเวณหนองชำ เพราะเป็นสถานที่เหมาะแก่การเพาะปลูก และได้ทำมาหากินเรื่อยมา จนมีครอบครัวอื่นๆ ย้ายตามมาอยู่ด้วยกันเพิ่มอีก 5 ครอบครัว และเพิ่มจำนวนเรื่อยมา นอกจากนี้ตระกูลแต้มงามยังเป็นที่ความเคารพนับถือของชาวบ้านชำ เนื่องจากคอยสนับสนุนกิจกรรมและให้ความร่วมมือในงานบุญที่มีชุมชนอย่างสม่ำเสมอ

1.2) ตระกูลโพธิสาร (ตามัน ยายโม่ โพธิสาร)

จากการสัมภาษณ์คุณแม่สุรัน โพธิสาร และคุณแม่ปัน โพธิสาร ซึ่งเป็นลูกสาวของคุณตามัน คุณยายโม่ โพธิสาร เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2553 เวลา 08.30 น. ณ หมู่ที่ 7 โดยคุณสุพัฒน์ โพธิสาร ได้ทราบความเป็นมาว่าตระกูลโพธิสาร (ตามัน ยายโม่ โพธิสาร) เดิมอยู่บ้านป่าพะแนง ได้ออกมาอาศัยอยู่ปลายนาของตนเอง เป็นคนขยันขันแข็ง ชอบสันโดษ และเริ่มพัฒนาหมู่บ้านเรื่อยมา และเป็นตระกูลดั้งเดิมของชุมชนที่มาตั้งบ้านเรือนพร้อมๆ กับครอบครัวของคุณตาเกิด-คุณยายยา แต้มงาม ซึ่งลูกหลานในตระกูลโพธิสารนี้ มีคนที่มืบทบาทต่อชุมชนด้านความเชื่อเรื่องรำนางอ้อ คือ แม่สุรัน โพธิสาร ซึ่งเป็นแม่ครูนางอ้อ คือ ร่างทรงในพิธีกรรมรำนางอ้อที่จะทำขึ้นเพื่อรักษาความเจ็บป่วยตามความเชื่อดั้งเดิมของคนบ้านชำ

2) เครือญาติบ้านตาตา ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

2.1) ตระกูล สุดสังข์ (ตระกูลของตามี ยายเกตุ สุดสังข์)

จากการสัมภาษณ์คุณสายทอง สุดสังข์ ผู้ซึ่งเป็นหลานของตระกูลสุดสังข์ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2552 เวลา 08.30 น. ณ บ้านเลขที่ 14 หมู่ที่ 1 โดยนางคำพอง เมฆคลี ได้ทราบความเป็นมาว่าคุณตามี สุดสังข์ ซึ่งเป็นคนบ้านสตา ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ (เดิมบ้านสตา อยู่ ต.ขุนหาร อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ) แต่งงานกับ คุณยายเกตุ (ไม่ทราบนามสกุลเดิม) ซึ่งเป็นคนบ้านโพธิ์กระสังข์ ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ (เดิมขึ้นตรงกับ ต.ขุนหาร อ.ขุขันธ์ จ.ศรีสะเกษ) เมื่อแต่งงานกันแล้วก็พากันมาอยู่บ้านตาตา ซึ่งคนในตระกูล คือ คุณพ่อสาลี สุดสังข์ และพ่อดี สุดสังข์ เป็นครูปล่อง (หมอเป่า) คาถาอาคมทางไสยศาสตร์ รักษาผู้เจ็บไข้ได้ป่วย และเชี่ยวชาญด้านยาสมุนไพร รักษาควบคู่ไปด้วยกัน แม้กระทั่งผู้ป่วยที่มีอาการหนัก เช่น เส้นขาด กระดูกหัก ร้าว ก็สามารถรักษาให้หายขาดเป็นปกติได้อย่างเดิม พ่อสาลีเป็นปราชญ์ชาวบ้านที่มีชื่อเสียงโด่งดังเลื่องลือไปไกล

2.2) ตระกูลงอนสวรรค์

คุณดาสน์ งอนสวรรค์ ซึ่งเป็นคนบ้านโพธิ์กระสังข์ ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ (เดิมเป็น ต.ขุนหาร อ.ขุนันท์ จ.ศรีสะเกษ) แต่งงานกับคุณยายจันทร์ (ไม่ทราบนามสกุลเดิม) คุณยายจันทร์ เป็นคนบ้านสี ต.สี อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ (เดิมเป็น ต.สี อ.ขุนันท์ จ.ศรีสะเกษ) เนื่องจากคุณยายจันทร์ พ่อแม่เสียชีวิตเมื่ออายุน้อย และมีพี่สาวเพียงคนเดียว เมื่อแต่งงานจึงได้มาอยู่กับคุณดาสน์ ที่บ้านโพธิ์กระสังข์ ในปี พ.ศ. 2442 (ประมาณ 107 ปี) คุณดาสน์ คุณยายจันทร์ ได้มาปลูกบ้านเรือนที่นาของตน (บ้านดาดดาในปัจจุบัน) คุณยายจันทร์ ถือว่าเป็นแม่ครูอ้อนคนแรกของบ้านดาดดา และมีบุตร – ธิดา ด้วยกันรวม 7 คน ซึ่งได้แต่งงานมีลูกหลานสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีเชื้อที่มีบทบาทสำคัญ ดังนี้

- พ่อกรต ปรีเปรม จะพูดภาษาเขมร แต่เมื่อมาอยู่บ้านดาดดาก็พูดภาษาส่วยตามชาวบ้านได้คล่อง พ่อกรตเป็นคนที่มีความสามารถในด้านไสยศาสตร์ เวทย์มนต์คาถาดำราเขมรที่ศักดิ์สิทธิ์ ใช้อธิษฐานผู้คนที่เจ็บไข้ได้ป่วย แม้แต่ผู้ที่กระตุกหัก เส้นขาดก็สามารถใช้เวทย์มนต์คาถารักษาจนหายเป็นปกติทุกราย นอกจากนี้ยังเป็นผู้ที่มีความชำนาญเชี่ยวชาญในด้านการใช้ยาสมุนไพรรักษาผู้ป่วยควบคู่ไปด้วยกัน เด็กเกิดใหม่ในสมัยนั้นต้องไปขึ้นครูกับพ่อกรตเกือบทุกคน พ่อกรตยังเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งยังบริจาคที่ดินเพื่อสร้างวัดจำนวน 2 ไร่ 2 งาน 62 ตารางวา และทำตัวเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีจนผู้คนให้ความเคารพนับถือ

- พ่อเพื่อย โพธิ์กระสังข์ ซึ่งเป็นคนบ้านโพธิ์กระสังข์ โดยตระกูลโพธิ์กระสังข์ เป็นตระกูลใหญ่ และเก่าแก่ตระกูลหนึ่งของตำบลโพธิ์กระสังข์ พ่อเพื่อย โพธิ์กระสังข์ ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านบ้านดาดดาในปีพ.ศ.2501–2517และยังเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา โดยบริจาคที่ดินสร้างวัดไตรราษฎร์สามัคคี (วัดดาดดา ในตอนนั้น) จำนวน 2 ไร่ 1 งาน 21 ตารางวา

- พ่อดี สุดสังข์ ซึ่งเป็นบุตรคนที่ 2 ของคุณดามี คุณยายเกตุ สุดสังข์ ซึ่งเป็นผู้ก่อตั้งบ้านดาดดาอีกตระกูลหนึ่งจึงถือว่าคู่ของแม่แก้ว-พ่อดี เป็นคู่ประวัติศาสตร์ของหมู่บ้าน มีบุตรด้วยกัน 4 คน ชาย 1 คนและ หญิง 3 คน พ่อดีพอมีความรู้ด้านไสยศาสตร์คาถาอาคมพอรักษาลูกหลานตนเองเวลาเจ็บป่วยได้

- พ่อวัง โพธิสาร ซึ่งเป็นคนบ้านดาดดาโดยกำเนิด บิดาชื่อวัน มารดาชื่อปาด พ่อวังก็เป็นคนหนึ่งที่มีความรู้ในด้านไสยศาสตร์เป็นครูปล่อง (หมอเป่า) รักษาลูกหลานของตน ยามเจ็บไข้ได้ป่วย

2.5 วัฒนธรรมประเพณีกลุ่มชาติพันธุ์กาย (ส่วย) ชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคีและการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน

เดือน 1

ปรีวาสกรรม (พระอยู่กรรม)

อดีต : พอเริ่มเข้าเดือน 1 ของทุกปี ที่วัดจะมีการจัดงานปรีวาสกรรม โดยประชุมปรึกษาหารือกำหนดวันจัดงาน และมีการประกาศให้พระสงฆ์ที่อื่นได้ทราบและมาร่วมปรีวาสกรรม ทางชาวบ้านก็จะแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงาน ในอดีตจะมีอาหารแบบโบราณพระสงฆ์ที่มาร่วมปรีวาสกรรม จะมีแค่พระสงฆ์จากวัดที่อยู่ใกล้เคียงเท่านั้น

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันยังมีการจัดปรีวาสกรรมอยู่ แต่เปลี่ยนมาจัดงานในเดือน 7 และมีการประชาสัมพันธ์ออกไปได้ไกลกว่าแต่ก่อน ทำให้มีพระสงฆ์ทั้งในและต่างจังหวัดมาร่วมมากกว่าในอดีต และยังมีผู้มีจิตศรัทธามาเป็นเจ้าภาพถวายอาหาร

เดือน 2

บุญข้าวเปลือก

อดีต : เมื่อเสร็จจากการทำนาแล้ว ชาวบ้านจะนำข้าวขึ้นเลา (ยุงข้าว) จะมีการทำพิธี โดยมีการนำเคียวมาเรียกเจ้าแม่โพสพมาอยู่ในเลา และมีการรดน้ำมนต์ เมื่อถึงกำหนดวันทำบุญ ข้าวเปลือกจะมีการนำข้าวเปลือกมาที่วัดเพื่อก่อเจดีย์ข้าวเปลือก มีพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ สวดคุณข้าวเปลือก พระแม่โพสพ เรียกขวัญข้าว รุ่งเช้าของวันต่อมาจะมีพิธีทำบุญตักบาตร

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันยังมีการทำบุญข้าวเปลือกอยู่ แต่ไม่ได้ก่อเป็นเจดีย์ข้าวเปลือกเหมือนสมัยอดีต โดยจะนำข้าวเปลือกใส่กระสอบแทน และจะมีการทอดผ้าป่าครอบครวในวันเดียวกับการทำบุญตักบาตร

เดือน 3

เซ่นญะ

อดีต : ในวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ชาวบ้านจะเตรียมไก่ต้ม (ต้มทั้งตัว) หรือไข่ต้ม ข้าวสุก อาหารคาว อาหารหวาน ก้านกล้วยเสียบด้วยดอกไม้ 1 คู่เรียกว่า “คลาทอล” เหล้าต้ม เทียน 1 เล่ม รูป 3 ดอก เมื่อชาวบ้านนำของมาเซ่นครบทุกคนแล้ว ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนจะเริ่มทำพิธีเซ่นไหว้โดยเรียก

“ดาพรหมโดนไต” (เจ้าที่ประจำศาลปู่ตา) และเจ้าแม่โพสพ พระแม่คงคา พระแม่ธรณี ให้มากินของ เช่น ไหว้จากชาวบ้าน โดยพูดว่า

“พะเอ้อ ออ้อ พะเอ้อ ทวด โจ จา โจ ร้อง นู เทา แม่ เทา เกอะ เตื่อย โจ จา โจ ร้อง ดาพรหม โดนไต เกอะ โจ จา โจ ร้อง เนิง ดอ จา แลว ร้อง แลว เกอะ อัน กอน เจา สะออบ ปอ ชู อัน อี ชู อัน ดา เกอะ”

แปลได้ความว่า “ผีบรรพบุรุษให้มากินให้มาดื่ม ผีปู่ตายายให้มากินมาดื่ม ผีดาพรหม โดนไตก็ให้มากินมาดื่มด้วยกัน กินอิ่มแล้วก็ให้ลูกหลานทุกคนสุขสบาย อย่าได้เจ็บไข้ได้ป่วยเลย”

หลังจากนั้นจะมีการทำนายลมพายุจากธูป โดยดูที่ทิศทางของควันธูปซึ่งหมายถึง ทิศทางของลม ทำนายฝนจากเทียน โดยดูน้ำตาเทียน ถ้าหากมีน้ำตาเทียนไหลยาวแสดงว่าเดือน 3 ปีนี้ ฝนจะตก และหากน้ำตาเทียนไม่ไหลแสดงว่าเดือน 3 ปีนี้ไม่มีฝนตก และมีการทำนายความสุขสบาย และการเจ็บป่วยของคนในครอบครัวโดยทำนายจากคางไก่และไข่ต้ม หากคางไก่มีลักษณะตั้งตรง ขาว อวบ ไม่คดไม่งอ ชาวบ้านเชื่อกันว่าคนในครอบครัวจะสุขสบาย ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย แต่ถ้าหากคางไก่มีสีแดง สั้น และคดงอ หมายความว่าในครอบครัวนั้นจะมีคนป่วย และถ้าหากไข่ต้มมีผิวเรียบไม่ยุบ และตั้งแท่น (บนฝ่ามือ) หมายความว่า คนในครอบครัวจะอยู่สุขสบาย ไม่เจ็บไข้ได้ป่วย แต่ถ้าหากไข่ที่ปอกออกมายุบ และไม่ตั้งแท่นหรือล้น หมายความว่า คนในครอบครัวนั้นจะไม่สบาย

ปัจจุบัน : ประเพณีการเซ่นธูปยังคงมีอยู่จนถึงทุกวันนี้

เซ่นเลา (เซ่นยั้งข้าว)

อดีต : ชาวบ้านจะทำนาเสร็จประมาณเดือน 1 หรือเดือน 2 พอนำข้าวขึ้นเลาแล้วจะยังเอาข้าวออกมาไม่ได้จนกว่าจะมีการเซ่นเลา พอถึงเดือน 3 แล้ว ชาวบ้านก็จะเซ่นเลาด้วยการเตรียมไข่ต้ม หมากพลู ยาสูบ ทัพพีที่ทำด้วยกะลามะพร้าว กระบุง น้ำมัน จุดธูปเทียนบอกพระแม่โพสพ และนำไข่ไก่มาต้มและปอกเปลือก ทำนายผลผลิตข้าวในปีต่อไปจากไข่ไก่ และมีพิธีรดน้ำมัน แล้วใช้ทัพพีตักข้าวเปลือกใส่กระบุงไปตำโดยครกกับสากไม้ และผัดข้าวโดยใช้กระตังจนได้ข้าวสาร นำไปหุงไปถวายพระก่อนที่จะกินเอง โดยมีความเชื่อว่าผีบรรพบุรุษจะได้กินด้วย และเป็นสิริมงคล แต่ห้ามมีการดักข้าวออกจากเลาในวันดับ (แรม 15 ค่ำ) และวันอาทิตย์ การเซ่นเลาจะมีขึ้นในเดือน 3 แต่อาจมีบางครอบครัวที่มีการเซ่นเลาในเดือน 4

ปัจจุบัน : การเซ่นเลายังเหลือเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ยังคงถือปฏิบัติอยู่ แต่การห้ามดักข้าวออกจากเลาในวันดับและวันอาทิตย์ยังคงถือปฏิบัติกันอย่างเคร่งครัด

วันมาฆบูชา

อดีต : คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 3 พอถึงช่วงเย็นของวันมาฆบูชา เยาวชนหนุ่มสาว รวมทั้งผู้เฒ่าผู้แก่จะพากันเก็บดอกไม้ไปเวียนเทียนที่วัด และร่วมฟังเทศน์ ฟังธรรม จะมีผู้มีจิตศรัทธาใน พระพุทธศาสนามานั่งสมาทานศีล 8 ทำวัตรสวดมนต์เป็นเวลา 3 คืน รุ่งเช้าของอีกวันจะเป็นพิธีทำบุญ ตักบาตร

ปัจจุบัน : วันมาฆบูชายังมีการเวียนเทียนอยู่ แต่ไม่มีการนั่งสมาทานศีล 8 เหมือนใน อดีต

เดือน 4

เดือนมงคล

อดีต : เดือน 4 เป็นเดือนแห่งงานมงคล เช่น งานแต่งงาน งานขึ้นบ้านใหม่ จะนิยมจัดกันในเดือน 4 และงานล้างอ้อและสะเอง (นางอ้อ) และเซ่นเลาของบางคน เพราะเชื่อว่าเป็นเดือนคู่ และอยู่ในฤดูแล้ง ไม่มีฝน สะดวกแก่การจัดงาน

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันชาวบ้านยังคงนิยมจัดงานมงคลในเดือน 4 เหมือนเดิม แต่มีเดือน 6 เป็นเดือนมงคลเพิ่มมาอีกหนึ่งเดือนซึ่งถือว่าเป็นเดือนคู่กัน

งานล้างอ้อและสะเอง

อดีต : ถ้าหากมีคนเจ็บป่วยก็จะไปนับดูกับอาจารย์ (เจ้าเข้าทรง) ถ้าหากอาจารย์บอกว่าให้ “เล่นล้างอ้อและสะเอง” ก็จะมีการ “ช้ดตองแกว” (ผูกคอขวด) คำว่าช้ดตองแกวคือเวลาเราเจ็บป่วยรักษาทางหมอไม่หายก็จะไปดูกับร่างทรงถ้าร่างทรงบอกว่าเราผิดผีแถนหรือผีปู่ย่าตายายให้เราช้ดตองแกวเพื่อเป็นสัญญาว่าเราจะเล่นล้างอ้อให้โดยเราจะต้องนำเทียนหนึ่งคู่หามาพลูหนึ่งคำยาสูบหนึ่งม้วนลำซวดหนึ่งใบ (สอบถามมาว่าทำไมต้องเป็นขวดผู้เฒ่าผู้แก่บอกว่าไม่ทราบพ่อแม่พาทำ) แล้วสายศีลเพื่อผูกกับขวดและเวลาผูกชาวบ้านก็มีคำพูดว่า แหน เดอ กอนจา ญอม แลว ลับลอง แลว เนิง เกล ลังอ้อ อัน เฮย มแน จี อัน อัย ออ โห้ อัน อัย อี้ อัน ออ จี ฮมะ แนเฮย (คำแปล) นี่นะ ลูกหลานยอมแล้วรับรองแล้วจะเล่นนางอ้อให้และจากนี้ไปให้มันดีขึ้นอย่าให้มันเจ็บอีกให้ตีไปหรือหายไ้แค่นี้และ (พูดไปขณะผูกคอขวด) (ไว้ก่อนเพื่อเป็นการทำสัญญาว่จะเล่นล้างอ้อหรือสะเอง พอถึงเดือน 4 ก็จะต้องเล่นล้างอ้อหรือสะเอง

ปัจจุบัน : การเล่นลั้งออหรือสะเองไม่ได้จำกัดว่าต้องเล่นในเดือน 4 เหมือนในสมัยอดีต สามารถเล่นเมื่อไรก็ได้ บางรายเมื่อนับดูกับอาจารย์แล้วเห็นว่าจะต้องเล่นลั้งออหรือสะเอง ก็ขัดตะกองแกว (ผูกคอขวด) ไว้ไม่ถึงเดือนก็เล่นได้เลย

บุญผะเวส

อดีต : พอถึงเดือน 4 พระสงฆ์นำผู้นำหมู่บ้านมาประชุม หรือว่าจะจัดงานบุญ ผะเวส ในวันที่เท่าไร พอได้วันที่แน่นอน ผู้นำก็จะเรียกชาวบ้านประชุม เพื่อจัดแบ่งหน้าที่รับผิดชอบในงาน บุญผะเวส เช่น เด็กและเยาวชน จะรับหน้าที่ในการแสดง และจัดสถานที่ และสถานที่จำลองเขาวงกต หรือเขตราชวัฏ ส่วนชาวบ้านบางส่วนจะรับผิดชอบด้านอาหาร ช่วยกันหาต้นกล้วย ต้นอ้อย ทลาย มะพร้าว เอามาปลุกข้างทาง

ในวันงานบุญผะเวส จะมีการแสดงละครจำลองประวัติความเป็นมาของพระเวสสันดร พอแสดงเสร็จจะมีการแห่พระเวสสันดรเข้าเมือง พอกลางคืนจะทำพิธีขอขมาที่แสดงบทบาทสมมติ เรียกว่า สีกนกแสดง พอรุ่งสางของอีกวันหนึ่งจะมีการแห่ข้าวพันก้อน และพระสงฆ์ก็จะเริ่มเทศน์กัณฑ์เปิด ศักราช แล้วก็เทศน์กัณฑ์พระเวสสันดรมี 13 กัณฑ์ กัณฑ์พระคาถา กัณฑ์มัลลย์หมื่น กัณฑ์มัลลย์แสน กัณฑ์สังกาด และกัณฑ์ฉลอง พอพระเทศน์เสร็จเรียบร้อยชาวบ้านก็จะรับผิดชอบจัดทำกัณฑ์เทศน์ โดยการนำเงินต้นทอง มาถวายพระแต่ละองค์ที่ขึ้นเทศน์ เช้าวันรุ่งขึ้นก็จะมีพิธีทำบุญตักบาตร

ปัจจุบัน : ปัจจุบัน บุญผะเวส ยังคงมีการปฏิบัติสืบมาถึงปัจจุบัน โดยการคงรักษาพิธี ตามแบบดั้งเดิมที่เคยปฏิบัติมา

เดือน 5

พิธีสงฆ์น้ำพระ

อดีต : เมื่อถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 5 หนุ่มสาวชาวบ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะมาร่วม อัญเชิญพระพุทธรูปลงจากบัลลังก์มาไว้ที่หอสงฆ์ เพื่อจะได้ทำพิธีสงฆ์น้ำพระโดยนำน้ำบริสุทธิ์มา สงฆ์น้ำพระในเวลาประมาณ 11.00 น.-12.00 น. ของทุกวัน ต่อจากนั้นจะมีการเก็บดอกไม้ 8 ทิศ คือทิศบูรพา (ทิศตะวันออก) ทิศอาคเนย์ (ตะวันออกเฉียงใต้) ทิศหริต (ทิศใต้) ทิศปัจฉิม (ทิศตะวันตก) ทิศพายัพ (ทิศตะวันตกเฉียงเหนือ) ทิศอุดร (ทิศเหนือ) ทิศอีสาน (ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ) ทิศทักษิณ (ทิศตะวันตกเฉียงใต้) มาเวียนเทียนรอบหอสงฆ์ในเวลาประมาณ 17.00 น.ของทุกวัน และจะมีการขนทรายเข้าวัดในตอนค่ำที่ละนิดเพื่อเตรียมก่อเจดีย์ทราย

ปัจจุบัน : ประเพณีการสงฆ์น้ำพระยังคงมีมาจนถึงปัจจุบัน

งานฉลองอัฐิ

อดีต : จะมีขึ้นในเดือน 5 ของทุกปี ซึ่งในอดีตหากมีคนตาย จะมีการสวดอภิธรรม 3 คืน จากนั้นจะเคลื่อนศพออกไปที่ป่าช้า ทำพิธีเผาศพ แล้วนำหนามไปวางไว้บนขี้เถ้า เพื่อป้องกันไม่ให้สัตว์เข้าไปทำลาย ทั้งไว้จนถึงเดือน 5 จะมีการนิมนต์พระสงฆ์ไปเก็บอัฐิมาทำบุญฉลองอัฐิ

ปัจจุบัน : งานฉลองอัฐิไม่มีการกำหนดวันหรือเดือนที่แน่นอน ในงานศพจะใช้เวลาแค่ 4 – 5 วัน เมื่อทำพิธีเผาศพแล้วจะมีการเก็บอัฐิมาทำบุญฉลองอัฐิเลย และในปัจจุบันเปลี่ยนมาทำพิธีเผาศพที่วัด

เดือน 6

เซ่นพระ

อดีต : ในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 ชาวบ้านจะเตรียมของเซ่น เช่น ไก่ต้ม อาหารคาว อาหารหวาน เหล้าต้ม ก้านกล้วยเสียบด้วยดอกไม้ (กลาทอล) 1 คู่ เทียน 1 เล่ม และข้าวเปลือก เมื่อชาวบ้านนำของเซ่นไปที่ศาลปู่ตาประจำหมู่บ้านครบทุกคนแล้ว ผู้นำหมู่บ้านก็จะเริ่มทำพิธีเซ่น หลังจากนั้นจะเป็นการจำลองพิธีการไถนา โดยให้เด็กๆ นำก้านมะพร้าวมาไถบนที่ที่เตรียมเอาไว้ สมมติว่าเป็นนา และสาธิตน้ำให้เหมือนกับมีฝนตก จากนั้นชาวบ้านก็จะนำข้าวเปลือกที่เตรียมมาหว่านลงบนนาจำลองที่ไถเตรียมไว้ พอหว่านข้าวเสร็จจะมีการทำนายผลผลิตข้าวจากคางไก่ โดยฉีกออกมาดูจะเป็นงาม 3 งามขึ้นมา จะดูในตรงกลางของคางไก่ถ้าหากมีสีขาว และโค้งงามเหมือนเคียวเกี่ยวข้าว ไม่คดไม่งอ หมายความว่าข้าวของคนนั้นจะได้ผลผลิตดี และจะมีฝนตกดี แต่ถ้าคางไก่มีลักษณะชี้ตรง สั้น คดงอ มีสีแดง หมายความว่าฝนจะแล้งและข้าวในนาจะตาย

ปัจจุบัน : ประเพณีการเซ่นพระยังคงปฏิบัติสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน

ก่อเจดีย์ทราย

อดีต : หลังจากเริ่มขนทรายเข้าวัดตั้งแต่เดือน 5 แล้ว พอถึงกำหนดวันก่อเจดีย์ทรายหนุ่มสาวเยาวชนจะปั้นกองทรายให้เป็นรูปเจดีย์ต่างๆ ในตอนเย็นก็จะตัดกระดาษทำเป็นธงรูปคน โดยใช้ทางมะพร้าวเป็นก้าน และติดกระดาษไว้ที่ปลายทางมะพร้าว พร้อมกับนำธูปเทียนดอกไม้ไปเวียนเทียนที่วัด

ปัจจุบัน : ยังมีการก่อเจดีย์ทรายอยู่ แต่ผู้คนที่มาก่อเจดีย์ทรายเริ่มลดน้อยลงกว่าสมัย
อดีตมาก

วันวิสาขบูชา

อดีต : ในคือวันขึ้น 15 ค่ำ เป็นวันวิสาขบูชา ชาวบ้านจะมีการเวียนเทียนในตอน
กลางคืน และเช้าของวันต่อมาก็จะมีพิธีทำบุญตักบาตร และอัญเชิญพระพุทธรูปขึ้นบัลลังก์เดิม

ปัจจุบัน : ประเพณีวันวิสาขบูชายังคงถือปฏิบัติมาจนถึงปัจจุบัน

แข่งแตร (ลงนา)

อดีต : พอเข้าเดือน 6 ชาวบ้านก็จะเริ่มไถนา แต่ก่อนจะลงไถนาชาวบ้านจะต้องแข่ง
แตรก่อน โดยนำไถดัม 1 ตัว หมากพลู ฐูปเทียน เหล้าดัม และอาหารคาวอาหารหวาน ไปเซ่นบอกพระ
แม่ธรณีและผีไร่ผืนนาที่โพนของนา ก่อนลงนา ถ้าหากไม่เซ่นก่อนก็จะมีอุปสรรคในการทำนาเกิดขึ้น เช่น
วัวควายที่ใช้ไถนาจะไม่ยอมเดิน หรือบุตรหลานในครอบครัวจะไม่สบายเจ็บปวดตามร่างกาย

ปัจจุบัน : พิธีการแข่งแตรเริ่มหายไป ส่วนมากในปัจจุบันนี้จะใช้แค่หมากพลู ยาสูบ
เหล้าดัม แล้วนำไปวางไว้ที่โพนเท่านั้น

บุญบั้งไฟ

อดีต : ชาวบ้านจะมีประเพณีบุญบั้งไฟในเดือน 6 โดยจะประชุมกำหนดวันจัดงาน และ
พากันทำบั้งไฟตามขนาดและความสามารถของแต่ละคน โดยจะนำมาแข่งขันกันดูว่าของใครจะขึ้นสูง
กว่ากัน คนที่แพ้จะถูกจับโยนลงน้ำหรือโคลนที่เตรียมไว้ และผู้ที่ชนะก็จะได้รับรางวัลที่ทาง
คณะกรรมการเตรียมไว้ให้ บางทีก็มีชาวบ้านจากทางหมู่บ้านอื่นๆ มาร่วมแข่งขันด้วย ในตอนเช้าของวัน
ต่อมาก็จะมีพิธีทำบุญตักบาตรกัน

ปัจจุบัน : ประเพณีบุญบั้งไฟได้สูญหายไปแล้ว

เดือน 7

โชดโก๊ะ (ทำบุญหมู่บ้าน)

อดีต : พอเข้าเดือน 7 พระสงฆ์ ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้านจะมีการประชุมกำหนดวัน
ทำบุญหมู่บ้านที่เหมาะสม ชาวบ้านก็จะสร้างปล้ำพิธีขึ้น 4 ทิศ คือ ทิศเหนือ ทิศใต้ ทิศตะวันออก และทิศ
ตะวันตก และกลางหมู่บ้าน โดยปล้ำพิธีนี้จะมี 4 เส้า มีความสูงเพียงตาหรือปาก นำสายสิญจน์พันรอบ

ศาลเพียงตาและโยงไปตามบ้านเรือนทุกหลังและสิ้นสุดที่ปลำพืธกลางหมู่บ้าน พอถึงตอนเย็นชาวบ้านจะนำกากกล้วยสดมาทำเป็นกระทงรูปสามเหลี่ยม ข้างในใส่หมากพลู เทียน 1 เล่ม รูป 1 ดอก ข้าวดำข้าวแดง (ข้าวสุกคลุกด้วยสีธรรมชาติ) ของหวาน หอม กระเทียม พริก ปลาร้า เกลือและอาหารอื่นๆ แล้วนำกระทงไปวางไว้ที่ปลำพืธซึ่งต้องอยู่ที่สะตือบ้าน(กลางหมู่บ้าน)เท่านั้น และนิมนต์พระสงฆ์มาสวดพระพุทธมนต์อยู่ที่กลางหมู่บ้านจนถึงเวลาประมาณ 24.00 น.ก็จะนิมนต์พระสงฆ์ 4 รูปไปสวดที่ปลำพืธทั้ง 4 ทิศ และในวันต่อมาก็จะเป็นพิธีทำบุญตักบาตร และสะเดาะเคราะห์ให้หมู่บ้าน มีพิธีรดน้ำมนต์

ปัจจุบัน : ประเพณีการทำบุญหมู่บ้านยังมีปฏิบัติสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน และพิธีการต่างๆ ก็ยังคงเดิมไม่เปลี่ยนแปลง และยังมีงานปริวาสกรรมหรือพระอยู่กรรมซึ่งในสมัยอดีตจะจัดขึ้นในเดือน 1 แต่ในปัจจุบันเปลี่ยนมาจัดขึ้นในเดือน 7 แทน

เดือน 8

วันเข้าพรรษา

อดีต : ในวันก่อนเข้าพรรษา 1 วัน ชาวบ้านจะนำจวดย ชันธ 5 ชันธ 8 รูป 13 คู่ เทียน 13 คู่ ดอกไม้ 13 คู่ ไปนิมนต์พระสงฆ์เข้าพรรษา ในอดีตชาวบ้านจะพากันออกไปหาซื้อฝักรวมกันเพื่อหล่อเป็นต้นเทียน เป็นเทียนพรรษา

พอถึงวันเข้าพรรษาชาวบ้านจะร่วมกันประดับต้นเทียนด้วยดอกไม้ เตรียมข้าวสาร มะละกอ มะพร้าว พริก หอม กระเทียม และร่วมบริจาคเงินเพื่อทำเป็นต้นเงิน แห่รอบหมู่บ้านทั้ง 2 หมู่บ้าน (บ้านชำและบ้านตาตา) แล้วแห่ไปวัดพร้อมกัน ในตอนกลางคืนก็จะมี การฟังเทศน์ฟังธรรม และในตอนเช้าจะมีถวายต้นเงินและเทียนเข้าพรรษา และมีการทำบุญตักบาตร

ปัจจุบัน : ประเพณีวันเข้าพรรษายังคงมีอยู่ แต่มีความสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น คือไม่ต้องออกหาซื้อฝักรวมกันมาหล่อต้นเทียน เพราะปัจจุบันมีต้นเทียนสำเร็จขาย ชาวบ้านก็จะซื้อมาประดับให้สวยงามแล้วแห่จากศาลากลางหมู่บ้านไปวัด แต่ไม่ได้แห่รอบ 2 หมู่บ้านเหมือนในอดีต

เดือน 9

สลากภัต

อดีต : สลากภัตของชาวบ้านชำและบ้านตาตาจะมี 2 ครั้งคือในวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 9 และแรม 14 ค่ำ เดือน 9 พอถึงวันที่กำหนดชาวบ้านก็จะเตรียมทำปิ่นโต ขนมและข้าวต้มมัด ไปวัดพร้อมด้วยเงินปัจจัยใส่ซองตามศรัทธาไปถวายพระ

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันประเพณีสลากภัตยังมีอยู่แต่มีการเปลี่ยนแปลงคือมีการจับสลากเพิ่มมาด้วย ซึ่งในอดีตไม่มีการจับสลาก โดยพระสงฆ์จะนั่งประจำหมายเลขที่เขียนไว้ และคณะกรรมการวัดจะทำสลากให้ครบตามจำนวนชาวบ้าน แล้วให้ชาวบ้านจับสลาก ถ้าชาวบ้านจับได้หมายเลขไหนก็จะนำปิ่นโต ขนม และข้าวต้มมัดพร้อมด้วยของปัจจัยที่เตรียมมาไปถวายพระตามหมายเลขสลากที่จับได้

เดือน 10

บุญข้าวสาก

อดีต : พอถึงขึ้น 5 ค่ำ เดือน 10 ในกรณีลูกคนไหนที่ได้แต่งงานออกไปอยู่กับเมีย พอถึงเดือน 10 ฝ่ายผู้หญิง (เมีย) ก็จะจัดทำเครื่องเซ่นไปส่งบ้านย่า โดยจะมีไก่ย่าง หมูย่าง ปลาย่าง ขนม ข้าวต้ม เหล้า เบียร์ ผลไม้ พอไปถึงบ้านย่าก็จะรับไปรวมกันกับญาติคนอื่นๆ ที่เอามาส่งบ้านแม่ พอรวมกันหมด พ่อแม่ก็จะเริ่มเซ่นเรียกผีบรรพบุรุษ พอเซ่นเสร็จก็จะเอาของที่เซ่นมากินร่วมกันทั้งครอบครัว

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันบุญข้าวสากยังมีการปฏิบัติอยู่ในชุมชน โดยยังคงรูปแบบดั้งเดิมไว้

ประเพณีเยี่ยมญาติ (การเยี่ยมญาติ)

อดีต : ในอดีตหนุ่มสาวที่ได้หมั้นหมายกันไว้ พอเริ่มเข้าเดือน 10 จะให้ฝ่ายหญิงเยี่ยมญาติฝ่ายชาย โดยฝ่ายหญิงจะเตรียมกระบุง ในกระบุงจะมีข้าวสาร ข้าวต้มมัด กล้วย ไก่ย่าง เนื้อหมูย่าง ขนม เหล้าต้มและมีผ้าถุง ผ้าสไบ ผ้าโสร่ง ซึ่งจะมีคนหาบกระบุงเดินเป็นขบวนใหญ่

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันประเพณีเยี่ยมญาติได้หายไปแล้ว

ประเพณีทำบุญชกกระดูกหรือทำบุญฉลองกระดูก

อดีต : ชาวบ้านมีความเชื่อกันว่าในเดือน 10 เป็นเดือนที่ผีออกหากินหรือเดือนปล่อยผี จึงเตรียมของเซ่นให้ผีปู่ย่าตายาย ผู้ล่วงลับไปแล้วมารับส่วนบุญ โดยจะเริ่มทำตั้งแต่วันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 10 จนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10 และทำเป็นตระกูล พอกำหนดวันที่เหมาะสมแล้วก็จะนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ที่ป่าช้า เป็นการสวดเรียกวิญญาณให้มารับส่วนบุญส่วนกุศลที่ลูกหลานได้อุทิศให้ และให้มากินอาหารที่ลูกหลานหรือญาติได้มาเซ่นไหว้ให้

ปัจจุบัน : ในปัจจุบันประเพณีทำบุญชกกระดูกจะทำที่วัด

เดือน 11

ประเพณีการเล่นกันหลอน

อดีต : ในการเล่นกันหลอนจะใช้เครื่องดนตรีโบราณ เช่น แคน พิณ กลองยาวที่ทำเอง โดยนำเอาเจาะรูตรงกลางลำต้นของต้นมะพร้าวทำหน้ากลอง ด้วยหนังวัวทำ และมีคนร้องเพลงร้องหมอลำ ลำกลอน ลำคู่ และเดินไปเล่นตามบ้านเรือนทุกหลังในหมู่บ้าน รวมทั้งเล่นในหมู่บ้านใกล้เคียงด้วย จะมีผู้ถือพานดอกไม้เดินนำ และชาวบ้านจะบริจาคปัจจัยใส่พานตามศรัทธา และมีการเขียนรายชื่อผู้บริจาคไว้ แล้วรวบรวมเงินบริจาคทำเป็นต้นเงินแท้ไปที่วัดในวันอาสาฬหบูชา

ปัจจุบัน : ประเพณีการเล่นกันหลอนเริ่มหายไปบ้างแต่ยังคงมีให้เห็นอยู่ ถ้าหากไม่มีการเล่นกันหลอน ชาวบ้านก็จะนำปัจจัยไปบริจาครวมกัน และนำเงินไปบริจาคเข้าวัด แต่ประเพณีการตักบาตรเทโวยังคงมีอยู่จนถึงปัจจุบัน

วันอาสาฬหบูชา

อดีต : คือวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 8 จะมีการจัดขบวนแห่ต้นเงิน ดอกไม้ รูปเทียน ไปเวียนเทียนที่วัดและในตอนกลางคืนของวันอาสาฬหบูชาจะมีการนิมนต์พระออกพรรษา โดยทำจวญ และชั้น 5 ชั้น 8 ไปที่วัดเพื่อทำพิธีนิมนต์พระออกพรรษา

ปัจจุบัน : ปัจจุบันยังคงมีประเพณีวันอาสาฬหบูชาเหมือนในอดีต

วันออกพรรษา

อดีต : คือวันแรม 1 ค่ำ เดือน 8 มีการถวายต้นเงินที่ได้มาจากการเล่นกันหลอน และจะมีพิธีตักบาตรเทโว

ปัจจุบัน : ปัจจุบันยังคงมีประเพณีวันออกพรรษาเหมือนในอดีต

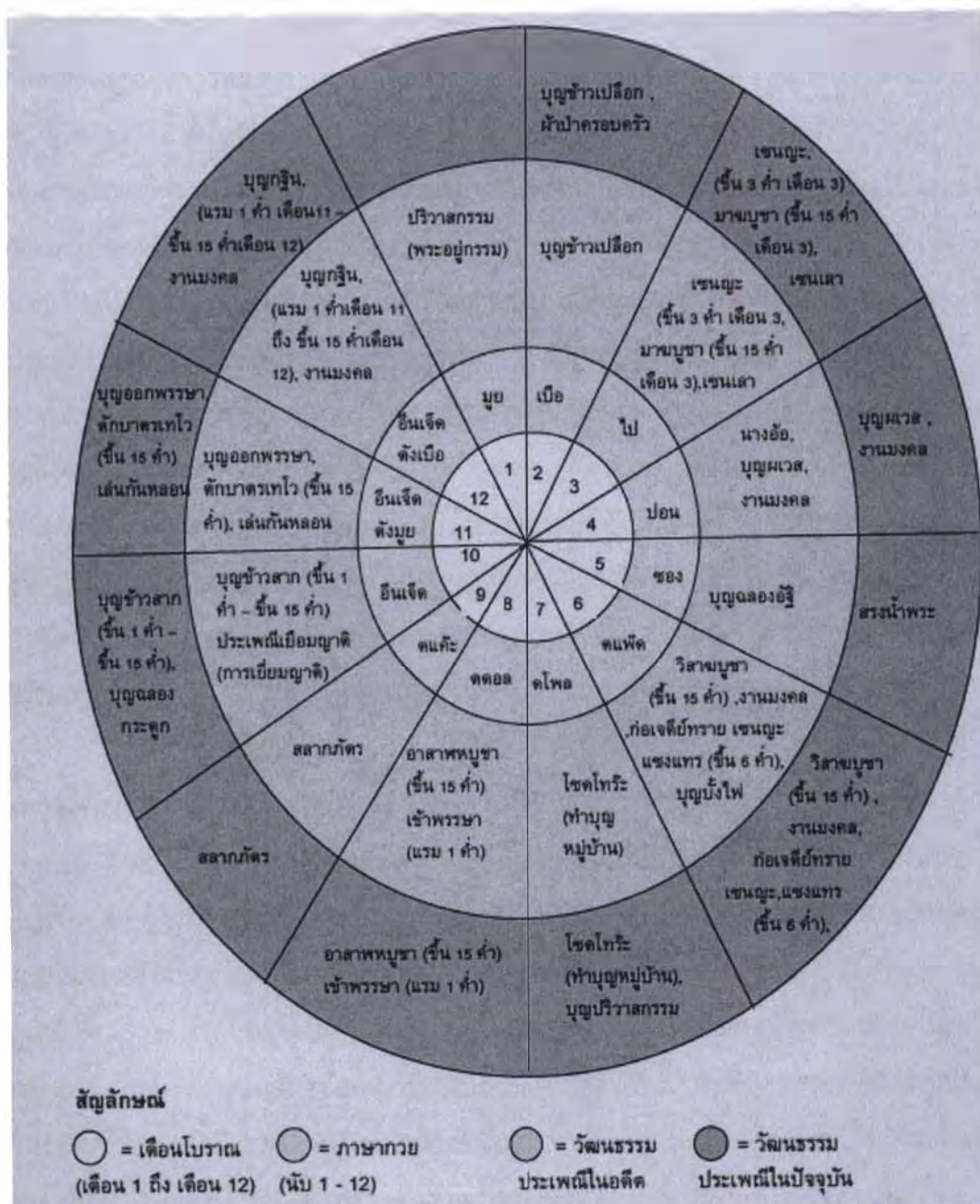
เดือน 12

บุญกฐิน

อดีต : บุญกฐินจะมีอยู่ 2 แบบ คือ กฐินจองและกฐินร่วม กฐินจองจะมีผู้มีจิตศรัทธามาจองเป็นเจ้าภาพล่วงหน้า ส่วนกฐินร่วมเป็นกฐินที่ชาวบ้านร่วมกันเป็นเจ้าภาพ ในอดีตชาวบ้านจะมีความเชื่อว่าบุคคลที่อายุต่ำกว่า 50 – 60 ปี ห้ามสร้างองค์กฐินเพราะจะทำให้อายุสั้น เนื่องจากอาณิสสส์

ของบุญกฐินนั้นมีมาก และถ้าสร้างองค์กฐินไม่ครบจะทำให้คนในครอบครัวไม่สบาย และจะไม่ให้มีคนเดินทางองค์กฐินในวันแห่องค์กฐินเข้าวัดเพราะจะทำให้มีอาการชัก องค์กฐินมีทั้งชิ้นใหญ่และชิ้นเล็ก เช่น ไม้กวาด จอบ เสียม มีด ขวาน ถ้วย ชาม หม้อ ของทุกอย่างที่อยู่ในครัวเรือน (องค์กฐินเป็นเครื่องที่ยังไม่ได้ใช้) รวมถึงผ้าไตรจีวรและฆ้อง

ปัจจุบัน : บุญกฐินในปัจจุบันส่วนใหญ่จะเป็นกฐินจอง องค์กฐินจะไม่ครบเหมือนในอดีต และจะมีแต่ของชิ้นใหญ่ เช่น ฆ้อง ตู้ โต๊ะ

ปฏิทินวัฒนธรรมบ้านข้าและบ้านตาตา ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ

2.6 ภาษา

ภาษากวย (ส่วย) เป็นภาษาที่ไม่มีตัวอักษร มีเพียงภาษาพูดเท่านั้น ใช้พูดคุยสนทนากันระหว่างคนในท้องถิ่น และภาษากวย (ส่วย) ในแต่ละท้องถิ่นจะไม่เหมือนกัน คำศัพท์บางคำ ออกเสียงต่างกัน เรียกต่างกัน ผู้เฒ่าผู้แก่เล่าสืบต่อกันมาว่าสาเหตุที่ไม่มีตัวอักษรที่ใช้เขียนสื่อสารกันนั้นเป็นเพราะในอดีตบรรพบุรุษของชาวกวยจะมีเสียงว่วเสียงควาย และได้สลักตัวหนังสือกวยไว้บนหนังวัวหนังควายและนำไปตากแห้ง สุนัขที่ผ่านไปเห็นจึงคาบเอาไปกิน จึงไม่มีตัวหนังสือใช้ ถ้าหากมีคนถามว่าทำไมภาษากวยจึงไม่มีตัวหนังสือ ชาวกวยจะตอบว่า “จ้อจาจิม” ซึ่งแปลว่าสุนัขกินหมดนั่นเอง ซึ่งชาวบ้านชาบ้านดาดา จะใช้ภาษากวยเฉพาะกับคนในชุมชนที่พูดภาษากวยด้วยกัน เมื่อไปที่ชุมชนอื่นก็จะใช้ภาษาไทย ซึ่งเป็นภาษากลางในการสื่อสาร และอาจจะใช้ภาษาท้องถิ่นของชุมชนนั้น เช่น ภาษาลาว ภาษาเขมร พื้นบ้าน ซึ่งชาวส่วยส่วนใหญ่สามารถพูดได้

ชาวบ้านชาและชาวบ้านดาดาจะสื่อสารกันด้วยภาษากวยมาตั้งแต่สมัยบรรพบุรุษ และชาวบ้านจะสามารถสื่อสารด้วยภาษาถิ่นอื่นกับชาวบ้านในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ใกล้เคียงกันได้ เช่น ภาษาลาว ภาษาเขมร แต่ชาวบ้านอื่นที่ไม่ใช่ชาวกวยจะไม่สามารถเข้าใจหรือพูดภาษากวยได้ แต่บางคนที่มีเชื้อสายกวย เช่น มีพ่อเป็นชาวกวยหรือแม่เป็นชาวกวยอาจจะพูดภาษากวยได้บ้าง

คำว่า “กวย” ของชาวกวยสามารถแปลได้ 2 ความหมาย คือกวยที่หมายถึง ภาษากวย และกวยที่หมายถึง คน และภาษากวยที่ชาวบ้านชาและบ้านดาดาใช้สื่อสารกันก็มีความแตกต่างกัน อาจมีบางคำที่มีสำเนียงหรือการใช้คำบางคำที่ไม่เหมือนกัน โดยชาวบ้านชาจะพูดสำเนียงเดียวกันกับชาวบ้านโพธิ์กระสังข์ บ้านแต่ แต่ชาวบ้านดาดาจะพูดภาษากวยที่มีการออกเสียงคล้ายภาษาเขมร เช่น

ถึงแม้การใช้ภาษาของทั้ง 2 หมู่บ้านจะต่างกันบ้างแต่เมื่อสื่อสารกันต่างก็เข้าใจกันได้ และวัฒนธรรมประเพณีต่าง ๆ ที่มีมายาวนานก็ยังคงปฏิบัติเหมือนกันทุกอย่าง

2.7 การแต่งกาย

การแต่งกายของชาวกวยในอดีตจะทำจากผ้าฝ้ายเป็นส่วนใหญ่ โดยมีวิธีการทำผ้าฝ้าย (วิธีวออินดิเกะปาย) คือ ชาวกวยส่วนใหญ่จะปลูกกะปาย คือ ต้นฝ้าย เพื่อทำผ้าฝ้ายใช้เอง ส่วนใหญ่จะทำแต่คนที่ไม่มีฐานะหรือคนยากจนที่ไม่มีต้นหม่อนมาปลูก เพราะในอดีตการหาต้นหม่อนมาปลูกมันยาก จึงต้องปลูกต้นฝ้ายเอง ส่วนใหญ่จะปลูกฝ้ายไว้ตามบ้านพอต้นฝ้ายออกผล ชาวบ้านก็จะเก็บเอาผลที่สุกมาฉีกเอาฝ้ายข้างในออกมารวมกันใส่ในตะกร้าแล้วก็เอาไม้มาตี ให้เม็ดยันหลุดออกพอเม็ดยันหลุดออกแล้วก็ จะรวบรวมเอาตัวฝ้ายมาวางเรียงกันให้เป็นแผ่น ๆ แล้วก็ม้วนเก็บห่อด้วยผ้าเก็บไว้รอผลฝ้ายสุกครั้งใหม่ แล้วทำฝ้ายเก็บไว้อีก ให้ได้ฝ้ายมากพอที่จะได้ผ้าเป็นผืนใหญ่ ๆ เพื่อจะตัดเสื้อผ้าได้ พอได้ฝ้ายมากพอแล้ว ชาวบ้านก็จะเอาฝ้ายมาเข็นออกเป็นเส้น พอเป็นเส้นแล้วก็เอาเส้นฝ้ายมาต้มให้สุก เมื่อ

ฝ้ายสุกแล้วก็เอาเส้นฝ้ายมาล้างด้วยน้ำเย็นให้สะอาด แล้วเอาตากให้แห้ง พอแห้งแล้วก็เอามาเข็นใส่ไม้
อีก อีกครั้งหนึ่งเสร็จแล้วก็เอามาทอผ้า ส่วนมากคนโบราณจะทอสีขาวใช้เป็นส่วนใหญ่และก็มีสีดำที่
ชาวบ้านมักย้อมด้วยสีธรรมชาติ เช่น มะเกลือเอมาย้อมผ้าที่ทอมาได้ ชาวบ้านก็จะตัดเป็นกางเกงแบบ
hurst หรือกางเกงขาก๊วย หรือผ้าสไบทำเป็นกระโจมอก ส่วนคนแก่ก็จะตัดเป็นสไบเพื่อพันรอบหรือ
กระโจมอกรอบตัวไว้กันหนาวได้เพียงนิดหน่อย ซึ่งในอดีตคนแก่จะไม่มีเสื้อใส่ ส่วนผ้าถุงก็จะเป็นผ้า
ฝ้ายย้อมสีธรรมชาตินุ่งเป็นผ้าทอมือ ต่อมาก็มีการปลูกต้นหม่อนมากขึ้น การแต่งกายก็เริ่มเปลี่ยนเมื่อ
ประมาณ 70 – 80 ปีที่แล้ว การแต่งกายได้เปลี่ยนมาเป็นเสื้อแขนยาวสีดำและสีขาว ที่ทำด้วยไหมและมี
โครงใส่ ซึ่งทำด้วยไหม ใส่เวลาออกไปงานวัด หรืองานแต่งก็จะใส่ ชุดทำด้วยผ้าไหม พออยู่บ้านก็จะใส่
ชุดผ้าฝ้ายธรรมดาและผ้าไหมก็เลยมีมาจนถึงปัจจุบัน และผ้าในสมัยอดีตจะเป็นผ้าชิ้นชิ้น ผ้าโครงลาย
หมากрукใหญ่ ผ้าขาวม้า หัวชิ้น ดินชิ้น เล็บชิ้น และผ้าลายลูกแก้ว ปัจจุบันจะมีลวดลายเพิ่มมากขึ้นทำ
ให้มีความสวยงามมากขึ้น

ทั้งนี้ การแต่งกายแบบในอดีตยังมีให้เห็นในชุมชนเป็นบางส่วน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลง
ตามยุคสมัย สามารถซื้อหาเสื้อผ้าสำเร็จรูปได้ง่าย และเป็นรูปแบบตามสมัยใหม่

2.8 การละเล่น

การละเล่นของชาวกว๊านในอดีตที่เด็กและเยาวชนบ้านชำและบ้านตาตาพากันเล่น มีอยู่ 3
ประเภท คือ เกลทรวยอิก เกลคอนหนึ่ง และเกลไม้ตั้ง

เกลทรวยอิก

การเล่นทรวยอิก คำว่า “ทรวย” แปลว่า “ไก่” ส่วนคำว่า “อิก” คือ เสียงร้องคล้ายเสียงของไก่ คือ
การเล่นที่ให้ทายเสียง ส่วนมากเด็กและเยาวชนจะเล่นกันตอนกลางคืนในคืนที่มีดวงจันทร์ใกล้จะเต็มดวง
เพราะจะทำให้มองเห็นกันสลัวๆ การเล่นทรวยอิกก็จะแบ่งคนออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มละเท่า ๆ กัน
ส่วนมากจะแบ่งกันด้วยวิธีโอสัม (เป่ายิงฉุบ) คนแพ้ก็จะรวมกันเฉพาะคนแพ้ คนชนะก็จะรวมตัวกัน
เฉพาะคนที่ชนะ เมื่อได้ทีม 2 ฝ่ายแล้วให้ลูกทีมไปซ่อนตัวที่กำบัง แล้วให้หัวหน้าทีมเอาผ้าคลุมลูกทีม
ออกมาฝั่งละ 1 คน เพื่อออกมาให้แต่ละฝ่ายได้ทายว่าคนที่คลุมผ้าจะเป็นใคร พอออกมาถึงที่จุดหมาย
หัวหน้าทีมแต่ละฝั่งต้องมาโอสัม ฝ่ายที่โอสัมชนะ จะได้เป็นฝ่ายเคาะและทายก่อน โดยเอามือเคาะหลัง
คนที่คลุมผ้า แล้วคนที่คลุมผ้าจะต้องร้องออกมาเป็นเสียง “อิก” ซึ่งคนร้องจะต้องพยายามดัดเสียงให้
แปลกไปกว่าเสียงตัวเองเพื่อไม่ให้ทีมที่เคาะจำเสียงได้ ถ้าฝ่ายที่เคาะทายถูก คนที่ถูกคลุมก็ต้องไป
เป็นสมาชิกในกลุ่มของทีมที่เป็นฝ่ายเคาะ แต่ถ้าทายไม่ถูกก็จะนำสมาชิกกลับทีมเดิม จากนั้นก็ให้อีก
ฝ่ายเป็นคนทายคนของอีกฝ่ายที่เคาะไปแล้ว จากนั้นก็ทำแบบเดียวกันสลับกันไปจนสมาชิกในทีมหมด
หากฝ่ายไหนไม่มีสมาชิกเหลือก็จะเป็นฝ่ายแพ้

เกลซอนหนึ่ง

การเล่นนี้มีขึ้นประมาณปี 2463 เริ่มศูนย์หายเมื่อประมาณปี 2539 การเล่นซอนหนึ่ง จะนิยมเล่นในตอนกลางวัน ส่วนมากจะเล่นกันที่ทุ่งนาเวลาพากันไปเลี้ยงวัวเลี้ยงควาย การเล่นซอนหนึ่งจะแบ่งคนออกเป็น 2 กลุ่มโดยการจับคู่กัน โอส้ม(เป้ายิงฉุบ) ใครแพ้ก็อยู่รวมกันเป็น 1 กลุ่ม ใครชนะก็อยู่รวมกันอีก 1 กลุ่ม แต่ละกลุ่มจะเท่าๆ กัน โดยใช้ไม้เป็นอุปกรณ์การเล่นจะมี 2 อัน และจะมีไม้ยาวประมาณ 1 คอก 1 อัน และไม้สั้นประมาณ 1 คีบ 1 อัน การเล่นไม้ยาวจะเรียกไม้แม่ ไม้สั้นจะเรียกไม้ลูก และจะขุดหลุมให้เพื่อวางไม้ลูก (ไม้สั้น)

วิธีการเล่นเกลซอนหนึ่ง คือ จะให้หัวหน้ากลุ่มแต่ละกลุ่มออกมาโอส้ม(เป้ายิงฉุบ) ใครชนะจะเป็นฝ่ายเล่นก่อนโดยจะเอาไม้ลูก (ไม้สั้น)วางไว้ที่หลุมชั้นที่ขุดไว้แล้วเอาไม้แม่ เขี่ยไม้ลูกไปข้างหน้าให้ไกลที่สุด แล้วคู่ต่อสู้จะรอรับไม้ที่อีกฝ่ายเขี่ยไปถ้าคู่ต่อสู้รับได้ คนที่เขี่ยจะแพ้ แล้วให้หยุดเล่น แล้วจะต้องให้เพื่อนร่วมกลุ่มมาเล่นต่อแต่ถ้าคู่ต่อสู้รับไม่ได้ เราก็สามารถเล่นต่อได้ แล้วถ้าไม้ลูกของเราตกดิน เวลาเล่นก็จะให้ 2 กลุ่มตกลงกันว่าเราจะวัดจากกลุ่มไปหาไม้ที่เราเขี่ยไปจะนับเอากี่ครั้งโดยใช้ไม้แม่ วัดจากหลุมไปหาไม้ลูกและแต่ละครั้งจากการเล่นจะกำหนดไม้เหมือนกัน ยกตัวอย่าง กำหนดให้ 10 ครั้ง หรือ 10 ท่อนไม้แต่ถ้าเราวัดไม่ถึงก็สามารถเล่นต่อโดยการเก็บไม้ลูกและไม้แม่มาเล่นต่อในขั้นตอนที่ 2 โดยใช้ไม้แม่ตีไม้ลูกที่ตั้งไว้ให้เต่งขึ้น แล้วเราก็ตีไปข้างหน้าให้ไกลที่สุด แล้วเราก็ตีไม้แม่วัดต่อจากขั้นตอนที่หนึ่งต่อให้ถึงสิบถ้าเดิน 10 ไม้ คู่ต่อสู้ก็ต้องให้ฝั่งผู้เล่นขึ้นซี่หลัง ฝั่งที่เล่นก็จะมอบให้ผู้ที่สามารถโยนไม้แม่เป็นคนเล่นต่อโดยการเล่นบนหลังคู่ต่อสู้ เราจะโยนไม้แม่ไปข้างหน้าโดยการให้คนที่เราซี่หลังยืนนิ่งๆ เพื่อให้ผู้เล่นโยนไม้แม่ไปข้างหน้าแล้วก็ให้โยนไม้ลูกไปให้โดนไม้แม่ ถ้าเราโยนถูกไม้แม่ เราก็จะให้คู่คนที่เราซี่หลังเดินไปเก็บไม้ให้เราโดยเรายังซี่หลังคู่ต่อสู้อยู่แล้วผู้เล่นก็จะโยนไม้ลูกถ้าไม่โดนไม้แม่ถือว่าผู้เล่นแพ้ อีกฝ่ายก็จะเป็นผู้เริ่มเล่นเกมใหม่

คนที่โยนไม้ จะมั่นใจตัวเองว่าโยนแม่นจริง ๆ แล้วเขาจะมีวิธีแก่งคู่ต่อสู้ด้วยวิธีโยนไม้ไปไกลๆ เพื่อให้คู่ต่อสู้เดินไป โดยมีเราอยู่บนหลังกรณีที่เรายोनไม้ไปแล้วฝ่ายตรงข้ามรับได้ ฝั่งเราก็สามารถให้คนที่เหลือเล่นต่อ แต่ถ้าคนที่เหลือตีไม้ไปแล้วฝั่งตรงข้ามรับไม้ไม่ได้หมด เราก็แพ้ให้ฝ่ายตรงข้ามเล่นใหม่ จากวิธีการเล่นเกลซอนหนึ่งที่กล่าวมาข้างต้น สามารถแสดงภาพวิธีการเล่นได้ดังต่อไปนี้

เกลโมตัง

มีขึ้นเมื่อปี 2540 เริ่มหายไปประมาณ พ.ศ. 2550 เป็นการละเล่นเพื่อความสนุกสนานในเวลาว่างของเด็กและเยาวชนในหมู่บ้าน เช่น หลังเลิกเรียนและวันหยุด อุปกรณ์ที่ใช้เล่น คือ ขวดพลาสติกเปล่าและรองเท้า 1 ข้าง

วิธีการเล่นเกลโมตั้ง คือ เด็กที่จะเล่นรวมกลุ่มแล้วไอ้ส้ม (เป่ายิงฉุบ) เพื่อแบ่งทีมออกเป็น 2 ฝ่าย เมื่อได้ทีมเล่นแล้ว ก็ให้หัวหน้าทีมทั้งสองทีมออกมาไอ้ส้ม (เป่ายิงฉุบ) อีกครั้งเพื่อหาทีมที่จะได้เริ่มเล่นก่อน ฝ่ายใดชนะก็จะได้เริ่มเล่น โดยเอารองเท้ามาโยนให้โดนขวดที่ตั้งไว้ ถ้าขวดล้ม ทีมที่โยนต้องพยายามไปเหยียบขวดที่ล้มแล้วเคาะให้ครบ 100 ครั้ง แล้วอีกฝ่ายหนึ่งก็พยายามเหยียบรองเท้าโยนให้โดนคนอีกฝ่ายที่พยายามวิ่งมาเหยียบขวดเคาะ ถ้าโยนโดนคนที่เคาะก็จะถูกคัดออก เพื่อนร่วมทีมที่เหลือก็จะพยายามวิ่งหนีรองเท้าเพื่อจะวิ่งไปหาขวดเพื่อจะเคาะต่อจากเพื่อนที่นับค้างไว้จนครบ 100 ถ้าครบแล้วก็จะโยนขวดขึ้นข้างบนแล้วรับมาตั้ง แล้วพูดคำว่า “โมตั้ง” ก็จะเป็นฝ่ายชนะ และได้เล่นต่ออีกรอบ ในกรณีที่โดนรองเท้าจะถูกคัดออก จนสมาชิกในทีมหมด ทีมก็จะเป็นฝ่ายแพ้ อีกฝ่ายหนึ่งก็จะเป็นผู้ได้เริ่มเล่น จากวิธีการเล่นเกลโมตั้ง สามารถแสดงภาพวิธีการเล่นได้ดังต่อไปนี้

2.9 ความเชื่อ

ความเชื่อเรื่องผี ชาวบ้านชาและบ้านดาดามีความเชื่อเรื่องผี ดังนี้

ผีแกน เชื่อกันว่าผีแกนเป็นของรักษาดัว จะมีผีแกนประจำตระกูลหรือครอบครัว ซึ่งในสมัยก่อนยังไม่มีโรงพยาบาล ชาวบ้านจะมีการนับถือผีสงฆ์ เช่น ถ้าหากไม่สบายหรือเจ็บปวดตามร่างกาย กินยาสมุนไพรแล้วไม่หาย ก็จะไปนับดูกับอาจารย์(เจ้าเข้าทรง) ถ้าหากหมอตอบบอกว่าผีแกนเป็นคนทำก็ต้องมีการเล่นสะเองหรือล้งอ (นางอ้อ)

ผีปู่ตายาย มีความเชื่อกันว่าถ้าหากคนในตระกูลผิดใจกันหรือมีปากเสียงกัน ผีปู่ตายายจะทำให้ลูกหลานหรือคนใดคนหนึ่งในตระกูลเจ็บป่วยหรือปวดเมื่อยตามร่างกายเด็กเล็กร้องกระจองอแง ไม่ยอมหลับ ต่อมาถ้าไปนับดูกับอาจารย์(เจ้าเข้าทรง) ถ้าอาจารย์บอกว่ามีคนครอบครัวหรือตระกูลนั้นทะเลาะกันก็จะให้มีการนัดรวมญาติมาพูดเปิดเผยใจกัน ถ้าหากผีปู่ตายายที่เข้าทรงขอกินไก่ หมู เป็น หรืออาหารทั้งคาวและหวาน เมื่อญาติได้เปิดเผยใจกันเสร็จแล้วก็ต้องหาอาหารตามที่ผีปู่ตายายขอกินไปเช่นให้ผีปู่ตายาย และจะขอให้ลูกหลานหายเจ็บป่วย เด็กๆ เล็กร้องไห้ งอแง

ผีไร่ผืนนา ถ้าหากจะลงนาไม่เชนบอกผีไร่ผืนนาหรือพระแม่ธรณีก่อน ผีไร่ผืนนาจะทำให้วัวควายหยุดเดินหรือวิ่งหนี บางรายลูกเขยหรือพ่อตาอาจจะเจ็บป่วย ถ้าหากไปนับดู (เจ้าเข้าทรง) ถ้าอาจารย์บอกว่าผีไร่ผืนนาเป็นคนทำก็ต้องเอาไก่ต้ม 1 ตัว หมากพลู ยาสูบ ก้านกล้วยเสียบด้วยดอกไม้ (คาโหล) 1 คู่ รูป เทียน ไปเช่นที่ทุ่งนาของตน เพื่อเป็นการบอกผีไร่ผืนนา พระแม่ธรณีว่าจะลงไถนา

ผีศาลปู่ตา (ตาพรหมโดนไต) ชาวบ้านจะมีการเซ่นศาลปู่ตาปีละ 2 ครั้ง คือวันขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 ซึ่งการเซ่นในเดือน 3 เป็นการเซ่นเพื่อทำให้คนในครอบครัวไม่เจ็บป่วย และทำนาคความ เป็นอยู่ของลูกหลานหรือคนในครอบครัว และในวันขึ้น 6 ค่ำ เดือน 6 เป็นการเซ่นบอกว่าจะเริ่มลงนา และทำนายว่าปีนั้นจะมีฝนตกดีหรือไม่ หรือว่าฝนจะแล้ง

ผีป่า คนเฒ่าคนแก่จะห้ามลูกหลานว่าเวลาเข้าป่าห้ามพูดคำหยาบหรือพูดถึงผีสาว นางไม้หรือพูดดูถูกดูหมิ่นสิ่งของในป่า เพราะจะทำให้มีเหตุร้ายเกิดขึ้น และถือเป็นการไม่เคารพ สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือผีป่า และในอดีตห้ามใช้เท้าเหยียบในป่า เชื่อกันจะทำให้ช้างออกมา

ครุกำเหนิด เชื่อกันว่าจะมีติดตัวมาตั้งแต่เกิดทุกคน ถ้าหากเด็กเลี้ยงยาก เป็นไข้บ่อย เจ็บป่วยบ่อย ร้องไห้แง ก็จะไปนับดูกับอาจารย์ ถ้าอาจารย์บอกว่าต้องให้ยกครุกำเหนิดแล้วจะหยุด ร้องไห้แง หากเป็นเด็กผู้ชายจะต้องใช้ไม้กระดานตีติดกับผนังบ้านที่หัวนอนเหมือนหิ้งพระ และ ทำจวย ชั้น 5 ชั้น 8 จวยใส่ใบขนุน 5 ชั้น และใช้ผ้าขาวทำเพดานข้างบนเป็นรูปสี่เหลี่ยมเท่าฝ่ามือ ใช้ผ้า สีแดงทำเป็นระบายที่ริมผ้าขาว แล้ววางจวย หมากพลู ยาสูบ และใช้ขี้ผึ้งลนไฟทำเป็นเทียนยาวมี 3 แฉก ส่วนผู้หญิงต้องใช้คันคอง มาตั้งไว้สำหรับวางหมากพลู ยาสูบ และจวย ชั้น 5 ชั้น 8 และใช้ขี้ผึ้งลน ไฟทำเป็นเทียน 3 แฉกวางไว้บนหัวนอน กราบไหว้ทุกวันพระ แล้วพอถึงวันเข้าพรรษา วันออกพรรษาก็ จะต้องเย็บจวยใบตองไปวางบนหิ้งหรือคันคอง 4 อัน

ความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์ ชาวบ้านจะมีความเชื่อเรื่องไสยศาสตร์โดยเฉพาะในอดีต เช่น

ทอ้งโต ชาวบ้านจะมีความเชื่อว่าถูกเสกของเข้าทอ้ง จะต้องไปรักษากับอาจารย์ที่มีวิชา อาคม ในอดีตมีชาวบ้านที่ตายเพราะทอ้งโตเป็นจำนวนมาก แต่ถ้าวรรักษากับอาจารย์ก็จะหายได้บางรายที่ ได้ดื่มยาสมุนไพรของอาจารย์เข้าไปก็อาเจียนออกมาเป็นสิ่งของ หนึ่งควาย กระดุก สายสิญจน์

บัสสวาระ อูจจาระเป็นเลือด ชาวบ้านจะมีความเชื่อว่าถูกเสกของมีคมเข้าไปตัดอวัยวะ ภายในของร่างกาย ในอดีตคนที่เป็นลักษณะนี้จะตายเป็นส่วนมาก แต่ถ้าไปรักษากับอาจารย์ทันก็จะ หายได้

ยังมีอาการป่วยในลักษณะอื่นๆ อีกที่ชาวบ้านเชื่อว่าเกิดจากไสยศาสตร์ เช่น ปวดตาม กระดุก หรือมีอาการปวดเหมือนมีอะไรทับหรือรู้สึกเหมือนมีอะไรรัดตามตัว เป็นต้น และยังมีความเชื่อ

เรื่องเสน่ห์ยาแฝด บางรายที่ถูกยาเสน่ห์ก็จะทำให้ลืมนึก ลืมภรรยา จะต้องพาไปปรึกษากับอาจารย์หรือหลวงพ่ที่มีวิชาอาคม

คะลัม ชาวบ้านในอดีตจะมีความเชื่อว่าถ้ากระทำแล้วจะผิดจารีต เช่น

1. ไม่ให้นำข้าวเปลือกออกจากเลา(ยุ้งข้าว) ในวันดับ(วันแรม 15 ค่ำ)และวันอาทิตย์ ถือว่าชีวิตจะดับเหมือนวันเดือนดับ และชะตาจะขาดเหมือนวันอาทิตย์ วันอาทิตย์ออกเสียงคล้ายกับคำว่า "ติด" ในภาษาส่วยหมายถึง ขาด
2. ไม่ให้เคลื่อนศพไปป่าช้าในเวลาเช้าจนถึงเที่ยง ห้ามทำพิธีเผาศพในวันพระ (เพราะจะได้ให้ดวงวิญญาณได้รับศีลรับพรก่อนก่อนไปสู่สุคติ)
3. ห้ามกวาดบ้านในตอนกลางคืน
4. ถ้าหากสามีไปทำงานไกลบ้าน หรือต่างจังหวัด ห้ามภรรยาปิดกวาด รื้อ เคลื่อนย้ายที่นอน เพราะเชื่อกันว่าจะเป็นการปิดกวาดขวัญของสามีทิ้ง ทำให้ขวัญของสามีไม่อยู่กับเนื้อกับตัว บางรายอาจจะลืมนึกลืมเมีย
5. ห้ามลูกเมียตัดผม ตัดเล็บ เพราะเชื่อกันว่าสามีจะไม่สบาย และเชื่อว่าจะเป็นการตัดขาดจากการเป็นสามีภรรยา หรือพ่อแม่ลูกกัน
6. คนท้องห้ามนั่งตามขั้นบันได ถ้าหากจะลงบันไดควรลงไปหรือขึ้นไปเลย ไม่ควรนั่งค้างอยู่ที่บันไดเพราะเชื่อกันว่าจะทำให้คลอดลูกยาก และคนท้องไม่ให้ข้ามเชือกผูกวัวควาย เชื่อว่าจะทำให้ปวดท้องคลอดนานเหมือนเชือกที่ยาว
7. ลูกเขยห้ามนั่ง นอน หรือเดินข้ามที่นอนของพ่อตาแม่ยายเพราะจะผิดพ่อตา แม่ยาย

2.10 พิธีกรรม

พิธีกรรมงานศพ

ในอดีตเมื่อมีคนตาย ชาวบ้านชาและบ้านตาตา จะนำศพไปตั้งไว้ในบ้าน และใช้ผ้าขาวคลุมศพ ชาวบ้านจะมาช่วยเหลือนกันจัดงานศพ ผู้ชายจะช่วยกันทำโลงจากไม้กระดาน และนำกระดานสี่ด้ามกับสี่ขาวมาติดดกแต่งรอบ ๆ โลง และนำกระดานย่นมาทำเป็นดอกไม้ประดับยอดโลงผู้หญิงจะช่วยกันทำอาหาร ในตอนเย็นจะมีอาจารย์มาทำพิธีทางพราหมณ์ และนิมนต์พระสงฆ์มาสวดเพื่อนำศพใส่โลง พอนำศพใส่โลงแล้วก็จะย้ายโลงมาไว้ที่หน้าบ้าน ซึ่งมีเต็นท์ตั้งเตรียมไว้ บริเวณที่เคยวางศพไว้ในบ้านจะต้องนำก้อนหิน 1 ก้อนหรือเตาหุงข้าวมาวางไว้แทน ในตอนกลางคืนจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวด

มุกซึ่งบทสวดเป็นภาษากวย ซึ่งก่อนที่พระสงฆ์จะขึ้นไปบนปราสาทจะต้องเหยียบกระสอบข้าวเปลือกที่มีไม้กระดานวางข้างบนก่อนจึงจะขึ้นไปทำพิธีสวด วันต่อมาก็จะมีการนิมนต์พระสงฆ์มาฉันเพลก่อนที่จะเคลื่อนศพไปที่ป่าช้าในตอนหลังเที่ยง ซึ่งโลงที่บรรจุศพผู้สูงอายุจะมีคนแบกขึ้นป่าและมีลานมา ส่วนศพที่เป็นเด็กจะมีคนถือที่จับทั้ง 4 ด้านไม่ได้ยกขึ้นสูง แล้วทำพิธีเผาศพ ในตอนที่เคลื่อนศพไปป่าช้าชาวบ้านจะไม่ให้เด็กมาอยู่ใกล้ หรือให้เด็กอยู่ข้างในบ้านไม่ให้ออกมาเล่นฟ่าน และนำผงด่านมาทาที่หน้าผากเป็นเครื่องหมายบอก เพราะเชื่อว่าจะทำให้เด็กไม่นอนสะดุ้งตื่นขึ้นมาในตอนกลางคืน ลูกหลานของผู้ตายจะนำของใช้ที่จำเป็นในครัวเรือนและอาหารไปถวายให้วัด ซึ่งมีความเชื่อว่าผู้ตายจะได้นำไปใช้ในอีกภพหนึ่ง จากนั้นจะนิมนต์พระสงฆ์มาสวดอินขุน(สวดเจริญพระพุทธมนต์) เป็นเวลา 3 คืน จากนั้นจะเก็บกระดูกมาไว้ที่บ้านโดยเก็บใส่หม้อดิน ขัน หรือไห และนำปื้บมาเจาะรูทำเป็นประตูแล้วนำไปวางที่เสาไม้(คล้ายศาลพระภูมิ) แล้วนำไหกระดูกไปวางไว้ในปื้บที่เตรียมไว้ จนถึงเดือน 5 จึงนำกระดูกมาทำบุญฉลองอัฐิ

ถ้าเป็นผีตายโหงจะไม่นำศพเข้าบ้าน บางรายจะทำพิธีที่วัด บางรายก็ทำพิธีเผาเลยไม่ปลงโย่วนาน และจะเก็บกระดูกไปฝังไว้ที่ป่าช้าใกล้ๆ ที่เผา จนครบ 3 ปีจึงนำกระดูกมาทำพิธีทางศาสนาที่บ้าน ส่วนผู้ตายที่เป็นเด็กจะทำพิธีเล็กน้อยและฝังเลย

ปัจจุบันงานศพจะมีพิธีสวดอภิธรรม 2 – 3 คืน และนิยมซื้อโลงสำเร็จเลย ถ้าหากจะทำโลงเองก็จะใช้กระดานที่มีสีสนิมผุมาประดับ ไม่เหมือนในอดีตที่ใช้แต่สีดำและสีขาวเท่านั้น และไม่มี การสวดอหมุก ไม่มีการเหยียบกระสอบข้าวก่อนขึ้น เมื่อทำพิธีฌาปนกิจศพแล้วก็จะมีการเก็บกระดูกเลย บางรายจะเก็บในตอนเช้าของวันต่อมา และมีการนิมนต์พระสงฆ์มาเทศน์ฉลองอัฐิ จากนั้นจะมีพิธีทำบุญตักบาตรในตอนเช้าของวันต่อมา และในปัจจุบันเปลี่ยนมาทำพิธีฌาปนกิจศพที่วัด

การเชิญผี / ล้างผี (วิญญาณผู้ล่วงลับ)

การเชิญผี / ล้างผี (วิญญาณผู้ล่วงลับ) คือการ เรียกวิญญาณผู้ล่วงลับมาทำพิธีการชโลมน้ำอบน้ำหอม เพื่อให้ผู้ล่วงลับไปแล้วสามารถรับเอาบุญกุศลที่ลูกหลานได้มอบให้ ด้วยเหตุที่ผู้ล่วงลับใหม่ๆ จะมีกลิ่นคาวเหม็น ความเชื่อนี้ จะมีเฉพาะชาวกวยเท่านั้น โดยมีความเชื่อว่า ถ้าผู้ล่วงลับไปใหม่ๆ ถ้ายังไม่ได้ทำพิธีการเชิญผี ล้างผี ก็จะไม่สามารถรับเอาส่วนบุญที่ลูกหลานทำไปให้ทั้งที่บ้านหรือที่ไหนๆได้ จะได้รับเฉพาะของที่อยู่บนดินเท่านั้น

ในพิธีการเชิญผี/ล้างผี ลูกหลานหรือญาติผู้ที่ล่วงลับจะเตรียมเครื่องขึ้นครูของแม่ครูและเครื่องขึ้นครูของหมอแคน โดย เครื่องขึ้นครูของแม่ครู ประกอบด้วย ข้าวสาร 1 ถ้วย จวย 8 อัน เทียน 2 เล่ม เหล้า เบียร์น้ำอัดลม อย่างละ 1 หมาก พลุ บุหรืออย่างละชิ้น และ ไข่ 1 ฟอง ค่าขึ้นครูของแม่ครูเป็นเงิน จำนวน 275 บาท เครื่องขึ้นครูที่นำมาประกอบพิธีกรรม พอเสร็จพิธีแม่ครูจะนำกลับไปด้วย

ส่วนเครื่องขึ้นครูของหมอแคน ประกอบด้วย ข้าวสาร 1 ถ้วย จวย 8 อัน เทียน 2 เล่มเหล้า เบียร์ น้ำอัดลม อย่างละ 1 และหมาก พลุ บุหรืออย่างละ ชื่น ค่าขึ้นครูของหมอแคนเป็นเงิน จำนวน 175 บาท เครื่องขึ้นครูของหมอแคนที่นำมาประกอบพิธีกรรม พอเสร็จพิธีหมอแคนจะนำกลับไปด้วย

ในการประกอบพิธีกรรมเชิญผี/ ล้างผี (วิญญาณผู้ล่วงลับ) ชาวบ้านจะเชิญแม่ครูนางอ้อ และหมอแคนมาทำพิธี โดยแม่ครูจะเริ่มนั่งเข้าทรง และหมอแคนทำหน้าที่เป่าแคน พอแม่ครูเข้าทรง จะมีผีประจำตัวของแม่ครูเอง ทำหน้าที่เรียกผี (วิญญาณ) ลูกหลานจะนำขันน้ำมนต์มาดักให้แม่ครูดื่มสาม ครั้ง ในขันน้ำมนต์ประกอบด้วย จวย 8 อัน, หมากสุกที่ปอกเปลือกแล้ว 8 ผล, เหยียน 8 บาทและขมิ้น ผง แล้วแม่ครูก็จะปล่อยขันให้ล่วงจากปากแล้วจะเสียงทายดูว่า ถ้าขันคว่ำจะเรียกผีมายาก ถ้าขันหงาย จะเรียกผีมาง่าย เสร็จแล้วลูกหลานก็จะรดดูว่าผีประจำตัวแม่ครูจะเรียกผีตนไหนเข้ามาก่อน ถ้าผีคนที่เรา ต้องการให้เรียกเข้ามาแล้ว ลูกหลานก็จะนำน้ำมนต์ที่ผสมด้วยผงขมิ้นมาลูบไปหน้า และลำตัวของแม่ครู เพื่อให้ผีที่เข้าทรงได้มีกลิ่นหอมดับกลิ่นคาวเหม็น เพื่อให้ผีได้เข้าใกล้และพูดคุยกับผีตนอื่นได้ และสามารถรับเอาส่วนบุญส่วนกุศลที่ลูกหลานนำมาให้ได้ แล้วลูกหลานก็จะถามไถ่ว่า ตอนนี้อยู่ที่ไหน อยู่กับใคร อยู่อย่างไร ลำบากไหม ได้กินของที่เช่นให้หรือไม่ ผีตนนั้นก็ตอบลูกหลาน ถ้าผีที่เราเรียกเป็น คนลาว แม่ครูก็จะพูดภาษาลาว ถ้าเป็นผีเขมร แม่ครูก็จะพูดภาษาเขมร โดยตัวแม่ครูจะไม่รู้ล่วงหน้าว่าผี ที่ให้เรียกเป็นผีเขมร ลาว หรือกวย

อินเืองลววย (เรียกขวัญ)

ชาวบ้านชำตาตา จะมีความเชื่ออีกอย่าง คือ การเรียกขวัญกลับเข้าตัวถ้ามีใคร มี อุบัติเหตุ ถ้ามีอุบัติเหตุตรงไหน ชาวบ้านมีความเชื่อว่าขวัญจะตกอยู่ที่ ๆ เราหกล้ม หรือรถชนกันหรือ รถล้ม ชาวบ้านจะไปเรียกขวัญที่เกิดเหตุ ถ้าเป็นกับเด็กตอนกลางคืน เด็กจะนอนผวา นอนร้องให้ ชาวบ้านจะเชื่อว่าขวัญไม่อยู่กับเนื้อกับตัวกับผู้ใหญ่ก็จะฝันว่าได้ไปที่เกิดเหตุหรือได้ปลุกบ้านใหม่ก็จะ เอาขวัญกลับเข้าร่าง เครื่องเช่นที่จะเรียกขวัญ คือ ไก่ต้มทั้งตัว เคียวเกี่ยวข้าว ขันน้ำใส่ข้าวสารและเย็บ จานทำบายศรี 5 ชั้น 4 กลีบและด้ายสายศีล ไข่ต้ม เหล้า ข้าวต้มมัด รูป เทียน 2 อัน ผ้าขาวพันรอบขัน เหยียนสดางค์หรือแหวน 1 เหยียน/วง คลาทอล (ก้านกล้วยดัดเอาพอประมาณ 2 อัน แล้วเอาดอกไม้ เสียบปลายก้านกล้วยก้านละ 1 ดอก) ผ้าขาวม้า 1 ผืน เพื่อเอาไปไถ่ถอนขวัญจากเจ้าที่เจ้าถิ่น โดยมีผู้ เฒ่าผู้แก่เป็นคนทำพิธีเช่นไหว้ พอเสร็จพิธีเช่นไหว้ ก็จะดูที่คางไก่ ถ้าคางไก่ขาวใหญ่ยืนตรง แปลว่า ขวัญได้กลับมาเข้าร่างแล้ว ถ้าคางไก่หงายหลังและแดงไม่สวย แปลว่า ขวัญยังไม่กลับก็จะเอาขวัญใหม่

ขั้นตอนการเรียกขวัญ มีดังนี้

1. เตรียมเครื่องเช่น ได้แก่ ไก่ต้ม 1 ตัว ไข่ต้ม 1 ฟอง ขันบายศรี จะมีกล้วย ข้าวต้มมัด บายศรีเย็บ 5 ชั้น 4 กลีบ เคียวเกี่ยวข้าว หมากพลู ด้ายสายสิญจน์ ผ้ารุ่ง 1 ผืน ผ้าขาวมัด 1 ผืน โสร่ง 1 ผืน แก้วแหวนเงินทอง เหล้าขาว 1 ขวด น้ำส้ม 1 ขวด น้ำเปล่า 1 ขวด คลา ทอล (ก้านกล้วยตัดเอาพอประมาณ 2 อัน แล้วเอาดอกไม้เสียบปลายก้านกล้วยก้านละ 1 ดอก) ชะนาง กระบุง ทัพพี ข้าวปั้น เงินเหรียญใส่ในกระบุง แก้วน้ำ รูป 2 ดอก เทียน 2 เล่ม
2. เตรียมเดินทางไปที่เกิดเหตุ พอไปถึงก็เตรียมสถานที่ เพื่อวางเครื่องเช่นไว้ พอ วางเสร็จผู้เฒ่าผู้แก่ก็เริ่มทำพิธีโดยการจุดธูปเทียน ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะเริ่มทำการเช่นบอก เจ้าที่เจ้าทางว่ามาขอขวัญ ให้เจ้าที่เจ้าทางส่งขวัญคืนโดยมีเครื่องมาเช่นให้กิน ผู้เฒ่าผู้ แก่จะพูดว่า “**เท่รงกาแด้อ์ เท่รงเก๊ะ เท่รงกลวง เท่รงบอน เท่รงที่ จัยแน กอนเจา บินใจ อินเจื่อง ลวาย กอนเจา อันเท่รงบอน อันเท่รงกาแด๊ะ เท่รงเก๊ะ เท่รง กลวง ฦนลุดง ลบเลิง**” แปลว่า เจ้าที่เจ้าทาง เจ้าป่าเจ้าเขา วันนี้ลูกหลานได้มาขอ ขวัญลูกหลานให้เจ้าที่เจ้าทางช่วยส่งคืนขวัญให้ลูกหลานด้วยเถิด
3. ผู้เฒ่าผู้แก่ก็จะเริ่มช้อนขวัญ โดยใช้ชะนาง คนที่ถือกระบุงก็จะเอาทัพพีควักหาขวัญ และอีกกลุ่มหนึ่งก็จะฉีกคางไก่ ดูคางไก่ จะเสี่ยงทายดูขวัญจะกลับเข้าเนื้อเข้าตัวหรือไม่ ด้วยการดูที่เส้นตรงกลางของคางไก่ ถ้าคางไก่มีสีขาวสวดย ยืนตรงไม่คดงอ แปลว่า ขวัญจะกลับเข้าเนื้อเข้าตัว ถ้าคางไก่คดงอ สีแดง แปลว่า ขวัญไม่เข้าเนื้อเข้าตัวต้องหา ฤกษ์เรียกขวัญใหม่ แล้วคนอื่นๆ ก็จะหาจับตักแตน โดยมีความเชื่อว่าขวัญจะอยู่กับ ตักแตน ถ้าจับได้แล้วก็จะนำไปไม้มาห่อตักแตนแล้วนำสายสิญจน์มัดแล้วเอามาวางไว้ กับพาน แล้วก็จะรื้อ ถางหญ้าให้โล่ง เพื่อไม่ให้ขวัญได้อยู่ หลบอยู่ในพงหญ้า
4. เมื่อเสร็จจากพิธีเรียกขวัญ ชาวบ้านก็จะทำการแห่จากสถานที่ทำพิธีมายังบ้านผู้เสีย ขวัญ โดยคนเฒ่าคนแก่จะเรียกถามคนที่อยู่ข้างๆ บ้านว่าเห็นขวัญคนที่เสียขวัญมาถึง บ้านหรือยัง ก็จะมีคนขานตอบว่ามาถึงนานแล้ว เสร็จแล้วก็นำขันบายศรีเข้าบ้านมาให้ผู้ ที่เสียขวัญรับขวัญของตัวเอง แล้วให้ชาวบ้านนำสายสิญจน์ที่ผูกกับตักแตนมาผูกข้อมือ ผู้เสียขวัญ เสร็จแล้วให้ผู้เสียขวัญนำชะนาง กระบุง ทัพพี และขันบายศรี ไปไว้บนหัว นอน จนครบ 3 วัน ถึงจะเอาออกได้

พิธีกรรมรำนางอ้อ

ชาวบ้านชำดาดา มีความเชื่อว่าถ้าในบ้านหรือในหมู่บ้านมีคนไม่สบาย ป่วย โดยไม่รู้ สาเหตุญาติพี่น้องก็จะไปนับหรือดูกับอาจารย์ที่เข้าทรงถ้าอาจารย์เข้าทรงบอกว่าผิดผีแถมให้เล่น นาง อ้อ ญาติพี่น้องก็จะชั้ดตากองแกวต้อ (ผูกคอขวดไว้) เพื่อเป็นสัญญาไว้ ถ้าหายหรือดีขึ้นก็จะจัดพิธีนาง

อ้อให้รำรำ บางรายยังไม่หายดีก็เล่นก่อนเพราะมีความเชื่อว่าถ้าเล่นแล้วจะหาย อาการป่วยของคนที่รักษา หากโรคไม่เจอไปหาหมอไม่หาย เช่น ปวดเมื่อยตามร่างกาย เป็นไข้ แต่วัดไข้ไม่เจอชาวบ้านส่วนใหญ่ก็จะไปดูหมอ อาจารย์ที่เข้าทรง

เมื่อในหมู่บ้านจะมีพิธีการเล่นนางอ้อ ชาวบ้านผู้ชายจะพากันตัดไม้มาทำปะรำพิธีนางอ้อ(โด้ปลั่งอ้อ) ในตอนเช้าของวันจะเล่น มีเสา 9 ต้น เสารอบนอก 8 ต้น สูงประมาณ 2 เมตรครึ่ง เสาตรงกลางปล่า 1 ต้น และจะมีปะรำเล็กเพื่อวางสิ่งของเครื่องเซ่นจะเป็นปะรำ ทรงเตี้ยสูงประมาณ 1 เมตร มีเสา 4 ต้น เวลาจะเริ่มชุดหลุมเพื่อฝังเสาเราจะต้องเชิญหมอแคนมาเช่นบอกเจ้าที่เจ้าทางหรือเจ้าแม่ธรณีให้ออกไปข้างนอกก่อนเพราะเราจะชุดดินฝังเสาทำปะรำพิธีการเล่นปลั่งอ้อในคืนนี้ของเซ่นคือ หมาก 1 คำ พลุ 1 คำ เทียน 2 เล่ม รูป 1 ดอก เหล้าต้ม 1 ขวด แล้วให้หมอแคนชุดหลุมพอเป็นพิธีเสร็จแล้วก็ให้ชาวบ้านชุดหลุมพอเป็นพิธีเสร็จแล้วก็ให้ชาวบ้านชุดต่อเพื่อทำปะรำพิธีแล้วชาวบ้านก็จะเอาใบมะพร้าวมามุงหลังคา แล้วก็นำใบมะพร้าวมาสานเป็นรูปสัตว์ เป็นปลา นก ตั๊กแตน และรูปตะกร้อเล็ก มาห้อยประดับโด้ปลั่ง (ปะรำ) แล้วก็จะมีดอกจำปาและกล้วย ข้าวมัด (หอมตะบุง) ส่วนตรงกลางโด้ปลั่ง (ปะรำ) จะมีดอกมะพร้าวผูกไว้กับเสากลาง และบนปะรำเล็กก็จะมีของเซ่น คือ ถาดใส่ขัน 5 ขัน 8 มีผ้าขาว มีเทียนเล็ก 1 ห่อ เหรียญ 12 บาท (ในอดีต ใส่ 12 สตางค์) และมีขันห้อยของ ในขันห้อยจะมีจวย 4 อัน คือ (เอาใบตองมาม้วนแล้วเอาดอกไม้ใส่) และมีขันน้ำมันกระจก แบ่ง น้ำมันบาหยัน หวี แล้วจะมีถาดทรายคือ (ถาดของคำขึ้นครู) แม่ครู 1 ถาด และถาดทรายหมอแคน จะมีคำขึ้นครู คือ ข้าวต้มมัด กล้วย เหล้า น้ำอวดลม ข้าวสาร 1 ถ้วย จวย(คือการเอาใบตองมาม้วนแล้วเอาดอกไม้ใส่) 4 อัน เหรียญ 25 บาท ดอกจำปาร้อยเป็นพวงและมีบายศรีเข้าทรง

พอตกเย็นแม่ครูและบรรดาผู้ที่เคยเล่นปลั่งอ้อที่ถูกเจ้าภาพเชิญมาเล่นด้วยกันกับแม่ครู ก็พากันมารวมตัวกันที่ปะรำ พร้อมด้วยหมอแคน พอได้เวลาเริ่มเล่น หมอแคนก็จะเริ่มเซ่นแคนบอกปะกำแคน หมอแคนจะยกถ้วยข้าวสาร 1 ถ้วย จวย 4 อัน เหรียญ 25 บาท และเหล้า 2 ขวด ลงมาเซ่นปะกำแคนข้างล่างปะรำ พอหมอแคนเซ่นแล้ว แม่ครูเริ่มเข้าทรง แม่ครูจะไหว้ปะรำพิธี 3 ครั้ง ไหว้หมอแคน 1 ครั้ง พอหมอแคนเริ่มเป่า แม่ครูก็จะนั่งเข้าทรงก่อน พอแม่ครูเข้าทรงเสร็จก็จะให้คนป่วยหรือผู้ที่เคยบนบานไว้ว่าจะเล่นให้เอาขวดที่ผูกคอขวดไว้เป็นสัญญาณออกมาเพื่อให้แม่ครูแก้ (อาเลี้ยลตากองแกว) ให้ พอแม่ครูแก้เสร็จก็ให้คนที่ป่วยมานั่งเข้าทรงต่อ ในกรณีคนป่วยเล่นไม่ได้ก็ให้ลูกหลานหรือญาติพี่น้องมานั่งเข้าทรงแทน พอเข้าทรงเสร็จญาติพี่น้องก็จะเอาผ้าถุง โสร่ง ผ้าขาวม้า สไบ เพื่อให้ผู้ที่เข้าทรงเลือกเอาเองว่าจะนุ่งผืนไหน ให้ผืนแทนที่เข้าทรงอยู่ เป็นผ้าถุงใหม่และผ้าสไบสีสันสวยงาม 1 – 2 ผืน เพื่อให้ผืนแทนพันเอวและโปกศิริชะ พอคนป่วยเข้าทรงเสร็จบรรดาคนเฒ่าคนแก่ที่ถูกเชิญมาเล่นก็เตรียมตัวเข้าทรงต่อ ๆ กันไปจนครบนางรำทุกคนต้องมีจวยบายศรีเพื่อเข้าทรง คนที่เจ้าภาพได้เชิญมาเล่น นางรำจะรำกันจนถึงประมาณเที่ยงคืนก็จะมีการเซ่นปะกำ(คือครูบาอาจารย์ของแคน)แคนอีกครั้ง

โดยมีนางอ้อมมาร่วมเช่นด้วยทุกคน แต่ตอนเที่ยงคืนจะมีไก่ต้ม 1 ตัว ไช้ต้ม 1 ฟอง เหล้า 1 ขวด ข้าวแกง 1 ชุด พอเชณเสร็จนางรำจะพักกินข้าวต้ม เสร็จแล้วก็รำต่อ จนถึงเวลาตี 5 ก็จะมีการแห่ดอกไม้ เอาดอกจำปาที่ร้อยไว้เป็นพวงมาห้อยคอให้นางอ้อทุกคน และนำดอกมะพร้าวมาฉีกออกเป็นคู่ให้นางอ้อถือ แล้วแม่ครูจะนำขันน้ำอบน้ำหอมมาพรมรอบปราณี 3 รอบ พอใกล้จะถึงเวลาจะเลิกแล้ว จะเช่นบอกประก่าแคน(คือครูบาอาจารย์แคน)และพิณแคน(คือครูบาอาจารย์ของหมอแคน) มีรูปเทียน ยาสูบ ต่อมาเป็นการยกกลาย (ค่าขึ้นครู) หมอแคนและพิณแคน(ครูบาอาจารย์หมอแคน) มีรูปเทียน ยาสูบ ต่อมาเป็นการยกกลาย (ค่าขึ้นครู) หมอแคนและแม่ครู ค่ากลาย (ค่าขึ้นครู) หมอแคน คือ 2,200 บาท ค่ากลายแม่ครูและนางรำ คือ คนละ 100 บาท

บทที่ 3

กระบวนการทำงานวิจัย

โครงการ “ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านซำและบ้านตาตา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ระยะที่ 1 มีกระบวนการทำงานวิจัย ดังนี้

3.1 ขอบเขตการวิจัย

3.1.1 ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย เพื่อเป็นเครื่องมือในการบันทึกความรู้ ภูมิปัญญา ประเพณี วัฒนธรรม เพื่อสืบทอดสู่คนรุ่นหลัง โดยศึกษาถึงลักษณะทางภาษากวย ขั้นตอนกระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวยและปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ปฏิบัติการวิจัยอยู่ในเขตชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี ประกอบด้วยบ้านซำและบ้านตาตา ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ ซึ่งเป็นชุมชนชาวกวยที่ยังคงมีการใช้ภาษากวยกันในชีวิตประจำวัน และได้เคยมีประสบการณ์การทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นมาก่อนหน้านี้แล้วและประสบปัญหาเรื่องการเขียนภาษากวย

3.1.3 ขอบเขตระยะเวลา

โครงการวิจัยในระยะที่ 1 นี้มีเวลาดำเนินงานโครงการ 6 เดือน จาก เดือนกันยายน พ.ศ. 2555 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2556

3.2 กระบวนการทำวิจัย

กิจกรรมที่ 1 ประชุมทีมวิจัยเซ็นสัญญา

วัตถุประสงค์	เพื่อเซ็นสัญญาโครงการและทำความเข้าใจโครงการร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและพี่เลี้ยง
วันที่	25 กันยายน 2555
เวลา	09.00 น.
สถานที่	ณ วัดไตรราษฎร์สามัคคี
ผู้เข้าร่วมประชุม	จำนวน 7 คน
กระบวนการทำงาน	09.00 น ทีมพี่เลี้ยงเดินทางไปถึงที่วัดไตรราษฎร์สามัคคี 3 คน เพื่อเข้าร่วมประชุมกับทีมวิจัยเกี่ยวกับการทำงาน ทีมพี่เลี้ยงได้อธิบายการดำเนินงานโครงการ กิจกรรม ระยะเวลาในการทำงาน งบประมาณให้ทีมวิจัยได้รับทราบ ต่อมาทีมพี่เลี้ยงและทีมวิจัยได้เดินทางไปเปิดบัญชีที่ธนาคารกรุงไทย สาขาขุนหาญ โดยมีคณะกรรมการในการเปิดบัญชี ดังนี้ 1. นายอัมพร ปรีเปรม 2. นางมนต์ จิตรโสม 3. นางวิไล โภธิสาร ซึ่งการเปิดบัญชีในครั้งนี้สามารถเบิกเงินได้โดยจะต้องมีคณะกรรมการ สองในสามเป็นผู้เบิกจ่ายเงินและหนึ่งในสองนั้นต้องเป็นหัวหน้าโครงการวิจัยหลังจากเปิดบัญชีเสร็จแล้วที่วิจัยและทีมพี่เลี้ยงได้รับประทานอาหารร่วมกัน
ผลที่ได้รับ	1. ได้เปิดสมุดบัญชี 2. ได้รับรู้เกี่ยวกับกระบวนการทำงานและเข้าใจการดำเนินโครงการ เราได้ทีมวิจัยเพิ่ม 4 คน และที่ปรึกษา 1 คน
ปัญหาและอุปสรรค	ทีมวิจัยมาไม่ครบ

กิจกรรมที่ 2 ประชุมทีมเพื่อวางแผนกิจกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์	เพื่อเตรียมความพร้อมเปิดเวทีชี้แจงโครงการวิจัยสร้างระบบตัวเขียนภาษากายให้ชุมชนได้รับทราบ
วันที่	27 กันยายน 2555
เวลา	09.00 น.
สถานที่	ณ วัดไตรราษฎร์สามัคคี
ผู้เข้าร่วมประชุม	ทีมวิจัย จำนวน 18 คน

	ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน
กระบวนการทำงาน	09.30 น. พระครูสังวรวิมูญ เจ้าอาวาสวัดไตรราษฎร์สามัคคี หัวหน้าโครงการ เปิดการประชุมโดยให้ทีมวิจัยปรึกษาหารือวางแผนเตรียมความพร้อมในการจัดกิจกรรมที่ 3 คือการจัดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในหมู่บ้าน
นายอัมพร ปรีเปรม	ได้เสนอในที่ประชุมว่าเนื่องในวันที่ 30 กันยายน 2555 ซึ่งเป็นวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 เป็นวันสารทของทั้งสองหมู่บ้านชาวบ้านต้องมาวัดเพื่อทำบุญเหมือนทุกปี ควรเปิดเวทีชี้แจงการทำงานวิจัยในวันนั้นเลยหรือว่าทีมวิจัยมีความคิดเห็นอย่างไร
มติที่ประชุม	ทีมวิจัยเห็นด้วยทุกคน
นางปราณี ระวังภัย	เสนอให้ทีมวิจัยแบ่งหน้าที่รับผิดชอบการทำงานด้านต่าง ๆ ส่วนเรื่องประสานงานมอบให้ นายอัมพร ปรีเปรม หัวหน้าโครงการเป็นผู้ประสานงานกับผู้นำชุมชนที่ทีมวิจัยช่วยกันบอกชาวบ้านให้เข้าร่วมกิจกรรมทุกหลังคาเรือน, เรื่องสถานที่ มอบให้นายเลิศวิทย์ ไตรศรี เป็นผู้รับผิดชอบ, เรื่องบริการมอบให้นางมณีวรรณ โพธิสารและนางวิไล โพธิสาร รับผิดชอบ, จัดบันทึกมอบให้นางคำพอง เมฆคลีกับนางมนต์ จิตรโสภ, พิมพ์รายงานการประชุมมอบให้นางสาวชญญลักษณ์ โพธิสารและนางสาวประภร แต่มงาม, การเงินมอบให้นางมนต์ จิตรโสภ ทีมวิจัยมีความคิดเห็นอย่างไร
มติที่ประชุม	ทีมวิจัยเห็นด้วยทุกคน
ผลที่ได้รับ	1. ทีมวิจัยได้คุยกันมากขึ้น 2. ทีมได้รับหน้าที่ของตัวเองที่ต้องรับผิดชอบ
ปัญหาและอุปสรรค	1. ทีมวิจัยมาไม่ตรงเวลา 2. ทีมวิจัยประสานงานกันยาก
กิจกรรมที่ 3 เปิดเวทีชี้แจงโครงการต่อชุมชน	
วัตถุประสงค์	เพื่อชี้แจงให้ชุมชนได้รับทราบเกี่ยวกับโครงการวิจัย
วันที่	30 กันยายน 2555
เวลา	09.30 น.

สถานที่	ณ วัดไตรราษฎร์สามัคคี
ผู้เข้าร่วมประชุม	ทีมวิจัย จำนวน 18 คน ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน ชาวบ้าน จำนวน 136 คน
กระบวนการทำงาน	09.30 น. พระครูสังวรวิมูญ เจ้าอาวาสวัดไตรราษฎร์สามัคคี หัวหน้าโครงการ เปิดการประชุมชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยเรื่องแนวทางการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากวยหรือการสร้างภาษากวยของชุมชนเรา ตอนนีทีมวิจัยของเราได้ทำสัญญากับ สกว. แล้วและได้เปิดบัญชี ทีมวิจัยได้ขอความร่วมมือกับชาวบ้าน โดยการให้ข้อมูลเกี่ยวกับทีมวิจัย ชาวบ้านที่เข้าร่วมได้ให้ความคิดเห็นและตั้งคำถามว่า
นางเกษียณ พุฒภา	เราจะสร้างตัวอักษรเป็นของเราหรือ
นายอัมพร ปรีเปรม	เราจะใช้ภาษาไทยเป็นตัวเขียนในสิ่งที่ใช้พูดในชีวิตประจำวัน หลังจากที่ตอบไปแล้ว ชาวบ้านก็เข้าใจและเห็นด้วยกับการทำงานวิจัยในครั้งนี้ และชาวบ้านพร้อมที่จะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ผลที่ได้รับ	1. ทีมวิจัยได้ชี้แจงให้ชาวบ้านได้รับทราบข้อมูล 2. ชาวบ้านได้เข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของทีมวิจัยมากขึ้นและพร้อมให้ความร่วมมือ
ปัญหาและอุปสรรค	1. ทีมวิจัยมีความกังวลในการทำงานวิจัย กลัวเวลาที่ใช้อาจไม่พอสำหรับทำงานวิจัยในครั้งนี้ 2. ชาวบ้านได้เข้าใจเกี่ยวกับการทำงานของทีมวิจัยมากขึ้นและพร้อมให้ความร่วมมือ

กิจกรรมที่ 4 ประชุมทีมวิจัย

วัตถุประสงค์	เพื่อเตรียมความพร้อมการเดินทางเข้ามหาวิทยาลัยมหิดล
วันที่	23 ตุลาคม 2555
เวลา	09.00 น.
สถานที่	ณ วัดไตรราษฎร์สามัคคี
ผู้เข้าร่วมประชุม	ทีมวิจัย จำนวน 13 คน ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน

กระบวนการทำงาน 09.30 น. พระครูสังวรวิมูญคุณ เจ้าอาวาสวัดไตรราษฎร์สามัคคี หัวหน้าโครงการ สอบถามทีมวิจัยถึงเรื่องการเดินทางไปมหาวิทยาลัยมหิดลในวันที่ 24-26 ตุลาคม 2555 มีใครไปบ้าง ไปรถอะไร ออกเดินทางตอนไหนและบอกว่า หลวงพ่อติดคุมสอบ ไปกับทีมไม่ได้

นางปราณี ระวังภัย ทีมออกเดินทางเวลา 08.00 น. โดยให้มาขึ้นรถที่วัดเพราะว่าต้องเหมารถตู้วัดไป ทีมวิจัยไปประมาณ 13 คน ที่ปรึกษา 2 คน รวม 15 คน ทีมติดต่อนายวินัด เรื่องค่า ซึ่งไม่ได้เข้าร่วมประชุม เพื่อทำความเข้าใจ เพราะต้องเป็นคนขับรถ ส่วนเรื่องอาหารระหว่างเดินทาง โครงการจะเป็นคนรับผิดชอบ

ผลที่ได้รับ ทีมวิจัยได้รับทราบรายละเอียดในการเดินทาง

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมวิจัยเข้าประชุมไม่ครบเพราะไม่ได้ประสานล่วงหน้า
2. เกิดความเข้าใจผิดว่าทีมไม่ยอมเข้าร่วมประชุม
3. ทีมติดธุระทำให้เข้าร่วมประชุมไม่ได้

กิจกรรมที่ 5 สร้างระบบตัวเขียนภาษาเขียนกาย

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างระบบตัวเขียนภาษากาย

วันที่ 24 - 26 ตุลาคม 2555

เวลา 09.00 -16.00 น.

สถานที่ อาคารภาษาและวัฒนธรรมยามบรมราชกุมารี สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล อำเภอศาลายา จังหวัดนครปฐม

ผู้เข้าร่วมประชุม

ทีมวิจัย จำนวน 11 คน
ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน
ทีมพี่เลี้ยง 3 คน
นักวิชาการ 2 คน

กระบวนการทำงาน

24 ตุลาคม 2555 08.00 น. ทีมวิจัยรวมตัวกันที่วัดไตรราษฎร์สามัคคี ซึ่งมี 13 คน อีก 2 คนติดภารกิจสำคัญไม่สามารถเดินทางมาร่วมได้

1. นายอัมพร ปรีเปรม หัวหน้าโครงการ
2. นายเลิศวิทย์ ไตรศรี ทีมวิจัย
3. นายทองแดง โพธิสาร ทีมวิจัย
4. นายสำเร็จ เมฆคลี ทีมวิจัย

5. นายวินัด เรืองคำ ทีมวิจัย
6. นางคำพอง เมฆคสี ทีมวิจัย
7. นางมณีวรรณ โพธิสาร ทีมวิจัย
8. นางอรุณี โพธิสาร
9. นางมนต์ จิตรโสม ทีมวิจัย
10. นางปราณี ระวังภัย ทีมวิจัย
11. นางวิไลย์ โพธิสาร ทีมวิจัย
12. นางสาวธัญญลักษณ์ โพธิสาร ที่ปรึกษาโครงการ
13. นางสาวประภร แต้มงาม ที่ปรึกษาโครงการ

เวลา 08.00น. ออกเดินทางจากวัดไตรราษฎร์สามัคคี ต่อมาเดินทางเข้าธนาคารกรุงไทยเพื่อถอนเงินเพื่อใช้ในการกิจกรรมตามแผน เบิกถอนเงินโดยนายอัมพร ปรีเปรม นางมนต์ จิตรโสม เวลา 10.00 น. แวะเติมน้ำมันที่ปั้ม ปตท อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ทำภารกิจส่วนตัว เวลา 12.40 น. พักรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านอาหารหนองบุญมาก อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เวลา 19.10 น. ถึงมหาวิทยาลัยมหิดล อำเภอสาลายา จังหวัดนครปฐม จอดรถหน้าสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย พี่เลี้ยงพาไปโรงอาหารประจำมหาวิทยาลัยเพื่อให้ทีมได้รู้จักที่รับประทานอาหารในตอนเช้าและมือถัดไป และพากลับมาที่ห้องพักประจำมหาวิทยาลัย โดยได้ทำการจองที่พักล่วงหน้า 7 ห้อง แต่คืน 1 ห้องเพราะสมาชิกมาไม่ครบ โดยได้เปิดห้องหมายเลข 4108, 4110, 4112, 4113, 4114, 4115 เก็บสัมภาระเสร็จแล้วทีมพี่เลี้ยงพาไปรับประทานอาหารที่ห้างโลตัส อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม เดินทางตามอรัญญาลัย เวลา 20.00 น. กลับห้องพัก พักผ่อนตามอรัญญาลัย

25 ตุลาคม 2555

เวลา 05.00 น. ทำภารกิจส่วนตัว เวลา 07.00 น. ขึ้นรถไปรับประทานอาหารที่โรงอาหารของมหาวิทยาลัยแต่หาที่จอดรถไม่ได้เลยเสียเวลามาจอดหน้าสถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย แล้วพากันเดินไปรับประทานอาหาร รับประทานอาหารเสร็จแล้วพากันเดินมารอที่อาคารวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย

เวลา 09.00 น. เข้าห้องประชุมณัฐ ชั้น 1 ศ.ดร.สุวิไล เปรมศรีรัตน์ เปิดการประชุม ทีมพี่เลี้ยงแนะนำตัว ต่อมาเข้าสู่กระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษาทวย หัวข้อแนวทางการพัฒนาระบบตัวเขียนภาษาทวยครั้งที่ 1 ศ.ดร.สุวิไล ได้เกริ่นเกี่ยวกับภาษาเขียน ประโยชน์ของภาษาเขียนเล็กน้อยเพราะ ศ.ดร.สุวิไล ดิดประชุมเวลา 09.30 น. ต่อมาทีมพี่เลี้ยงพาคณะทีมวิจัยเข้าชมนิทรรศการและห้องทำงานชั้น 2 ซึ่งมี อยู่ 3 ห้อง ชมการทำงานของทีมนักวิจัย

ภาษาต่าง ๆ และตัวเขียนของแต่ละทีม ซึ่งประเทศไทยมีภาษาพูดประมาณ 70 ภาษาพูด (ศูนย์การศึกษาและฟื้นฟูภาษา-วัฒนธรรมในภาวะวิกฤต) เห็นรูปแบบการทำงาน เช่น ภาพวาด ภาพประกอบคำ แผนการสอนของแต่ละทีม สื่อการสอน เช่น นิทานเขียนเป็นภาษาของตัวเอง พยัญชนะ สรรพนาม ยุคัต ตัวสะกดของภาษาต่าง ๆ ซึ่งมีภาษาเขียนใกล้เคียงกับภาษากวยมากที่สุดคือ ภาษาบรู ภาษาซอง

เห็นแผนที่การใช้ภาษาพูดในท้องถิ่นต่าง ๆ ภาษา กุย กวย ส่วย มียู่หนาแน่นในจังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดศรีสะเกษ และ จังหวัดจันทบุรี และยังมีอยู่ในแผนที่โลก เวลา 10.30 น. กลับเข้าห้องประชุม ทีมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการชมนิทรรศการ สรุปได้ดังนี้

- เกิดความภาคภูมิใจในชาติพันธุ์
- เกิดแรงกระตุ้นในการทำงาน
- เห็นแนวทางในการทำตัวเขียน
- ทำสื่อการสอนภาษาท้องถิ่นเพิ่ม
- เกิดรักวัฒนธรรมท้องถิ่น
- พัฒนาหลักสูตรภาษาท้องถิ่น
- สอนเรื่องวัฒนธรรมให้กับเด็กในท้องถิ่น
- เห็นประสิทธิภาพการทำงานฟื้นฟูภาษา
- ขยายการทำงานสู่กลุ่มเยาวชน

ทีมพี่เลี้ยงแนะนำการทำงาน เจือปนไขในการทำงาน แนะนำการเขียนกิจกรรมต่าง ๆ ที่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่กิจกรรมที่ 1 - กิจกรรมปัจจุบัน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ 5 ซึ่งในการเขียนกิจกรรม ประกอบด้วยหัวข้อต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ

- ชื่อกิจกรรม
- เวลา
- สถานที่
- วัตถุประสงค์
- ผู้เข้าร่วมประชุม
- กระบวนการทำงาน
- ผลที่ได้รับ
- ปัญหาและอุปสรรค

เวลา 12.20 น. พักรับประทานอาหารเที่ยงข้างห้องประชุมณัฐ ภูมิประวัตติ

เวลา 13.30 น. ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. สุวิไล เปรมศรีรัตน์ และ อาจารย์มยุรี ถาวรพัฒน์ ทบทวนความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ และ ตัวสะกดของภาษาไทย ซึ่งหลักเกณฑ์ในการทำระบบตัวเขียนมีดังนี้

1. ตัวอักษรต้องเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมภายนอก
2. ง่ายต่อผู้ที่ไม่ซับซ้อนจนเกินไปแต่เป็นระบบ
3. สามารถแสดงลักษณะภาษาได้มากที่สุด
4. ใช้สัญลักษณ์สม่ำเสมออย่างเป็นระบบ
5. ใช้สัญลักษณ์ 1 ตัวต่อ 1 เสียง
6. ครอบคลุมภาษาย่อยต่าง ๆ
7. สามารถพิมพ์ได้
8. สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบระบบราชการได้

จากนั้นอาจารย์ได้ให้ทีมวิจัยลองเขียนภาษากวยในแบบที่ตนเองเข้าใจให้ดู

ภาษากวย	ความหมายภาษาไทย
ปละ	เงิน
ปลอตะโกล	หัวเข่า
อินฉิโสด	ผ้าไหม
กาดาม	ปู
บวง	ซ้อน
บล็อง	เหล้า
ดอย	ข้าว
เพาะ	ชี้เท้า
แตะฮ	หม้อ
บัน	ยิง
เลียบ	ริม, ข้าง
เอ้ม	อรร้อย
อีฮอล	ลาก, ดึง
ทรอ	ข้าวเปลือก
ลาบ	ทา

มัด	ตา
ปลอ	หัว
เบรื่อง	สว่าง
อินทรื่อง	ดึ่ง
เต	มือ
กา	ปลา
ยึ่ง	เท้า
อาแระ	ราก
แผะ	เปียก
ดบัล	ครก
ชหลิะ	ชัดเจน
กาแทะฮ	เกวียน
เค็ลทรอ	ต้นข้าว
กัจทรอ	เกี่ยวข้าว
กาจ๊ะ	ถ่าน

เมื่อทีมทุกคนเขียนคำได้แล้วอาจารย์ได้ให้ทีมอ่านคนละคำเพื่อแก้ไขคำอ่านให้ถูกต้องโดยบทสรุปว่าทีมจะอ่านออกเสียงเป็นกวยอย่างเดียว อาจารย์จะเป็นผู้วิเคราะห์คำเขียนที่ถูกต้องหรือใกล้เคียง ซึ่งเราได้คัดเลือกพยัญชนะซึ่งได้ทั้งหมด 20 ตัว ตัวสะกดได้ 13 ตัว สระ 25 ตัว ซึ่งการนำพยัญชนะ สระ และตัวสะกดมาใช้ในภาษากวยเราได้แทนพยัญชนะ ดังนี้

พยัญชนะกวย

ก	ค	ง	จ
กา	ค่อง	งอจ	เจม
ช	ช	ญ	ด
ซิ่ง	แซฮ	ญม	ดิน

ต	ท	น	บ
ตุง	แทร	โง	บวง
ป	พ	ม	ย
เปลียด	เพ็ลยว	มัด	แยง
ล	ว	อ	ฮ
ลนัด	วัล	เอง	ฮับ

ตัวสะกดกวย

-ก	-ง	-จ	-ด
มูก	เจียง	อลาจ	กวด
-น	-บ	-ม	-ย
กาซัน	ฮับ	เจม	อินชาย
-ล	-ว	-ฮ	-อ
กโตน	เพ็ลยว	กแทช	อลีอ
-ยฮ			
ปอยฮ			

สระกาย

ะ	-า	อิ	อี
จะ	กาตาม	คิว	มี
อี	อือ	อุ	อู
ปึง	ดึน	มุช	บลู
เะ	เ-	แะ	แ-
อินเท๋ฮ	เต	แพล็ด	แคลง
โะ	โ-	เาะ	-อ
โกะ	โค่	เซาะ	กลอ
เอะ	เ-อ	เอียะ	เอีย
เคลิ่ง	อินเซอ	เตรียะ	เตรีย
อัวะ	อัว	เอือะ	เอือ
บัวะ	กลัว	เดือะ	เทือ
เ-า			
อเลา			

คำที่ออกน้ำเสียงคลุมเครือมีตัวอย่างดังนี้ เช่น

อี	เจิบ
จี้	ไป
อินเท๋ฮ	พริก
อินแท่ลฮ	เล็บ

อินทลวย ไก่
โก วัว

อาจารย์สุวิไลให้ความคิดเห็นว่าหากเป็นคำที่ออกเสียงเป็น อิน อิม เสียงสั้น หรือเสียงยาวถ้าใช้จุดด้านล่างจะเป็นอุปสรรคกับการพิมพ์ให้ทีมเลือกเอาว่าจะใช้จุดบนหรือจุดล่างหรือเอกลักษณ์กับคำควบกล้ำและอาจารย์มยุรีได้ให้การบ้านในการคิดภาษาเป็นหมวดต่าง ๆ ดังนี้

1. หมวดต้นไม้
2. หมวดผลไม้
3. หมวดอวัยวะภายนอก,อวัยวะภายใน
4. หมวดเครือญาติ
5. หมวดอาหาร
6. หมวดสัตว์
7. หมวดเลข
8. หมวดเครื่องใช้ในครัวเรือน
9. หมวดนิทาน

เวลา 17.30 น. ร่วมถ่ายรูปกับอาจารย์สุวิไล อาจารย์มยุรี และพี่เลี้ยง หน้า อาคารวิจัยภาษาและวัฒนธรรมสยามบรมราชกุมารี เวลา 18.00 น. รับประทานอาหารเย็นที่ร้านอาหารเป็นร้านไก่อ่างโคราชพุทธมณฑลสาย 4 เวลา 19.30 น. กลับที่พักอาบน้ำทำการบ้าน พักผ่อนตามอัธยาศัย

24 ตุลาคม 2555

อาจารย์มยุรีได้ให้ทีมช่วยตรวจการบ้าน คือ นางปราณี ระวังภัย ตรวจช่วย นายทองแดง โพธิสาร ได้อ่านนิทานที่เขียนเป็นภาษากวยของตัวเองเขียนมีสองเรื่องคือเรื่องของหนุ่มสาวที่รักกันไม่ได้เพราะฐานะของฝ่ายชายยากจนกลัวเลี้ยงดูฝ่ายหญิงไม่ได้และเรื่องของบุญผะเหวดของวัดไตรราษฎร์สามัคคีปี 2555 นายวินัด เรื่องคำ นางคำพอง เมฆคลี ออกไปวิเคราะห์หาคำที่เหมาะสมกับพยัญชนะโดยอาจารย์มยุรีและพี่เลี้ยงรวมทั้งทีมช่วยกันเลือกคำที่ถูกต้องและสามารถวาดรูปประกอบได้โดยทั้งนี้อาจารย์ได้ฝากงานดังนี้

สิ่งที่ทีมทุกคนต้องเอาไปเป็นการบ้าน

1. หาคำที่ยังไม่ได้เขียนไว้เมื่อคิดได้ว่างตอนไหนเขียนตอนนั้น
2. ฝึกเขียนภาษากวยที่เป็นนิทานพื้นบ้าน

3. ทำบอร์ดพยัญชนะตามรูปภาพเพื่อพัฒนาระบบตัวเขียนเพื่อเข้าสอนในโรงเรียน
 4. หาคคนในชุมชนมาร่วมทำงานโดยเฉพาะผู้ที่วาดรูปได้
 5. ฝึกเขียนรายงาน สรุปกิจกรรมที่ผ่านมา
- การเขียนนิทานควรเขียนให้เป็นเรื่องสั้นที่เกี่ยวกับเด็กมีความสนุกสนาน สอดแทรกคำสอน วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

ข้อควรรู้

1. เวลาเขียนพยัญชนะอย่าใช้ปากกาสีเขียวน สีเหลือง ให้ใช้สีดำ เพราะเวลาตรวจจะมองไม่เห็น
2. วาดรูปประกอบเจาะจงเฉพาะรูปที่ต้องการ

เวลา 13.20 น. พักรับประทานอาหารเที่ยง

เวลา 13.50 น. เดินทางกลับแวะเที่ยวสวนพุทธมณฑลสาย 4 กราบขอพร

เวลา 14.30 น. ออกจากสวนพุทธมณฑลมุ่งหน้ากลับบ้าน

เวลา 15.40 น. เติมน้ำมันที่อำเภอมากเหล็ก จังหวัดสระบุรีแวะซื้อของฝากกลับบ้าน

เวลา 20.50 น. พักรับประทานอาหารเย็น

เวลา 23.30 น. กลับถึงบ้านโดยสวัสดิภาพ

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมที่เป็นเยาวชนติดภารกิจทำให้ไปร่วมอบรมด้วยไม่ได้
2. ทีมบางส่วนติดภารกิจทำให้ทีมไปร่วมไม่ครบ
3. ทีมบางคนมีสุขภาพไม่ค่อยแข็งแรงเดินทางไม่สะดวกเกิดอาการเมารถ

ผลที่ได้รับ

1. ทีมได้พบเห็นการสร้างภาษาเขียนของทีมต่าง ๆ เช่น ภาษาจากทางภาคใต้และภาคเหนือ
2. ทีมรับทราบและได้เห็นภาษาใกล้เคียงกับภาษากวย คือ ภาษาบรูและภาษาซอง
3. ทีมได้พยัญชนะ สระ ตัวสะกด ที่เป็นของกวยเพื่อนำมาเผยแพร่ต่อไป

ความภาคภูมิใจ

1. ได้เห็นมหาวิทยาลัยมหิดลซึ่งแต่ก่อนได้ยื่นแต่ชื่อ
2. ได้กราบขอพรพระพุทธรูปใหญ่ ณ สวนพุทธมณฑล

3. ได้รู้จักอาจารย์และพี่เลี้ยงที่เป็นกันเองกับทีม
4. ได้เข้าชมพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมท้องถิ่นของกลุ่มภาษาต่าง ๆ ในประเทศไทย
5. อาจารย์และทีมพี่เลี้ยงชมว่าเป็นทีมแรกที่ทำภาษาถวายเก่ง กระตือรือร้น และคิดไว

เหตุการณ์ต้นต้น

1. วันที่ 24 ตุลาคม 2555 แวะรับประทานอาหารเที่ยงที่หนองบุญมาก อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ เมนูปลานิลย่างเกลือเขียนไว้ในเมนูอาหารตัวละ 150 บาท พอรับประทานอาหารเสร็จ จ่ายเมนูปลาอย่างเกลือ 3 ตัว ตัวละ 300 บาท เจ้าของร้านให้เหตุผลว่าเพราะปลาตัวใหญ่มาก
2. วันที่ 26 ตุลาคม 2555 คนขับแท็กซี่มารอพบทีมวิจัยเพราะว่ามีผู้โดยสารมาลงหน้าหอพักที่ทีมพักอยู่และบอกว่าปวดท้องมากขอเข้าห้องน้ำก่อนจะมาจ่ายเงินและมีคนเห็นว่าชายคนนั้นวิ่งขึ้นรถดูทะเบียสนศรีสะเกษพี่เลี้ยงต้องโทรตามทีมวิจัยที่กำลังทานข้าว ที่โรงอาหารเมื่อทีมมาพบกับคนขับรถแท็กซี่หน้าอาคารภาษาและวัฒนธรรมคนขับรถแท็กซี่บอกว่าไม่ใช่พวกทีมวิจัยเพราะว่าจำผู้โดยสารผู้ชายคนนั้นได้

กิจกรรมที่ 6 วาดภาพประกอบพยัญชนะ สระและตัวสะกด (กวย)

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างภาพประกอบพยัญชนะ สระและตัวสะกด

วันที่ 24 - 25 ธันวาคม 2555

เวลา 15.00-17.00 น.

สถานที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ แห่งที่ 3 บ้านชำ-ดาดดา

ผู้เข้าร่วมประชุม ทีมวิจัย จำนวน 6 คน

ที่ปรึกษา จำนวน 2 คน

นักเรียน จำนวน 6 คน

กระบวนการทำงาน

เวลา 15.00 น. ทีมวิจัยรวมตัวกันที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ แห่งที่ 3 บ้านชำ - ดาดดา

เวลา 15.00 น. นางปราณี ระงับภัย และทีมวิจัย ได้บอกให้เด็กนักเรียนวาดภาพสัตว์ตามตัวพยัญชนะ สระ และ ตัวสะกด ของภาษาถวายให้ได้และเด็ก ๆ ให้ความร่วมมือและสนุกสนานกับการได้เรียนรู้ภาษาถวาย พอถึงเวลา 12.00 น. นางคำพอง เมฆคลี ได้บอกให้ นางมณีนวรัตน์ ทีมวิจัย ได้ไปหากับข้าวมาให้

ผลที่ได้รับ

ปัญหา / อุปสรรค

เด็กๆ กินและพอดถึงเวลา 14.00 น. ทีมวิจัยได้บอกให้เด็กนักเรียนกลับบ้านได้ และให้เด็กๆ มาทำใหม่ในวันพรุ่งนี้อีกเหลืออีกไม่กี่ภาพ
ทีมวิจัยได้ภาพประกอบตัวพยัญชนะ และตัวสะกด และตัวสระ
ทีมวิจัยมาไม่ครบและทีมวิจัยมาสาย

กิจกรรมที่ 7 นำเสนอระบบตัวเขียนต่อชุมชน

วัตถุประสงค์

1. เพื่อให้ชุมชนได้เห็นรูปแบบภาษาเขียนกวยที่ทีมวิจัยคิดขึ้น
2. เพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากชุมชนและผู้นำในระดับตำบล
3. เพื่อให้ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น
4. เพื่อให้คนในชุมชนมีความเข้าใจในการทำงานของทีมวิจัย
5. เพื่อที่จะได้นำเสนอภาษาเขียนกวยต่อสาธารณชน

วันที่

3 มกราคม 2556

เวลา

09.00 น. – 12.00 น.

สถานที่

ณ วัดไตรราษฎร์สามัคคี

ผู้เข้าร่วมประชุม

ทีมวิจัย จำนวน 13 คน

ที่ปรึกษา จำนวน 3 คน

กระบวนการทำงาน

เวลา 09.00 น. นายอัมพร ปรีเปรม หัวหน้าโครงการได้เปิดการประชุม โดยชี้แจงให้ผู้เข้าประชุมได้รับทราบถึงความก้าวหน้าของโครงการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย ที่ทีมวิจัยได้เข้าอบรม ณ มหาวิทยาลัยมหิดล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม เมื่อวันที่ 24 – 26 ตุลาคม 2555 ร่วมกับพี่เลี้ยง ซึ่งได้ ศ.ดร.ศุวิไล เปรมศรีรัตน์ และ อาจารย์มยุรี ธารวัฒน์ ซึ่งเป็นนักวิชาการด้านภาษาโดยตรงมาให้คำปรึกษา ภาษาเขียนที่ทีมวิจัยได้ทำจะเป็นภาษาเขียนกวยเท่านั้น โดยนำเอาพยัญชนะสระของภาษาไทยมาเป็นแม่แบบ และในวันนี้ได้นำภาษาเขียนกวยที่ทางทีมวิจัยได้สร้างขึ้นมาระหว่างการอบรม และหลังการอบรม ซึ่งมี 3 รูปแบบ เช่น พยัญชนะ สระ และตัวสะกด พร้อมสัญลักษณ์ของภาษาเขียน ประกอบรูปภาพ ขอให้ผู้เข้าประชุมได้ดู อ่าน และตรวจสอบว่าถูกต้องหรือไม่ เพราะว่าในช่วงท้ายของการประชุมจะเปิดโอกาสให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นด้วย

นางสาวประกร แต้มงาม ทีมวิจัยได้นำเสนอพยัญชนะ สระ และตัวสะกดของภาษากวย พร้อมให้ผู้เข้าประชุมได้ทดลองเขียนคำ อลาด (แมลงสาบ) อลาจ (ตักแตน) ในความรู้สึกของตัวเอง และคำว่า โดจร (มะนาว) ซึ่งผู้ที่เข้าร่วมทดสอบในครั้งนี้ มี 5 ท่าน ดังนี้ พระไพฑูรย์ นางสาวทอง สุดสังข์ นางพนิดา ศรีภักดี และนางฤทธิ เลิศศรี ซึ่งแต่ละท่านได้เขียนแตกต่างกันออกไป นางสาวธัญญลักษณ์ โพธิสาร ซึ่งเป็นทีมวิจัยได้นำคำเขียนที่ทีมวิจัยได้สร้างขึ้นมาให้ทุกคนได้ดูและเปรียบเทียบ ทุกคนเห็นตามนั้นด้วย ทีมวิจัยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็น

นายสุบิน จอนสวัน นายกเทศมนตรีตำบลโพธิ์กระสังข์ ได้แสดงความคิดเห็นว่า เท่าที่ได้ดูและทดลองอ่านแล้ว ภาษาเขียนที่ทางทีมวิจัยได้กำหนดขึ้นนั้น มีความถูกต้องเหมาะสมดี ภาพประกอบก็ใช้ได้ อ่านแล้วเข้าใจความหมายดี และอยากให้ทีมวิจัยคิดและสร้างตัวเขียนที่เป็นแบบฉบับของตนเอง โดยไม่ต้องเอาภาษาไทยมาเป็นแบบอย่าง

นางมนต์ จิตรโสเม ซึ่งเป็นหนึ่งในทีมวิจัยได้ตอบข้อเสนอแนะของ นายสุบิน จอนสวัน ว่า จากการที่ได้ไปเข้าอบรมเพื่อสร้างภาษานั้น ได้ดูและศึกษากิจกรรมของทีมภาษาอื่น เช่น บรู ชอง โซ ละเวอะ ทุกทีมต่างเอาภาษาไทยมาเป็นแม่แบบทั้งนั้น เพื่อเป็นการง่ายต่อการสร้างระบบภาษา เพราะทุกคนมีพื้นฐานภาษาไทยเหมือนกัน หากจะคิดภาษาเขียนกวยขึ้นมาเองนั้นจะเป็นการยากและใช้เวลานาน

นายสุวรรณ บุญมา รองนายกเทศมนตรีตำบลโพธิ์กระสังข์ ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมว่า หากไม่สามารถสร้างภาษาเขียนกวยได้ ก็อยากให้ทีมวิจัยได้ดัดแปลงให้แตกต่างจากภาษาไทย เช่น ก. กา ปลา ก็เอาบางส่วนของปลาเป็นเอกลักษณ์ให้คนอ่านได้เข้าใจว่า นี่คือน ก.กา (ปลา) ของคนกวย และนอกจากจะมีภาษาเขียนแล้วก็น่าจะมีตัวเลขที่เป็นของชาวกวยด้วย

นางปราณี ระจับภัย ได้ชี้แจงว่า หากจะดัดแปลงให้เป็นเอกลักษณ์ของกวยโดยตรง ก็จะเป็นปัญหาเวลาพิมพ์กับเครื่องพิมพ์ทุกอย่าง และการกำหนดหรือสร้างตัวเลขขึ้นมาใหม่คิดว่าทางทีมวิจัยคงไม่สามารถทำได้

นางสายทอง สุดสังข์ ประธาน อสม. บ้านตาตา และที่ปรึกษาทีมวิจัย ถามว่า ทำไมไม่สร้างภาษาเขียนกวยด้วย

นางคำพอง เมฆคลี ทีมวิจัยได้ตอบว่าจะยุ่งยากเกินไป เวลานี้ขอให้สร้างภาษาเขียนกวยให้ได้ก่อน

นายอัมพร ปรีเปรม ได้กล่าวปิดท้ายการประชุมและขอบคุณที่หลายท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่ามาร่วมประชุม และหลายท่านได้แสดงความคิดเห็น หวังว่าคงได้รับความร่วมมือจากทุกท่านเหมือนในวันนี้ในโอกาสต่อไป

ผลที่ได้รับ

1. ชุมชนได้เห็นรูปแบบภาษาเขียนกวยที่ทีมวิจัยคิดขึ้น
2. ได้รับความร่วมมือจากชุมชน และผู้นำในระดับตำบล
3. ชุมชนได้แสดงความคิดเห็น
4. คนในชุมชนมีความเข้าใจในการทำงานของทีมวิจัย
5. ได้นำเสนอภาษาเขียนกวยต่อสาธารณชน

ปัญหาอุปสรรค

1. ทีมวิจัยมาเข้าประชุมไม่ครบทุกคน
2. คำที่นำเสนอต่อชุมชนมีบางท่านไม่เห็นด้วย คำคลุมเครือ
3. ทีมวิจัยหาเวลามาช่วยกันคิดและทำงานร่วมกันได้ยาก

กิจกรรมที่ 8 ประชุมตรวจสอบระบบตัวเขียนภาษากวย

วัตถุประสงค์ เพื่อตรวจสอบระบบตัวเขียนภาษากวย

วันที่ 9 มีนาคม 2556

เวลา 16.30 น.

สถานที่ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ แห่งที่ 3

ผู้เข้าร่วมประชุม ทีมวิจัย จำนวน 8 คน

ที่ปรึกษา จำนวน 4 คน

กระบวนการทำงาน 16.30 น. ทีมงานอาจารย์จากมหาวิทยาลัยมหิดล เดินทางมาถึงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เพื่อเข้าร่วมประชุมติดตามและตรวจสอบระบบตัวเขียนภาษากวยกับทีมวิจัย โดยทั้งนี้อาจารย์สุวิไล ได้ให้ทีมวิจัยอ่านออกเสียงพยัญชนะ สระ ตัวสะกด และให้คำแนะนำ ดังนี้

1. การออกเสียงที่มีน้ำหนักร ลักษณะการเขียนภาษากวย จะมีสัญลักษณ์แทน น้ำหนักระหว่างสองเสียง
2. ลักษณะการเขียนนิทานควรแบ่งเป็นวรรคเพื่อความสะดวกในการอ่าน

3. การเขียนควรเป็นคำสั้นๆ ควรเป็นคำๆ อาจมีเครื่องหมายหยุดเป็นรูปแทนการหยุด
4. การเผยแพร่ การทดสอบ การขยายผล ควรใช้บัตรคำใหญ่ๆ เพื่อง่ายต่อการดูและควรทดสอบกับคนใกล้ชิดตัวก่อน
5. แนวทางในการเผยแพร่
 - เผยแพร่สู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
 - เผยแพร่สู่โรงเรียน

กุมาริ ลาภอาภรณ์	โครงการจบแล้วแต่ทำเรื่องขยายโดยจัดทำสรุปแก้ไขให้ถูกต้อง เช่น เครื่องหมายวรรคตอน โดยดูรายละเอียดให้ถูกต้องจึงจะได้ฉบับสมบูรณ์ และขอให้ทีมวิจัยสรุปและจัดทำชาร์ต พยัญชนะ สระ ตัวสะกด เพื่อเผยแพร่ในที่ชุมชน รวมทั้งนิทานที่วาดภาพประกอบและยังไม่ได้วาดภาพประกอบ
อาจารย์สุวิไล	ให้ทีมวิจัยไปศึกษาเพิ่มเติม พยัญชนะควบกล้ำ โดยจะมีอาจารย์มยุรี มาช่วยดูแล เช่น ตัว ตร เตรียะ เตรีย
มติที่ประชุม	ทีมวิจัยรับทราบ
ผลที่ได้รับ	1. ทีมได้รับรู้ระบบการตรวจสอบ และการทดสอบระบบตัวเขียน
ปัญหาและอุปสรรค	1. ทีมวิจัยมาไม่ครบ 2. ขณะร่วมประชุมมีเสียงรบกวนจากการประชาสัมพันธ์ของทางวัดใดพระราชวรสามัคคี

กิจกรรมที่ 9 ประชุมทีมวิจัย

วัตถุประสงค์	เพื่อสรุปการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย
วันที่	20 เมษายน 2556
เวลา	10.00 น.
สถานที่	ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ แห่งที่ 3
ผู้เข้าร่วมประชุม	ทีมวิจัย จำนวน 10 คน ที่ปรึกษา จำนวน 4 คน
กระบวนการทำงาน	10.45 น. นายอัมพร ปรีเปรม หัวหน้าโครงการได้เปิดการประชุม เรื่อง ตัวอักษรที่ยังคลุมเครือ คือ ตัว ร ว่าทีมจะตัดสินใจอย่างไร ควรจัดไว้ในกลุ่มใด

นางคำพอง เมฆคลี เสนอว่า ให้คิดหาคำในภาษาที่มีตัว ร เป็นอักษรนำหน้า
ทั้งทีมเสนอว่าไม่มี มีแค่เป็นคำควบกล้ำ เช่น เตรียะ เตรีย ทีมเลยทบทวน
ตัวอักษรที่ทำมา

น.ส ประภร แต้มงาม เสนอว่าให้เอาตัว ร ไปไว้กับตัว สระ เพราะว่าในตัวสระ
ของเรามันมีคำว่า เตรีย อยู่แล้วทีมทั้งหมดเห็นด้วย

นาย อัมพร ปรีเปรม และ ทีมคุยกันว่าต่อจากนี้ไปเราต้องทำอะไรบ้าง ปราณี
ระงับภัย พูดขึ้นว่าเราต้องทำรายงานกิจกรรมให้เสร็จแต่ละกิจกรรมพร้อมด้วย
ภาพผนวก และ ปราณี ระงับภัยบอกให้ทีมใครมีรูปภาพกิจกรรมให้อามา
รวบรวมกันจะได้ใส่ในกิจกรรมรายงานสุดท้าย นาย อัมพร ปรีเปรม บอกว่าถ้า
มีการประชุมจะมีการโทรบอกล่วงหน้า

มติที่ประชุม

ทีมวิจัยเห็นด้วยทุกคน

ผลที่ได้รับ

ทีมได้ข้อสรุปเกี่ยวกับอักษรภาษากวย และจัดอักษรตัว ร ให้อยู่ในหมวดสระ

ปัญหาและอุปสรรค

1. ทีมวิจัยมาไม่ครบ
2. ทีมวิจัยประสานงานกันยาก

กิจกรรมที่ 10 ประชุมทีมเพื่อสรุปและรายงานปิดโครงการ

วัตถุประสงค์

เพื่อสรุปและรายงานชี้แจงรายละเอียดการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย

วันที่

11 พฤษภาคม 2556

เวลา

10.00.น

สถานที่

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ แห่งที่ 3

ผู้เข้าร่วมประชุม

ทีมวิจัย จำนวน 8 คน

ที่ปรึกษา จำนวน 4 คน

กระบวนการทำงาน

เวลา 10.00.น ทีมพี่เลี้ยงเดินทางมาถึงศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำนวน 3 คน
เพื่อร่วมรับฟังการสรุปและชี้แจงรายละเอียด การตรวจสอบ ทดสอบ ขยายผล
การสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยของทีมวิจัย โดยทีมพี่เลี้ยงได้แนะนำ
เกี่ยวกับการดำเนินการเพื่อเตรียมเข้าสู่โครงการในระยะที่สองต่อไป

ปราณี ระงับภัย

สำหรับรายละเอียดเอกสารต่างๆ เช่น เอกสารการเงิน ที่ยังไม่เรียบร้อย จะ
จัดส่งภายในวันที่ 15 พฤษภาคม 2556 นี้

กษมา จันทเสน	อยากให้มีส่วนแหล่งเรียนรู้ที่รวบรวมเกี่ยวกับภาษากวย เช่น หนังสือนิทานเล่มใหญ่ๆ เพราะเวลาผู้ปกครองมารับเด็กสามารถมาใช้บริการได้อ่านดูได้ขอเสนอศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านชำตาตา เป็นแหล่งรวบรวมความรู้เกี่ยวกับภาษากวย เช่น หนังสือนิทานกวยเล่มใหญ่ หนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมของชาวกวย เช่น การทอผ้า
ธัญญลักษณ์ โพธิสาร	ใช้เป็นสถานที่เปิดสอนภาคพิเศษหลังจากเลิกเรียน หรือร่วมกับทางโรงเรียนในวันศุกร์ โดยมีทีมวิจัยมาช่วยประสานกับทางวัดและโรงเรียนบ้านชำ
ผลที่ได้รับ	1. ทีมวิจัยได้รับทราบเกี่ยวกับการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย พร้อมทั้งการตรวจสอบ ทดสอบ ระบบตัวเขียนร่วมกัน 2. เอกสารแผ่นชาร์ตเกี่ยวกับพยัญชนะ สระ ตัวสะกด และตัวควบกล้ำ ที่ให้ทางร้านจัดพิมพ์ยังไม่เสร็จทำให้ไม่สามารถเห็นภาพได้ชัดเจน
ปัญหาและอุปสรรค	1. ทีมวิจัยมาไม่ครบ 2. การทำงานล่าช้าทำให้ไม่สามารถส่งงานได้ทันตามเวลา

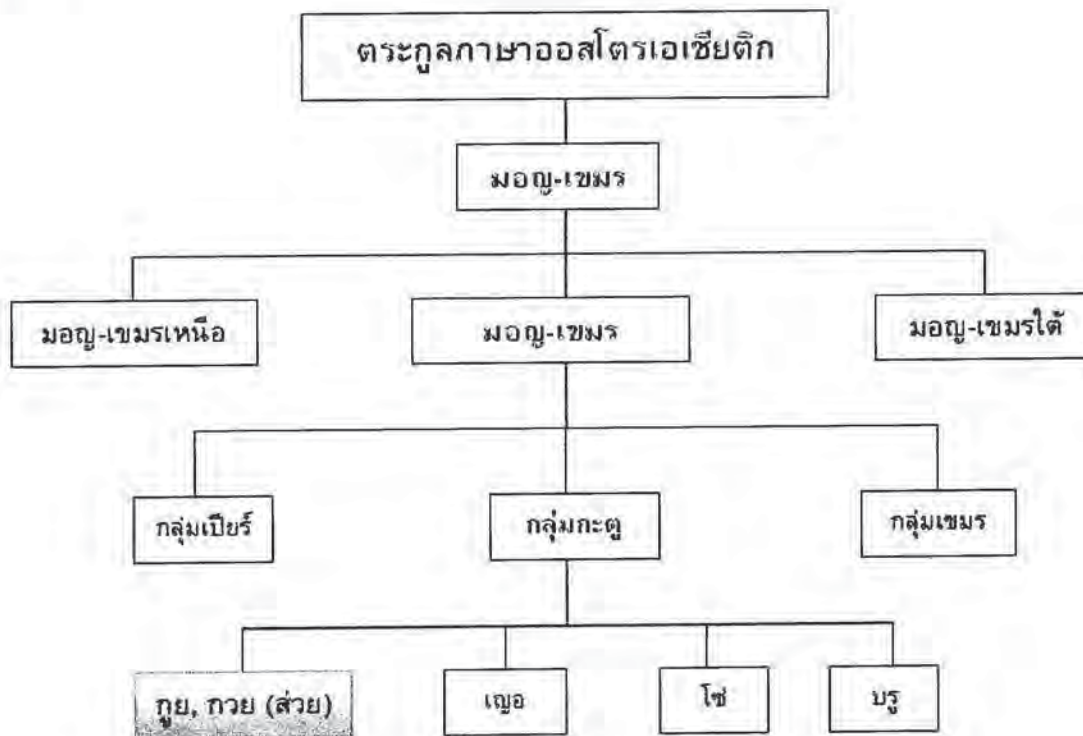
บทที่ 4

ผลการดำเนินงาน

การดำเนินงานในระยะที่ 1 จะเป็นเรื่องของการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย ซึ่งมีผลการดำเนินงาน ดังนี้

4.1 ลักษณะทางภาษากวย

ภาษากวยเป็นภาษาที่จัดอยู่ในตระกูลออสโตรเอเชียติก (Austroasiatic) ตระกูลย่อยมอญ – เขมร (Mon-Khmer) กลุ่มกะตู่ (Katuic) ในตำบลโพธิ์กระสังข์ อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ โดยเฉพาะที่ชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านตาตา) ซึ่งเป็นพื้นที่วิจัย พบว่า มีทั้งผู้ที่พูดภาษากวย และภาษากูย แต่ทั้งสองภาษานี้มีลักษณะแตกต่างกันไม่มากนัก ดังนั้น ในการศึกษาครั้งนี้ทีมวิจัย จึงได้ดำเนินการศึกษาและสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยให้สำเร็จก่อน แล้วจึงปรับในบางส่วนสำหรับภาษากูย

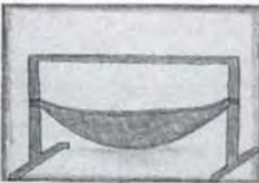
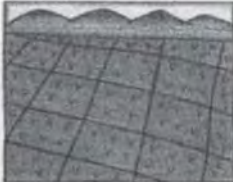

แผนภูมิ แสดงตำแหน่งของภาษากวยในตระกูลภาษาออสโตรเอเชียติก สาขามอญ-เขมร

สาขาย่อยกะตู่ (ดัดแปลงจาก สุวิไล เปรมศรีรัตน์และคณะ, 2544)

จากการศึกษาพบว่า ภาษาทวย เป็นภาษาที่ไม่มีเสียงวรรณยุกต์ มีระบบเสียงประกอบด้วย ระบบเสียงพยัญชนะต้นที่เป็นพยัญชนะเดี่ยว พยัญชนะควบกล้ำ ระบบเสียงพยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด และระบบเสียงสระ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

พยัญชนะต้น 20 ตัว

ก 	ค 	ง 	จ
กา	ค้อง	งอจ	เจม
ช 	ช 	ญ 	ด
อินซุง	แซช	ญุม	ดิน
ต 	ท 	น 	บ
ตุง	แทร	โนง	บวง
ป 	พ 	ม 	ย
เปลียด	เพลียว	มัด	แยง
ล 	ว 	อ 	ฮ
ลนัด	วัล	เอง	ฮับ

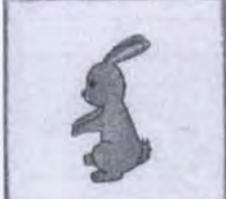
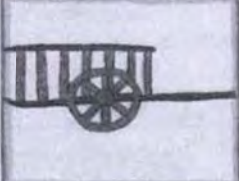
พยัญชนะควบกล้ำ

พยัญชนะควบกล้ำในภาษากวยคือพยัญชนะต้นที่ควบกล้ำ กับ ร และ ล ซึ่งมี 9 ตัว ดังนี้

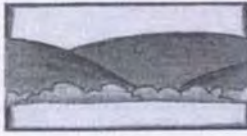
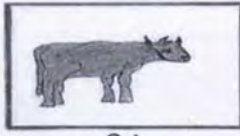
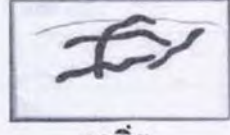
พยัญชนะต้นควบกล้ำ	คำในภาษากวย	ความหมาย
ดร	เดรีย	เห็ด
	เดรียะ	ควาย
คล	เคลิ่ง	ปลิง
	เคล็อย	คล้าย, ของขี้ครู
	เคล็ย	ไล่เดือน
ปล	เปลี้ย	หนอน
	เปลี้ยด	กล้วย
	อี้นปลอน	วัง
	ปลัย	เค็ม
	ปลัย	ออกผล
กล	ปลอ	หัว
	โกลม	ฉี่
	กลอง	อุจจาระ
	เกลีย	หลัง หรือที่หลัง
	กลัย	ถูก
	โกลยฮ	สะดือ
	โกลจ	มะนาว

	เกลิง	เยอะ
	กลง	ลิง
พล	เพ็ลยว	จระเข้
	แพล็ด	กระตัง
	เพ็ลยล	พัน
	พล้ย	ขมื่น
ทล	อินแทล	ไข่
ทร	อินแทะระ	เล็บ
	อินเทรียฮ	สาด , เสือ
	อินทรวย	ไก่
	อินทรู้	ดก
	ทรอง	อาย
มล	ฮมีล	คลาน
	ฮมูล	ม้วน
บล	เบลื่อง	สว่าง
	เบลีย	ขาว,คนขาว

พยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด 13 ตัว

-ก มุก	-ง เจียง	-จ อลาจ	-ด กวด
-น กานัน	-บ ฮับ	-ม เจม	-ย อินชಾಯ
-ล กโตล	-ว เฟลียว	-ช กแทช	-อ อลือ
-ฮ ปอยฮ			

สระ 25 ตัว

-ะ จะ	-า กตาม	อิ คิ	อี มี
อึ ปิง	อือ ดิน	อุ มุข	อู บลู
เ-ะ อินเหัส	เ- เต	แ-ะ แพลิด	แ- แคลง
โ-ะ โกะ	โ- โค	เ-าะ เซาะ	-อ กลอ
เ-อะ เคลีย	เ-อ อินเซอ	เอียะ เดรียะ	เอีย เดรีย
อัวะ บัวะ	อัว กลัว	เอือะ เดือะ	เอือ เทือ
เ-า อเลา			

คำศัพท์ภาษากวยในหมวดต่าง ๆ

1. หมวดพืชผัก

ภาษากวย	ภาษาไทย
ผักโหลง	บวบ
ผักคะ	ชะอม
อินทูล	ลิ้นฟ้า
ผักแคล	แค
ผักบุง	ผักบุ้ง
แกลจิล	แตงกวา
ผักเบลง	ตำลึง
กทิมกเซา	หอมแดง
กทิมทรอ	กระเทียม
ผักชดั่ง	ผักสะเดา

2. หมวดผลไม้

ภาษากวย	ภาษาไทย
สเดื่อ	ฝรั่ง
ตุง	มะพร้าว
ปิล	มะขาม
แกลโปง	แตงโม
เปลียด	กล้วย
อินเคียบ	น้อยหน่า
ค่อง	มะม่วง
อินฟิ่ง	มะเฟือง
กแท่น	พุทรา
ลนัด	สับปะรด
มี	ขนุน
แกลง	ลูกหว้า
ญุม	มะยม
ค่องชวาย	มะม่วงป่า
ค่องแคล	มะม่วงหิมพานต์

ภาษากวย	ภาษาไทย
กลั่น	มะเข็ง
พล่อง	มะไฟ
ลกาย	ลูกบก
โพน	มะกอก
ชเลว	มะขามป้อม
ดีอ	มะเดื่อ

3. หมวดต้นไม้

ภาษากวย	ภาษาไทย
เค์ลชดั่ง	ต้นสะเดา
เค์ลมี	ต้นขนุน
เค์ลปิล	ต้นมะขาม
เค์ลตุง	ต้นมะพร้าว
เค์लगลองคลา	ต้นหมาก
เค์ลอินบลู	ต้นพลู
เค์लगควม	ต้นอ้อย
เค์ลชเตือ	ต้นฝรั่ง
เค์ลเคลก	ต้นขี้เหล็ก
เค์ลลกาย	ต้นบก
เค์ลเบลิยด	ต้นกล้วย
เค์ลโกะ	ต้นไผ่
เค์ลค่อง	ต้นมะม่วง
เค์ลลนัต	ต้นสับปะรด
เค์ลลฮง	ต้นมะละกอ
เค์ลญุท	ต้นมะยม
เค์ลญูอ	ต้นยอ
เค์ลอินเคียบ	คันท้อยหน้า
เค์लगเซก	ต้นกระถิน
เค์ลค่องเคลด	ต้นมะม่วงหิมพานต์

4. หมวดอวัยวะภายนอก,อวัยวะภายใน

ภาษากวย	ภาษาไทย
จะ	ตัว
ปลอ	หัว
เซาะ	ผม
แวล	ขวัญ
คิว	คิ้ว
มัด	ตา
เกลียะ	หน้าผาก
มุฮ	จมูก
ดโนจ	ปาก
กโตล	หู
เคื่อง	คาง
ดกอง	คอ
อินปะ	ไหล่
อินแบลง	แขน
เต	มือ
กลางเต	ฝ่ามือ
กคอยเต	นิ้วมือ
กเทีย	รักแร้
ฟ่ง	ท้อง
โกลยฮ	สะดือ
ยিং	ขา
กลางยีน	ฝ่าเท้า
กคอยยিং	นิ้วเท้า
ดอยฮ / เตาะฮ	นม

5. หมวดเครือญาติ

ภาษากวย	ภาษาไทย
อนุ	พ่อ
อแม	แม่
แมเทา	ย่า, ยาย
นุเทา	ปู่, ตา
อพีต	ป้า
อลุง	ลุง
อัม	น้า, อาผู้หญิง
อะเบือว	น้า, อาผู้ชาย
อเคย	พี่ชาย
อะกะมัน	พี่สะใภ้
อะเนาะ	เด็กชาย
อะนาง	เด็กหญิง
อาย	พี่ชาย
เอย	พี่สาว
ชาย	พี่
แซม	น้อง
กอนปเตี้ยว	ลูกเขย
กอนกมัน	ลูกสะใภ้
ฮัย	ฉัน
มอง	คุณ

6. หมวดอาหาร

ภาษากวย	ภาษาไทย
บักกา	แกงปลา
บักตาม	แกงปู
บักนัย	แกงหนุ
บักเตรีย	แกงเห็ด
บักอินทล้วย	แกงไก่

7. หมวดรสชาติ

ภาษากวย	ภาษาไทย
ปลั๊ย	เค็ม
งาม	หวาน
ดั่ง	ขม
เอ้ม	อ่อย
เญาะ	เปรี้ยว

8. หมวดสัตว์

ภาษากวย	ภาษาไทย
อเซิล	เสือ
เจียง	ช้าง
กลง	ลิง
ปอยฮ	กวาง
อลี้อ์กลวง	หมูป่า
อกอย	กะปอม
ซตือฮ	แย้
กนัย	หนู
กซัน	งู
แซฮ	ม้า
เกาเทื่อง	แมงป่อง
เจม	นก
เจมดบัล	นกเขา
เจมอลี้อ์	นกเอี้ยง
เจมเทื่อ	นกเป็ด
เจมหล่าบ	นกฟิราบ
เจมอเลด	นกคุ้ม
เจมออ้อ	นกกระยาง
กออาฮ	อีเกา
เจมกู	นกฮูก
อญีล	ค้างคาว

ภาษากวย	ภาษาไทย
อีเลบ	จังหวัด
อลาจ	टकटन
กลอ	หอย
กตาม	ปู
กา	ปลา
ดโมม	เต่า
เคลิง	ปลิง
เพลี่ยว	จระเข้
ซแตม	จิ้งจก
กวตตารี	คางคก

9. หมวดเลข/ จำนวนนับ

ภาษากวย	ภาษาไทย
มูย	หนึ่ง
เบือ	สอง
ปัย	สาม
ปอน	สี่
ซอง	ห้า
ตแพ็ด	หก
ดโพล	เจ็ด
ดค้อล	แปด
ดแคฮ	เก้า
อีนเจต	สิบ
อีนเจตตองมูย	สิบเอ็ด
อีนเจตตองเบือ	สิบสอง
อีนเจตตองปัย	สิบสาม
อีนเจตตองปอน	สิบสี่
อีนเจตตองซอง	สิบห้า
อีนเจตตองตแพ็ด	สิบหก
อีนเจตตองดโพล	สิบเจ็ด
อีนเจตตองดค้อล	สิบแปด

ภาษากวย	ภาษาไทย
อินเจตตองคแคฮ	สิบเก้า
เซื่อว	ยี่สิบ

10. หมวดเครื่องใช้ในครัวเรือน

ภาษากวย	ภาษาไทย
บวง	ช้อน
โอ	ขัน
โค้ม	จาน
อแวฮ์	ทัพพี
อินปัด	มีด
แตะฮ	หม้อ
ทายฮ	ถาด
อินแท่ว	สาก
เอง	โอ่ง

ตัวอย่างเรื่องเล่า/ นิทานภาษากวย

เรื่องที่ 1

โว ฮลิ่ง อลูกอ โจง วัง กะมอ และ โทะระ แท
เล่า เรื่อง ที่ แล้ว มา ปี ที่ แล้ว ชาวบ้าน

มุฮัย บิน วอ บุญ พะเวด ดังกัว โทะระ
เรา ได้ ทำ บุญ พระเวส ดัง อยู่ บ้าน

พังคิล โทะระ โพ โทะระ ชัม โทะระ ตาตา
หนองแคน บ้านโพธิ์ บ้านชำ บ้านตาตา

ครั้นนะ บิน จี แฮ โจว แอ อา เจียง โจ ฮู
ทุกคน ได้ ไป แห มา เอา ช้าง มา จาก

สุริน ปัย กลัม แฮ โจ เตอะ กา ดี โทะระซัม
สุรินทร์ 3 ตัว แห่ มา ถึง วัด บ้านชำ

โทะระ ตาตา โดย พระครูสังวรวิคุณ คุณเปือ
บ้าน ตาตา โดย พระครูสังวรวิคุณ คุณเปือ

พืด ฮัย บิน ประกาศ บอย โดย บอย เตื่อะ โจว เลีย
ใหญ่ เรา ได้ ประกาศ หา ข้าว มา เลี้ยง

โทะระ เลียง แพร ปาชัย ครับ นะ ครับ จะ
ลูกบ้าน อิ่ม ทุก ทุก คน

เรื่องที่ 2

กายซัม ดังลูก โมล ฮัย คืด เพอะ มอง จน บี
คนสวย ตัวแต่สาว ผม คิดถึง คุณจน นอน

เพอะ ลา แงด จา โดย เพ้อ อิม
ไม่หลับ กิน ข้าว ไม่ อร่อย

คืด อแลง ดวง มอง เพอะ มัก ฮัย เตะ ปาย ฮัย
คิดอย่างแรง กลัว คุณ ไม่ รัก ผม ดี ว่า ผม

กายทุ่ก อนุ อแม เพอะ มี แอ อันเตอะ จี แล
คนจน พ่อ แม่ ไม่ รวย เอา กัน ไป แล้ว

ดวง เขียน มอง เพอะ บิน นะ คุณ ดาจัย ฮัย เกอะ คืด
กลัว เลียง ลูก คุณ ไม่ได้ ทุกวันนี้ ผม ก็ คิดถึง

เพอะ มอง นะ เดล ดอง จัม มอง คุณ ดา จัย
คุณ เหมือนเดิม ยัง รอคุณ ทุก วัน

เรื่องที่ 3 อาจอ จา ซิม

จัต ฮสิ่ง ลูก็ กวย เทา เนา ปาย โจ กวย มุฮัย ลูก็ เนา ปาย กวย มุฮัย เกิด โต อินเซอ เท่ กวย ลูก็
เขียน โค้ เดรี่ะ

ฟัง เรื่องแต่ก่อนคนแก่เขาว่ามา คนสมัยก่อนเล่าว่าคนกวยเรามีตัวหนังสือเหมือนกัน คนโบราณเลี้ยง
วัวควาย

คีต บิน เนา เลย ดิน โต อินเซอกวย ชัย ดอห์ เนิง ซแปะห์ โค้ แลว เนา แอซ แปะ โค้ จี เตียง ดอห์
แลว อาจอ อัย โจ

คิดได้เขาเลยเขียนตัวหนังสือกวยใส่ไว้กับหนังวัว แล้วเขาเอาหนังวัวไปตากไว้ แล้วหมามันมาเจอ

เพอะ อัย ปะเอ็จ มุฮัย อินแกม ซแปะห์ โค้ โจ จา กวย เขียน เพอะ บิน อินซัง อะจอ ลอซ อินปลอน โง
เขียน อาจอ จา

มันหิว พวกมันเลยคาบหนังวัวมากิน คนมองเห็นได้ไล่หมาออก วิ่งมาดูหมามา

โตอินเซอกวย ซิม แลว อัย เลย เกิด ฟั้น โจ ปาย โตอินเซอกวย อาจอ ลาซิม

ตัวหนังสือกวยหมด แล้วมันเลยเป็นเรื่องมาว่า โตหนังสือกวยหมากินหมดแล้ว

เรื่องที่ 4 ฟั้น แมเทา ซออล กอน กมัน

อาเทา กัว นะ อแม เบือนะ อนุ แลฮ แลว อาเทา ปลูก ปะเอ็จ บิน แดล เลย วอ เปลย แอ แดล แด
โมล ฮอง เพอะ บิน แดง เฮาะ ซูธ อัน แมเทา ซะออล กอน กมัน ตมัยๆ กอน กมัน เกฮอดบิน ดูนๆ จี
เกฮ กขึ้น แมเทา อาเทา อีธ ปลอ อแลง พตึง วอ นะ นา เกฮ ซูธ แดล ปาย อัน วอ ออเนิง แมเทา บิน
อินเจ็ด ตางัย แลว เนิง ปะเจด แมเทา เบาะฮ ซูธ แมเทา อัน แมเทา วอ ออ เนิง แดล บิน อินเจ็ด ตางัย
แลว เนิง ปะเจด แดล เบาะฮ แลว อาเทา เกฮ จี อินเต อาแม ปาย อันวอ ออ เนิง แดล บิน อินเจ็ด ตางัย
แลว เนิง ปะเจด แดล เบาะฮ ฟอ เตอะ อินเจ็ด ตางัย อาเทา เนิง ตัมแดล เบาะฮ แมเทา พอัน ตัมแดล
เบาะฮ แดล มัย มัย ออ ซุตัมอัย แลว อาเทา เนิง จี แอ อินปีด จี ปะเจด อาแม เบาะฮ แดล พอัน ปะเจด
แมเทา แมเทา ออ ปะเจดเบาะฮ วอมลอ ซุปะเจด อาเทา แอ....ปีด จิตอห์ กัจจ ญุม ญุม

ไอ้เทาอยู่กับแม่สองคนส่วนพ่อตายแล้ว ไอ้เทาเป็นหนุ่ม อยากได้เมีย เลยแต่งงาน แต่แฟนเก่าที่ไม่ได้แต่งงานโกธร หลอกให้แม่ไอ้เทาเกลียดลูกสะใภ้ ใหม่ๆลูกสะใภ้ก็พอทนได้แต่พอนานๆไปก็เริ่มเกลียดแม่ ไอ้เทาเริ่มปวดหัวมากไม่รู้จะทำยังไง ก็เลยคิดวิธีจะทำให้แม่กับเมียติดกันก็ เลยหลอกเมียว่าให้ทำดีกับแม่ ให้ได้สิบวันแล้วจะฆ่าแม่ทิ้งแล้วไอ้เทาก็ไปบอกแม่ว่าให้ทำดีกับเมียได้สิบวันแล้วจะฆ่าเมียทิ้ง พอถึงสิบวันไอ้เทาจะตีเมียทิ้งแม่ไม่ให้ตีเมียทิ้ง เมียมึงมันดี อย่าตีมันแล้วไอ้เทาจะไปเอามือไปฆ่าแม่ทิ้งเมียกลับไม่ให้ตี แม่ตีฆ่าทิ้งทำไมอย่าฆ่า แล้วไอ้เทาเอามือไปเก็บแอบยิ้มอย่างดีใจ

4.2 ขั้นตอนกระบวนการสร้างและพัฒนาระบบตัวเขียนภาษากาย

ทีมวิจัยดำเนินการสร้างระบบตัวเขียนภาษากายโดยเริ่มต้นจากมาสร้างระบบตัวเขียนที่มหาวิทยาลัยมหิดลร่วมกับนักวิชาการทางภาษาศาสตร์ ซึ่งมีหลักเกณฑ์ในการทำระบบตัวเขียนดังนี้

1. ตัวอักษรต้องเป็นที่ยอมรับของชุมชนและสังคมภายนอก
2. ง่ายต่อผู้ที่ไม่ซับซ้อนจนเกินไปแต่เป็นระบบ
3. สามารถแสดงลักษณะภาษาได้มากที่สุด
4. ใช้สัญลักษณ์สม่ำเสมออย่างเป็นระบบ
5. ใช้สัญลักษณ์ 1 ตัวต่อ 1 เสียง
6. ครอบคลุมภาษาย่อยต่าง ๆ
7. สามารถพิมพ์ได้
8. สามารถเชื่อมโยงเข้าสู่ระบบระบบราชการได้

จากนั้นฝึกเขียนคำภาษากายโดยการเขียนคำศัพท์เป็นหมวดหมู่ เช่น หมวดอวัยวะต่างๆของร่างกาย หมวดสัตว์ หมวดพืชผัก อาหาร จำนวนนับ เป็นต้น แล้วจึงฝึกเขียนเป็นประโยค เมื่อทีมวิจัยเริ่มเขียนได้คล่องจึงได้จัดนำเสนอผลการสร้างระบบตัวเขียนต่อชุมชนและรับฟังความคิดเห็น ข้อเสนอแนะพร้อมทั้งตอบคำถามข้อสงสัยต่างๆ

ในกระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากาย นอกจากจะฝึกเขียนเป็นคำและเป็นประโยคแล้วยังได้มีการเขียนนิทาน เรื่องสั้น เรื่องเล่าต่างๆ เพื่อเป็นการทดสอบการใช้ระบบตัวเขียนว่าเมื่อเขียนไปเรื่อยๆแล้ว เจอปัญหา อุปสรรคในการเขียนหรือไม่

การทำชาร์ตพยัญชนะภาษา เมื่อได้ระบบตัวเขียนภาษากาย ทีมวิจัยได้ช่วยกันเลือกคำศัพท์ที่สามารถวาดภาพได้ประกอบการทำชาร์ตพยัญชนะ สระ และตัวสะกดในภาษากาย โดยมีเด็กและเยาวชนมาช่วยในการวาดภาพประกอบ เมื่อวาดภาพแล้วทีมวิจัยทดสอบกับพี่เลี้ยงโดยให้ดู

ภาพประกอบว่าแต่ละภาพวาดออกมาได้เหมือนหรือดูเข้าใจหรือไม่ และทดสอบกับชุมชนโดยการจับคู่ภาพกับคำศัพท์ แล้วดูว่าผู้ที่มาทดสอบสามารถจับคู่ภาพกับคำได้หรือไม่ หากจับคู่ไม่ได้ หรือภาพยังไม่เหมือนหรือไม่สอดคล้องกับสภาพบริบทชุมชนก็มีการแก้ไข เช่น รูปเสื้อ ก็ได้มีการเปลี่ยนจากรูปเสื้อผ้าทั่วไป เป็นเสื้อแบบของชาวกาย ซึ่งมีความสวยงามและเป็นเอกลักษณ์ของชาวกาย เมื่อทุกอย่างเรียบร้อยแล้วจึงได้นำจัดวางโดยใช้โปรแกรมทางคอมพิวเตอร์และส่งเข้าร้านปริ้นท์สำหรับใช้ประโยชน์ในการเผยแพร่ต่อไป

4.3 ปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากาย ทั้งปัจจัยภายในและปัจจัย

ภายนอก

ปัจจัยภายในที่เอื้อต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากาย อันดับแรกคือ ทั้งทีมวิจัยและชาวบ้านเห็นว่า ปัจจุบันเด็ก ๆ เริ่มละเลยไม่อยากพูดภาษาท้องถิ่น จึงเกิดความตระหนักและความสามัคคีกันในการอนุรักษ์ภาษากายของตนเองเอาไว้ เพื่อสืบทอดไปยังชนรุ่นหลัง อยากสร้างระบบตัวเขียนขึ้นเพื่อให้ได้ฟื้นฟูภาษาของตนเองให้เด็ก ๆ ได้รับความรู้ และที่สำคัญในชุมชนยังมีพระครูสังวรวิมุตคุณ ท่านมักจะเทศน์หรือสอนเด็กโดยใช้ภาษากาย อีกทั้งยังให้การสนับสนุนเป็นอย่างมากในการทำกิจกรรมเพื่อการอนุรักษ์และฟื้นฟูภาษากาย ส่วนปัจจัยภายนอกที่เอื้อต่อการสร้างระบบตัวเขียน ได้แก่ หน่วยงาน องค์การที่ให้การสนับสนุนทางด้านทุนวิจัย คือ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ทุนความรู้วิชาการจากมหาวิทยาลัยมหิดล อีกทั้งยังมีเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์ที่เห็นความสำคัญและให้การสนับสนุนโดยให้ครูในศูนย์เด็กเล็กซึ่งเป็นบุคลากรในสังกัด เข้ามาร่วมในโครงการวิจัยและยังสนับสนุนให้มีการนำภาษากายเข้าไปสอนในศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งทำให้ทีมได้มีแนวทางในการดำเนินงานต่อไปข้างหน้าได้

แต่ทั้งนี้ยังมีเงื่อนไขที่มีผลต่อการพัฒนาระบบตัวเขียน คือ ทีมวิจัยของเราเป็นชาวบ้านล้วนๆ ไม่มีความรู้และไม่เคยผ่านการสร้างระบบตัวเขียนมาก่อน และอีกอย่างมีปัญหาในการสร้างเพราะภาษากายมีเสียงหลายเสียงที่ส่วนใหญ่จะเป็นเสียงใหญ่และเสียงที่ออกมาจากคอหรือจมูกและมีเสียงยาวและเสียงหยุด ซึ่งจะมีปัญหาต่อการสร้างระบบตัวเขียน เช่น เสียงที่มี ยจ สะกด เพราะบางคำเป็นคำกำกวม เราจึงต้องสร้างตัวสัญลักษณ์แทนเสียง 2 เสียง ซึ่งทำให้คนส่วนใหญ่ไม่ค่อยเข้าใจ ในตอนแรกก็จะมีปัญหาในการออกเสียง เพราะบางคนไม่ค่อยเข้าใจ ไม่ชินในการออกเสียงเวลาที่เจอตัวอักษร ซึ่งสิ่งนี้ทำให้มีความตั้งใจและสนใจในตัวอักษรมากขึ้น และปัญหาอีกอย่างคือ ปัญหาเรื่องเวลา ทีมไม่ค่อยมีเวลาว่าง หรือมีเวลาว่างไม่ตรงกัน ซึ่งทำให้มีปัญหาในการจัดการประชุมทีมบ้าง ทำรายงานบ้าง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

โครงการวิจัย “ศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวยเพื่อสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดดา) ต.โพธิ์กระสังข์ อ.ขุนหาญ จ.ศรีสะเกษ” ระยะที่ 1 มีวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้ 1) เพื่อศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย 2) เพื่อศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่มีผลต่อการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย และ 3) เพื่อศึกษาแนวทางการใช้ระบบตัวเขียนภาษากวยในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมของชุมชนวัดไตรราษฎร์สามัคคี (บ้านชำและบ้านดาดดา)

กิจกรรมในโครงการวิจัยแบ่งออกเป็น 2 ระยะ โดยในระยะที่ 1 ดำเนินงานระหว่างเดือนกันยายน 2555 – เดือน กุมภาพันธ์ 2556 เป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 6 เดือน ซึ่งการดำเนินงานระยะที่ 1 เป็นการศึกษากระบวนการสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย ซึ่งมีกระบวนการวิจัย ผลการวิจัย บทเรียนจากการทำงานวิจัย ตลอดจนแผนการทำงานในระยะต่อไป สรุปได้ดังนี้

5.1 สรุปกระบวนการวิจัย

กระบวนการวิจัยเริ่มต้นขึ้นหลังจากการเซนต์สัญญาโครงการวิจัยและเปิดบัญชีโครงการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ทีมวิจัยได้ประชุมกันเพื่อวางแผนในการจัดเวทีชี้แจงการทำงานในชุมชนเพื่อบอกกล่าวกับชาวบ้านว่าเราได้เริ่มทำวิจัยกันแล้วและขอความร่วมมือจากชาวบ้านในการให้ข้อมูลหรือเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆที่เกี่ยวข้อง จากนั้นทีมวิจัยได้เตรียมตัวเพื่อเดินทางไปทัศนัยศึกษาและฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเซีย มหาวิทยาลัยมหิดล เพื่อสร้างระบบตัวเขียนภาษากวย การเดินทางไปมหาวิทยาลัยมหิดลในครั้งนี้ นอกจากทีมวิจัยจะได้ตัวเขียนภาษากวยแล้ว ทีมวิจัยยังได้เห็นตัวอย่างและต้นแบบการทำงานของภาษาอื่นๆในประเทศไทย และได้เห็นแผนที่ภาษากวยปรากฏอยู่ในแผนที่โลกอีกด้วย

เมื่อเดินทางกลับมาจากมหาวิทยาลัยมหิดลแล้ว ทีมวิจัยได้จัดประชุมชาวบ้านเพื่อนำเสนอผลจากการไปทำระบบตัวเขียน และได้ฝึกเขียนภาษากวย โดยการเขียนเรื่องเล่าและนิทานต่างๆ พร้อมกับการทำชาร์ตระบบตัวเขียนภาษากวย โดยมีทีมครูในศูนย์เด็กเล็กและเด็กเยาวชนในหมู่บ้านมาร่วมช่วยกันวาดภาพ เมื่อได้ชาร์ตพยัญชนะแล้วทีมวิจัยได้ปรี้นซ์ไว้นิพนธ์ขนาดใหญ่ แล้วนำไปสอนเด็กในศูนย์เด็กเล็ก

หลังจากนั้นทีมวิจัยจึงได้สรุปผลการดำเนินงานทั้งหมดของโครงการวิจัย ทั้งกระบวนการและผลการดำเนินงาน รวมทั้งแผนการดำเนินงานระยะต่อไป

5.2 สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินงานในระยะที่ 1 ทำให้ทีมวิจัยได้ระบบตัวเขียนภาษากวย คำศัพท์ภาษากวยในหมวดต่างๆ และนิทานเรื่องเล่าภาษากวย รายละเอียดดังนี้

พยัญชนะภาษากวย

- พยัญชนะต้นที่เป็นพยัญชนะเดียว จำนวน 20 ตัว
- พยัญชนะควบกล้ำ จำนวน 9 ตัว
- พยัญชนะท้ายหรือตัวสะกด จำนวน 13 ตัว
- เสียงสระ 25 ตัว

คำศัพท์ภาษากวยในหมวดต่างๆ

- หมวดพืชผัก
- หมวดผลไม้
- หมวดต้นไม้
- หมวดอวัยวะภายนอก/ ภายใน
- หมวดเครือญาติ
- หมวดอาหาร
- หมวดรสชาติ
- หมวดสัตว์
- หมวดเลข/ จำนวนนับ
- หมวดเครื่องใช้ในครัวเรือน

เรื่องเล่า/นิทานภาษากวย

- ฮลิ่ง อาจจาซิม
- ฮลิ่ง ฟีนแมเทาซาลกอนกมัน
- ฮลิ่ง ดุแลวเฟอะทุ๊ก
- ฮลิ่ง ดุแลวเฟอะทุ๊ก
- ฮลิ่ง ฟีนกอนเทวเตือ

5.3 บทเรียนจากการทำงานวิจัย

การทำวิจัยทำให้สามารถสร้างตัวเขียนภาษาควยได้ เพื่อจะนำมาสอนให้เด็ก ๆ ได้เรียนรู้ และจะได้อนุรักษ์ ภาษาของเราให้ยาวนาน ทีมวิจัยได้ตัวภาษามาเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง และทีมวิจัยได้ไปเรียนรู้ภาษาของเพื่อน ๆ ต่างชนเผ่า ทำให้ทีมได้มีแรงใจในการทำงานมากขึ้น ซึ่งบางครั้งทีมวิจัยอาจจะเจอปัญหาบ้างแต่ก็ทำให้ได้รู้จักวิธีการแก้ปัญหาาร่วมกันเพื่อสร้างความรู้และความสามัคคีกันในทีม และทีมก็ได้รู้และได้ประสบการณ์ในการทำงาน ทำให้ทีมมีความสามัคคีกันมากขึ้นและรู้จักแบ่งเวลา

5.4 แผนการทำงานในระยะต่อไป

แผนการทำงานระยะที่ 2 จะเป็นการนำระบบตัวเขียนไปใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงลึกและปฏิบัติการเขียนเรื่องราวที่เป็นความรู้และภูมิปัญญาของชาวควยรวมถึงการจัดกิจกรรมเพื่อถ่ายทอดความรู้สู่คนในชุมชน โดยมีแนวทางการทำงานดังนี้

1. ศึกษาดูงานจากโครงการวิจัยที่ประสบผลสำเร็จในเรื่องการฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรม
2. เก็บข้อมูลเชิงลึกความรู้และภูมิปัญญาของชาวควย(เพิ่มเติมจากฐานงานวิจัยเดิมที่มีอยู่)
 - ประชุมเชิงปฏิบัติการเทคนิคและกระบวนการเก็บข้อมูลเชิงลึก
 - ลงพื้นที่ภาคสนาม สัมภาษณ์ผู้เฒ่า ผู้อาวุโส ปราชญ์ชาวบ้าน
 - บันทึกข้อมูลด้วยการบันทึกเสียง และจดบันทึก
 - เรียบเรียงและจัดพิมพ์ข้อมูล
 - ประชุมเพื่อตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้อง
 - ปรับปรุงแก้ไขข้อมูล
 - จัดทำรูปเล่มหนังสือ
3. ออกแบบและทดลองจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้วิถีวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของชาวควย
4. ถอดความรู้แนวทางการนำระบบตัวเขียนฯ ไปใช้ในการสืบทอดวิถีวัฒนธรรมฯ และสรุปบทเรียนการทำงานอย่างมีส่วนร่วม
5. จัดเวทีสรุป/นำเสนอผลการดำเนินงาน
6. ประชุมทีมวิจัยประจำเดือน
7. จัดทำรายงานฉบับสมบูรณ์ระยะที่ 2

ภาคผนวก ก
รายชื่อทีมวิจัย

รายชื่อทีมวิจัย

1. พระครูสังวรวิมูญคุณ (เจ้าอธิการจรงคุณสังวโร)	หัวหน้าโครงการวิจัย
2. นายอัมพร ปรีเปรม	หัวหน้าโครงการวิจัย
3. นางคำพอง เมฆคลี	เลขาโครงการ
4. นางมนต์ จิตรโสม	เลขาโครงการ
5. นางปราณี ระวังภัย	เหรียญก
6. นางวิไล โปธิสาร	เหรียญก
7. นางสาววลัยภรณ์ สุดสังข์	ปฎิคม
8. นายเลิศวิทย์ ไตรศรี	สถานที่
9. นายทองแดง โปธิสาร	ประสานงาน
10. นายอนันตสิทธิ์ โพธิ์กระสังข์	ประชาสัมพันธ์
11. นางมณีวรรณ โปธิสาร	ทีมวิจัย
12. นายวินิต เรืองคำ	ทีมวิจัย
13. นางอรุณี โปธิสาร	ทีมวิจัย
14. นายสุวิศ มะปราง	ทีมวิจัย
15. นายเอกวี คำดี	ทีมวิจัย

ที่ปรึกษาโครงการวิจัย

1. คุณปรางกร แต่มงาม
2. คุณธัญญลักษณ์ โปธิสาร

ภาคผนวก ข

นิทาน/ เรื่องเล่าภาษากวย

ฮิลิ่ง ฟันก่อนทวดเต๋อ

เรื่อง : กษมา จันทเสน

ภาพ : กษมา จันทเสน

ออกแบบ : กฤษฎา จันทเสน

ดูโน้ใจแลว เกิดกเญื่อนะแดลมุญดู แดงงานดอเกลอะสกาหมอพะอะเกิดกอน จีเทอลกอนนิงเทวเตือ

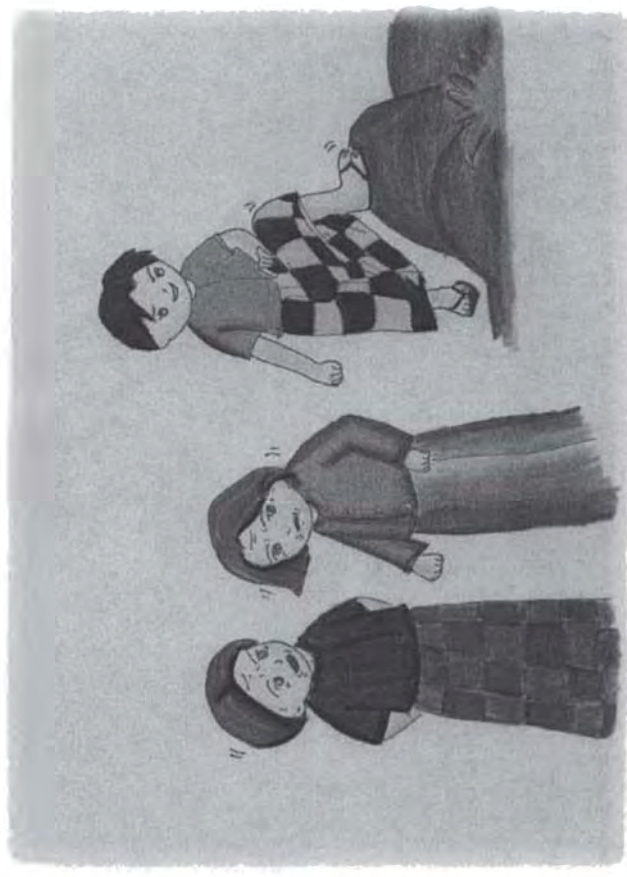
พะตุนแดลเทาากอนพะกะกอน สะแนลัจกอนเลาะฮใจ

เกิดกอนโน้ไทล์ มุฮมัดคือควลชมุฮอามิ

เกลอะฮกมอดอจี อนุอะแมเทาแซงอแลง
 คีตพะอะจีเนิงพะเนะปายตะเอง กเงือแดลแลฮจีแลว
 เนิงพะเกิดกาตัยเบิงกอน

กเงืออะนะแดลมักกอนอาแลง เซียนกอน โปนปฮอม
 พะอันกอนวอมลอนอล อนุอะแมวอนันซิม
 กอนพะเยื่อจีอาเรียน อนุอะแมโปนปฮอมกอน
 วอนันกอนพะตังฮินเซอ แลวพะตังอเวียะ

อามีมุดเกาะฮจีฟอะฮินซาย เกอะฮฟอะ
 ดิงปายมลอ ฮันโลดฮัยฮินซาย ฮินซายฮุซัจ
 ฮันโลดมุดเกาะฮ

อนุเตกอนอันกอบฮินทลีม คัดอัน
 กอนวอเวียะเซียนตาเอง มุดจีเนิงเกาะฮ
 จีบอยคองเกาะฮ

อามีลพูดถึงอินเทอร์เน็ตนอูแมปาย เพ่อะมลอ บอฮบอฮโลดจี้โลดโจ อนุเตปายเนกาเกืออนฮาย จะบอฮ บอฮ
 อันแออลองต้มอันและฮเลาแอโจดุง

ตอจื้อนุอันกอนมุดเกาะฮเห็น ชแน
 กอนจีเพอะเตลีย บอฮพีดอาแลง อามีคึด
 เพอะปนายอนุเตอันแออาลองตัม อามีแอ
 อาลองตัมจนละโอจ แลวแอลบดุง

อนุอแมเพอะเกาะฮซู้จิ้นเตกอนปาย
 ฮองแนนากาญื่อเตลียอัย บอฮ บอฮ มินมิน
 เนอันแอเตอะแอะ ค่อยค่อยอินทเองเฮอะฮ

เกลอต่างยัยต้อจื้อนุกอนมูตูกะฮะเท็น เปาะจี้ฮาย เพอะเพะฮะมอมตโก้วกตอปปะแคลอง กางคานูพีต
อามีเปาะจี้เทียต คัดเพอะปนายอนุ่นเต บอธ บอธ ตวาง ตวาง มิน มิน อันแอเทียมตโพะแอ อามีเซีย
เพอะเพะฮะ ฮะมอมเกอะฮะซุจ เพะฮะมอมเกอะฮะซุจ เลยอินปลอนพะ

อีปดอ แนฮ

อามีลบดุง อินเตอโนอแม อุนอแมเอ็นเตปาย กายน่ะ ฮัป ลั้ง ลั้ง

กเยื่อ เพะฮมอม อันพะฮ ฮัม ฮัม

งยตอจี อามีมุคเกะฮเทิน จีพะอะ
 อาเชิลลั้งฟัด คัดพะอะปนายอุนอแมเอ็นเต
 มุคเกะฮ เพอะลั้ง ลั้ง อันพะฮ ฮัม ฮัม อามี
 เลยอินพะฮ อาเชิลเลยอินโลดซัยกับอามีเละฮ

อนุแม่พ่อตังปาย ก่อนกลัยเอ้ลจ่า เกอะแกดปชอมอแลง กอนโน้ทละตังลั้ง เนากะบายนี้เฮ้ย

กอนทาวเตือ วอมลอมเกอะพะอะเกิต แลวเกอะโง้เทิน

ชุดแล้ว..

ผู้เขียนเรื่อง/ภาพ

นางกษมา จันทเสน

เกิดวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๐

จบปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต เอกการศึกษาปฐมวัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

และจบปริญญาโทด้านการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญกรุงเทพฯ

ปัจจุบันทำงานเป็นครูผู้ดูแลเด็ก ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์

แห่งที่ ๓ บ้านชำ-ตาตา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ฮาลัง พี่นแม่เทาซอลก่อนกมัน

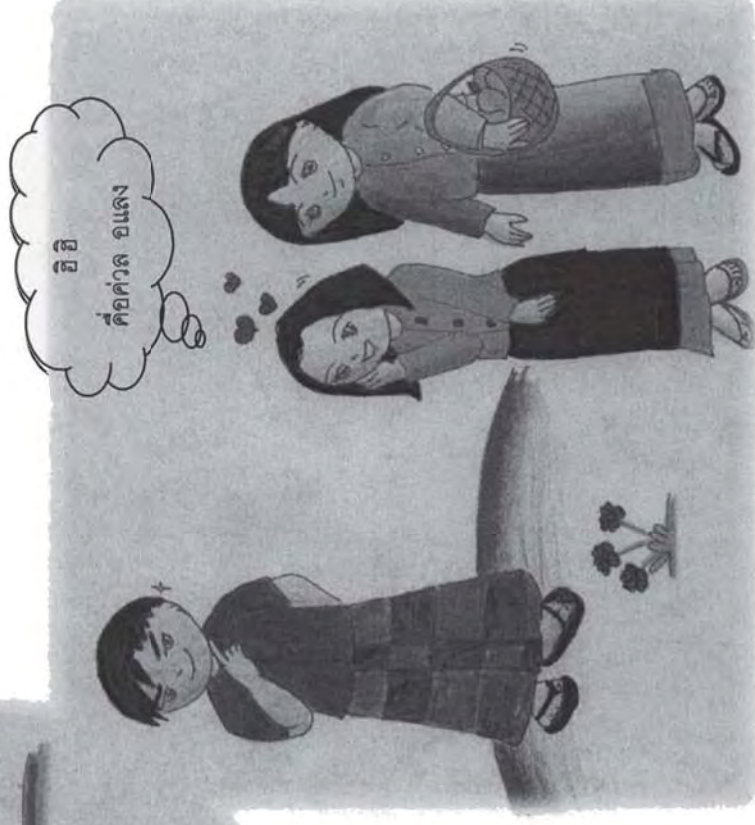
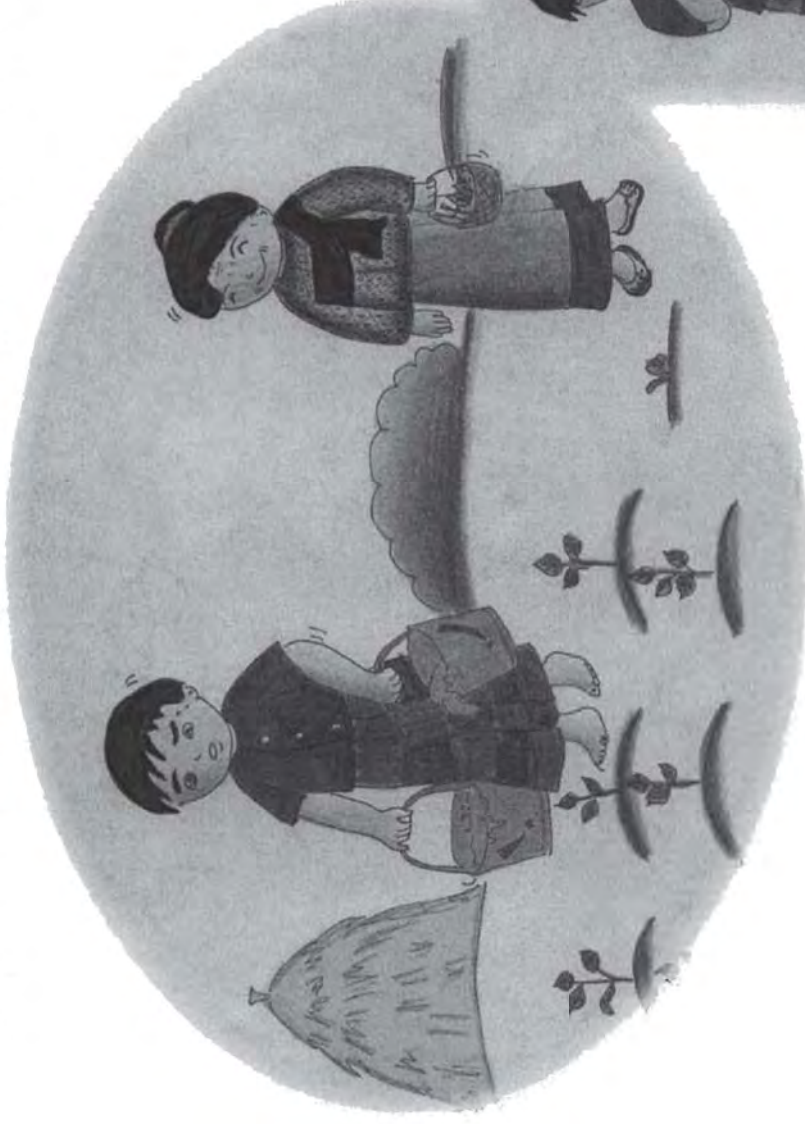

เรื่อง : ประภาร แต่มงาม

ภาพ : กษมา จันทเสน

ออกแบบ : กฤษฎา จันทเสน

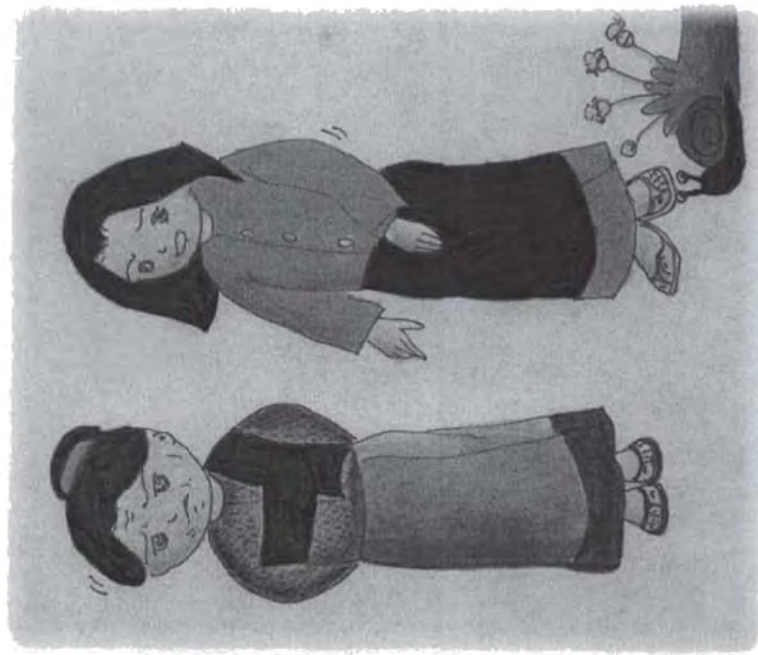
อาทาทันนะอาแม่เป็อะ อาและฮแล้ว อาทามุฮมัด ค็อควลอาแลง ดุเนิง

กัมูยตางยังเกิดอโมลโຈມັກอาทาทาเป็อะ

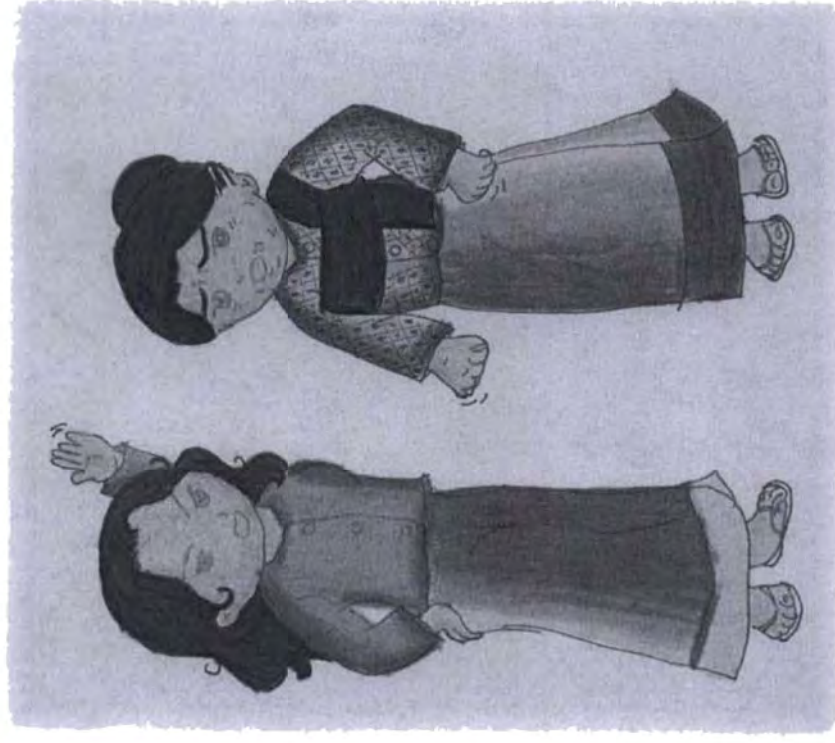
อาทาทาปู้ฮเย็อะจึนแดล

อาท้าวอเปลยเนิงกาโมลฮ่องเนามัก
 กาโมลฮองพะป็นซู้อันแมเทาซาลากอนกัน

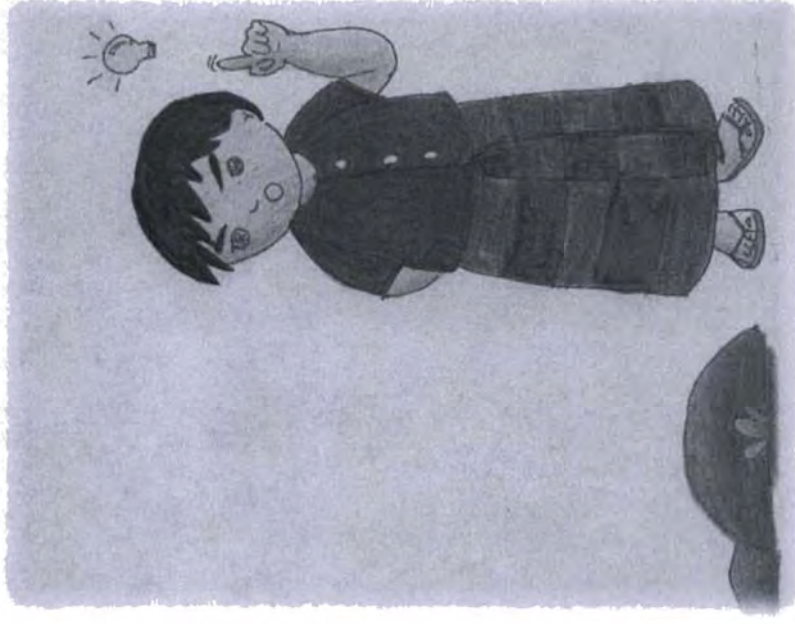
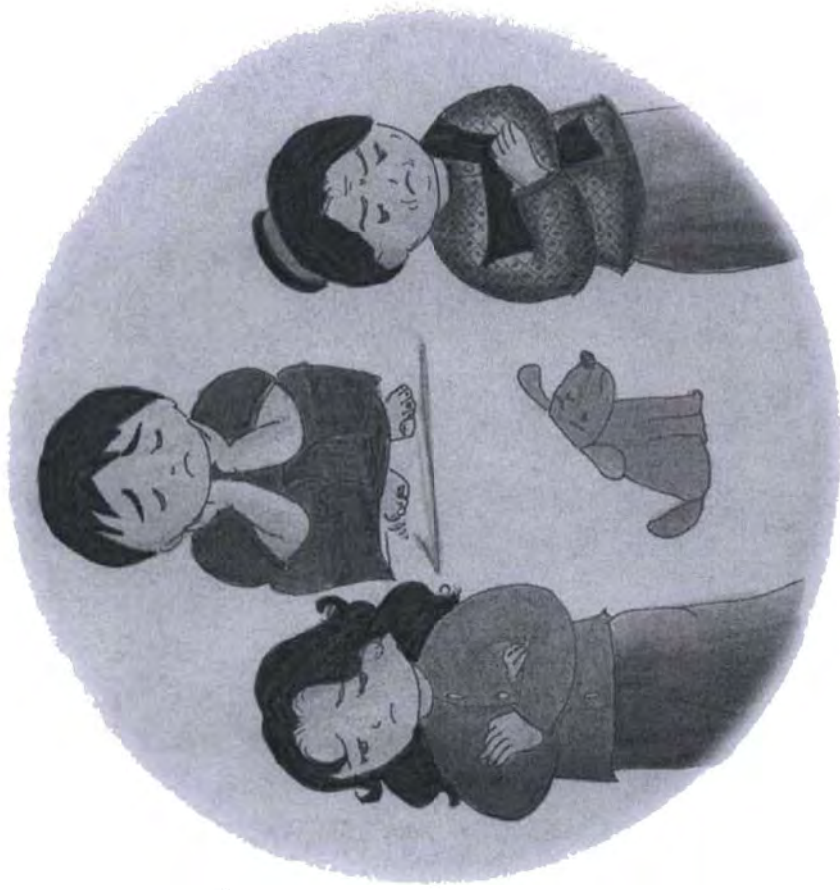
แม่เทาซาลกอนกามัน เช่คูต้ายตามัย ตามัย

กอนกามันเกอะอะดป็น

ตูน ๆ จี กอนกามันอดพะป็นเซ่แม่ทานะดอ

อาทาทะตึงวอนะนา อันอาแม่ นะแดลออดอ

อาทาทะตึงวอนะนาอันอาแม่ นะแดลออดอ

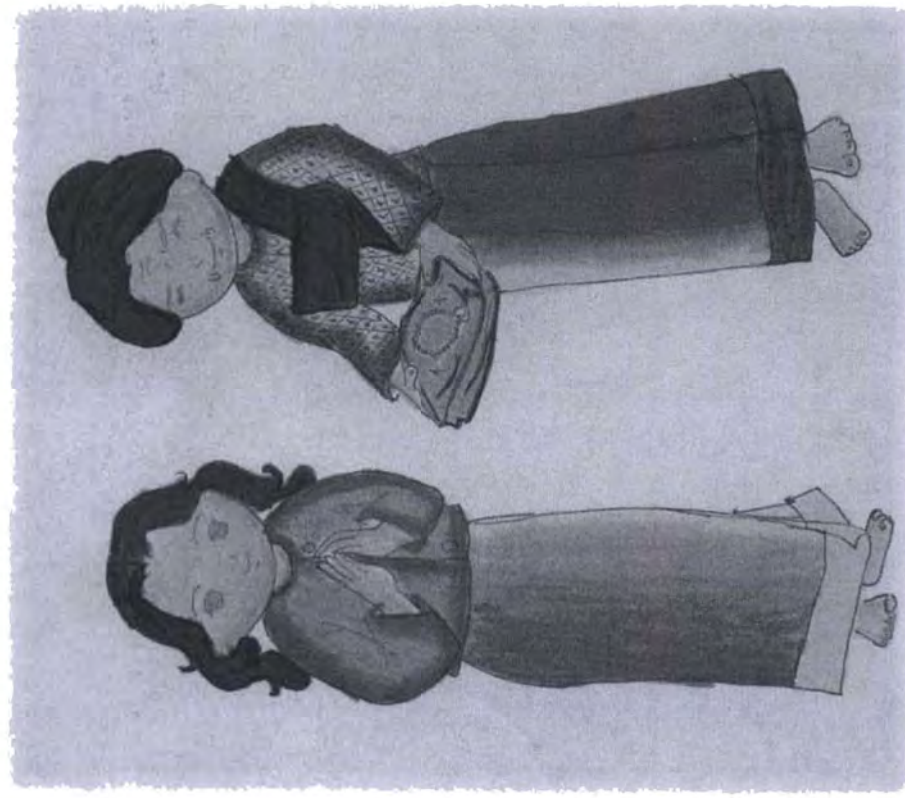
อาท้าวอ้อนแม่อออเนิงเมทาอินเจ็ดต้ายแลวเนิงตำเมาเปะฮ

อาท้าวอ้อนแม่อออเนิงแคลอินเจ็ดต้าย แลวเนิงตำแคลเปะฮ

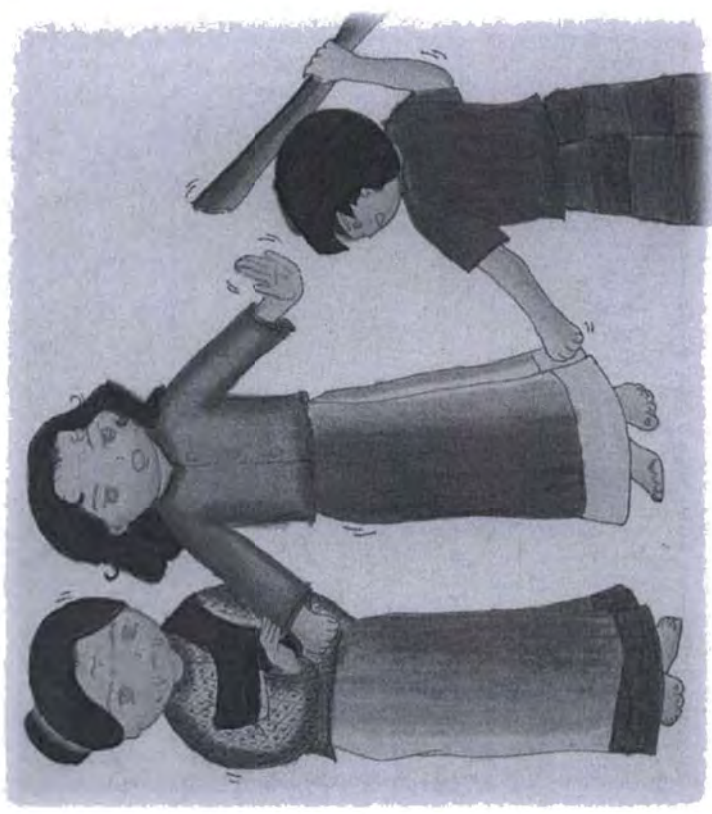
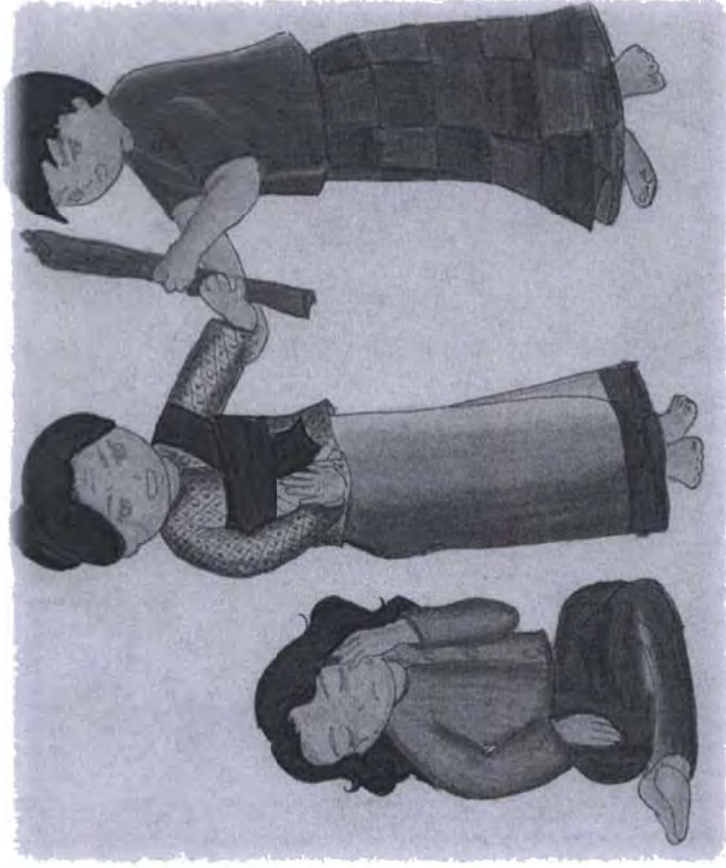

ก่อนกมันแอฟฮอมอินญ์อันแมเทา แมเทาปายกอนกมันอินญ์อะฮอม มั๊กอนกมัน แมเทาเลยแออิน

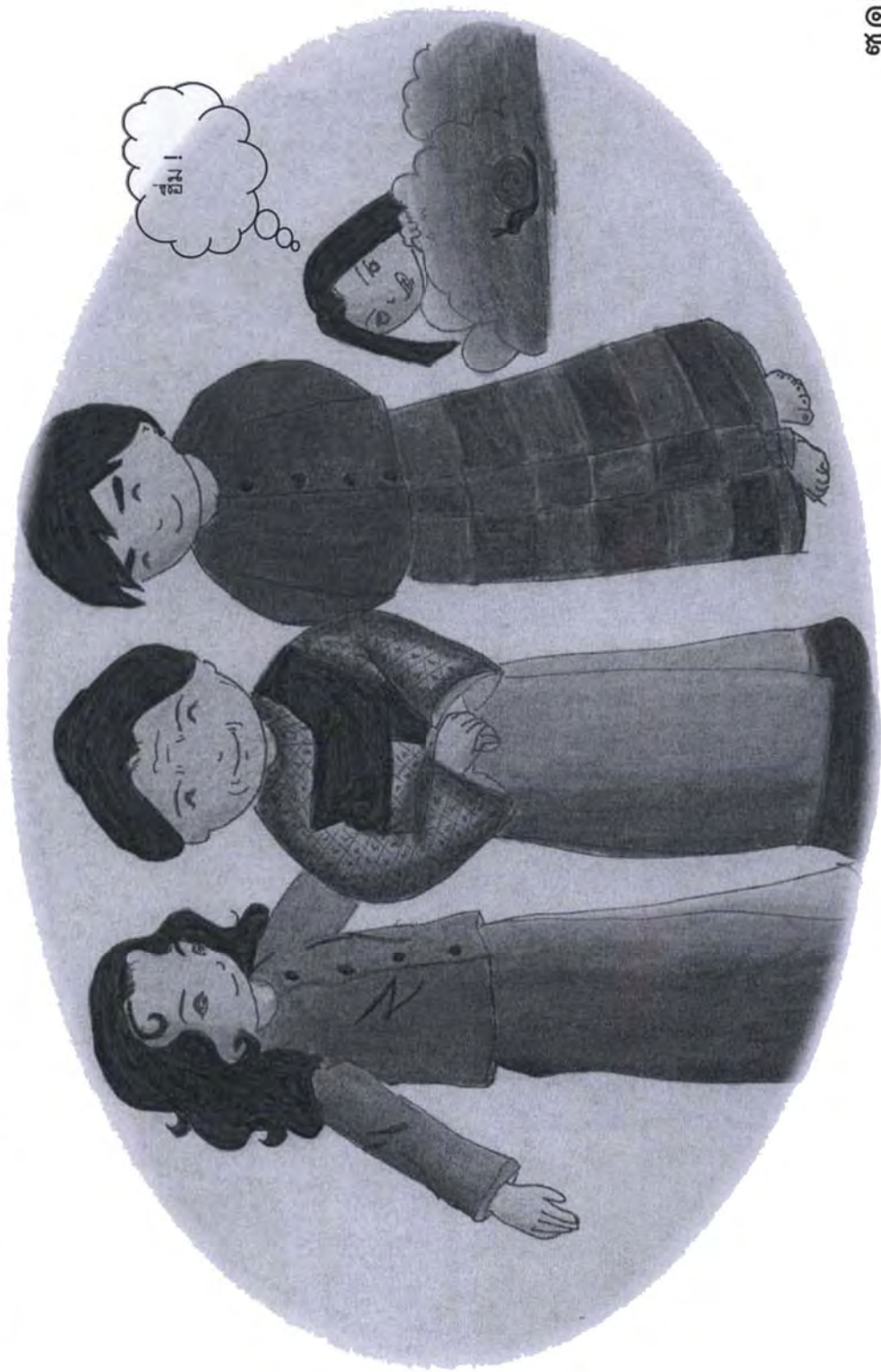
ซินะแยงโจอันกอนกมัน กอนกมัน กัจจ์ญ่ม ญ่ม มั๊กแมเทา

เตอะอินเจ็ดตางัยอาทา แอ่ก่อนโจเง็นังตัมแดลเบะฮะ แม่อาทาพะอะอันตัมกอนกมันเบะฮะ แดลมีย้อยอดัจ
 อาทาแอ่ก่อนโจตัมอแมเบะฮะ แดลพะอะอันตัม แม่ทาฮ้อยอดัจ ตัมแมทาอมลลอ ซู้ตัมเนา

แดลเอาทานะอแมเอาทาออคอแลว มีกคอ อาทาแออลองจีเปะส กาจิง ญม ญม

ชุดแล้ว..

ผู้เขียนเรื่อง

นางสาวประภร แต่มงาม
เกิดวันที่ ๒๙ ธันวาคม ๒๕๒๗
จบปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต เอกการศึกษาปฐมวัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ปัจจุบันทำงานเป็นครูผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์
แห่งที่ ๓ บ้านชำ-ตาตา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ผู้เขียนภาพ

นางกษมา จันทเสน
เกิดวันที่ ๒๙ กันยายน ๒๕๒๐
จบปริญญาตรีครุศาสตรบัณฑิต เอกการศึกษาปฐมวัย จากมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
และจบปริญญาโทด้านการบริหารการศึกษา จากมหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ปัจจุบันทำงานเป็นครูผู้ดูแลเด็ก ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลโพธิ์กระสังข์
แห่งที่ ๓ บ้านชำ-ตาตา อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ

ฮิลิ่ง อาจจาชิม

เรื่อง : ปราณี ระงับภัย

ภาพ : กษมา จันทเสน

ดูนใจแล้ว ชมัยสุกี้ กอนกวย เนาเนิงตอรุงเรื่อง โทละแทลแก้วเนิงตอชอ้อบปอ ออข้า

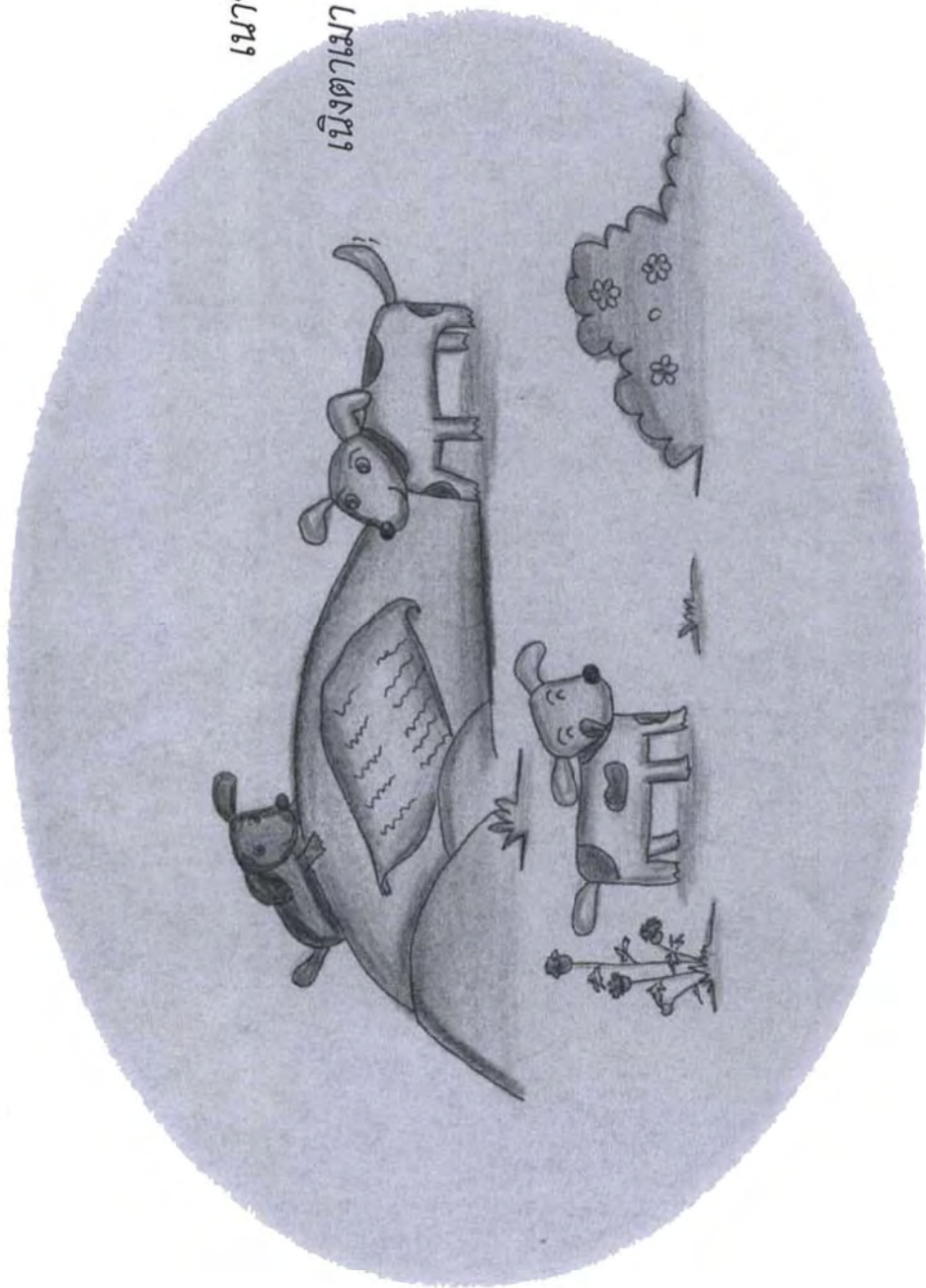

นุ้ยตงโย้โทะละแทลกายเน็งดอวอ พาชาชีนฮองกาย เซาะโจ โทะละแทลขเมลเนาชีนชัยคลาลาน
แต่โทะละกายเนาชีนชัยซแปะโค้

เนาจีนแลวแอพาซาซีนี่เตียงตออี

เนิงตาเมา อันยัยช้อด

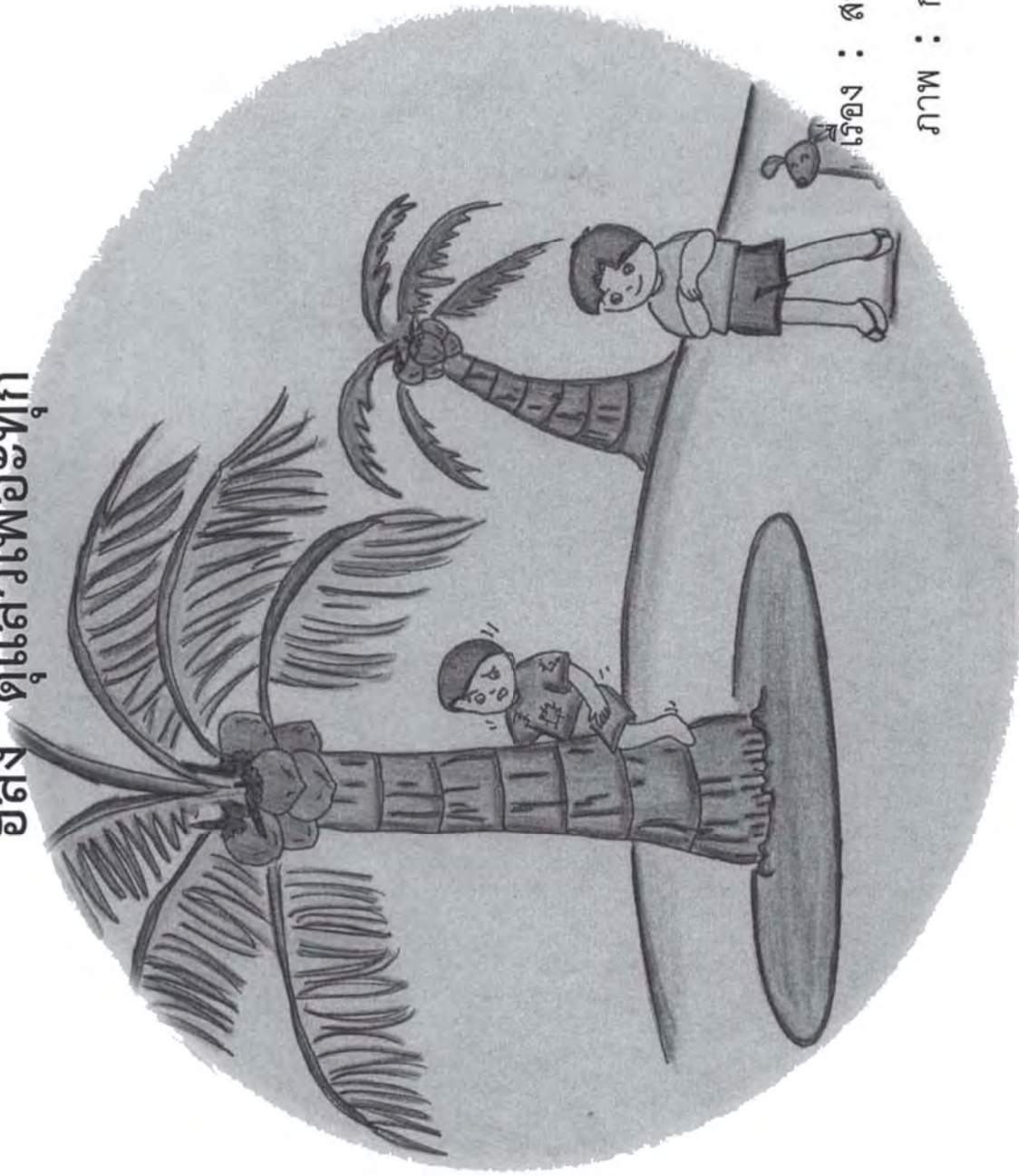
ซูแปะโค่ได้เที่ยงดอ้อยปั้ม อาจอ้อยโຈຈາซแปะโค่ชิม

ลูกก็ใจอ่อนโน้ทละกายพ่อแม่เกิดพาซาซึน ฮองตาเอง เกิดแต่พาซาซูล วออันเกิดพี่น้องจจาซิม

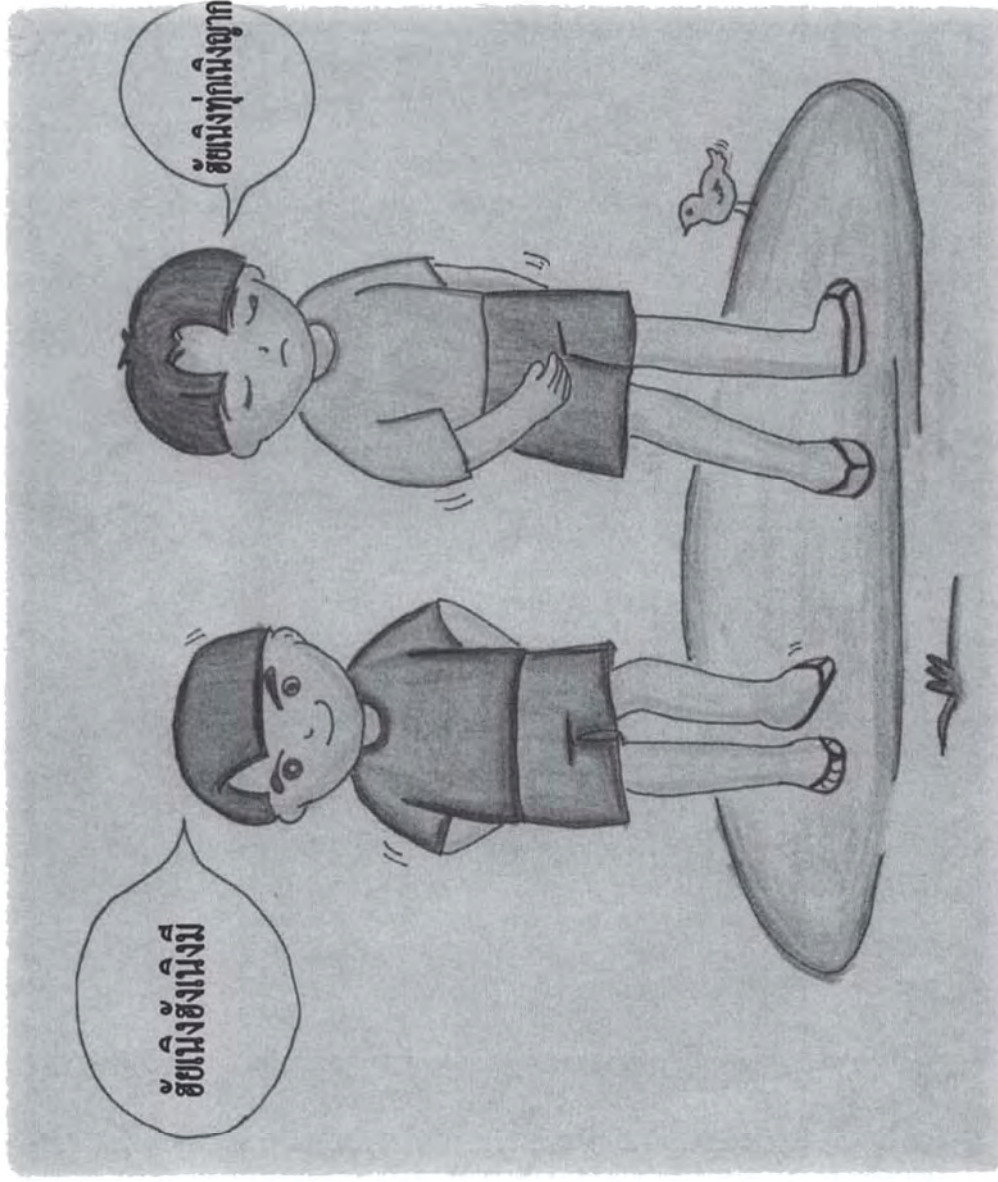
ฮิลิ่ง ดูเลาเฟอะทูก

เรื่อง : สายทอง สุดสังข์

ภาพ : กษมา จันทเสน

ดูนใจแล้ว เกิดแถมชายมูคู้ ไท่ลั้งเปื้อ
 เนิงดอจีเซี่ยตำลา ฮองซายอาจานเซี่ยลายเตปาย
 เนิงป็นจาป็นงอจ เนิงฮั้งเนิงมี ฮองแถมอาจาน
 เซี่ยลายเตปาย เนิงทุก์เนิงญาก บอยจาบอยงอจ
 เพอะซอย

ฮองแหมตวงทุกเกาะปลิงจาวจาวองจ

เจาะสปลิงลองปลิงลย

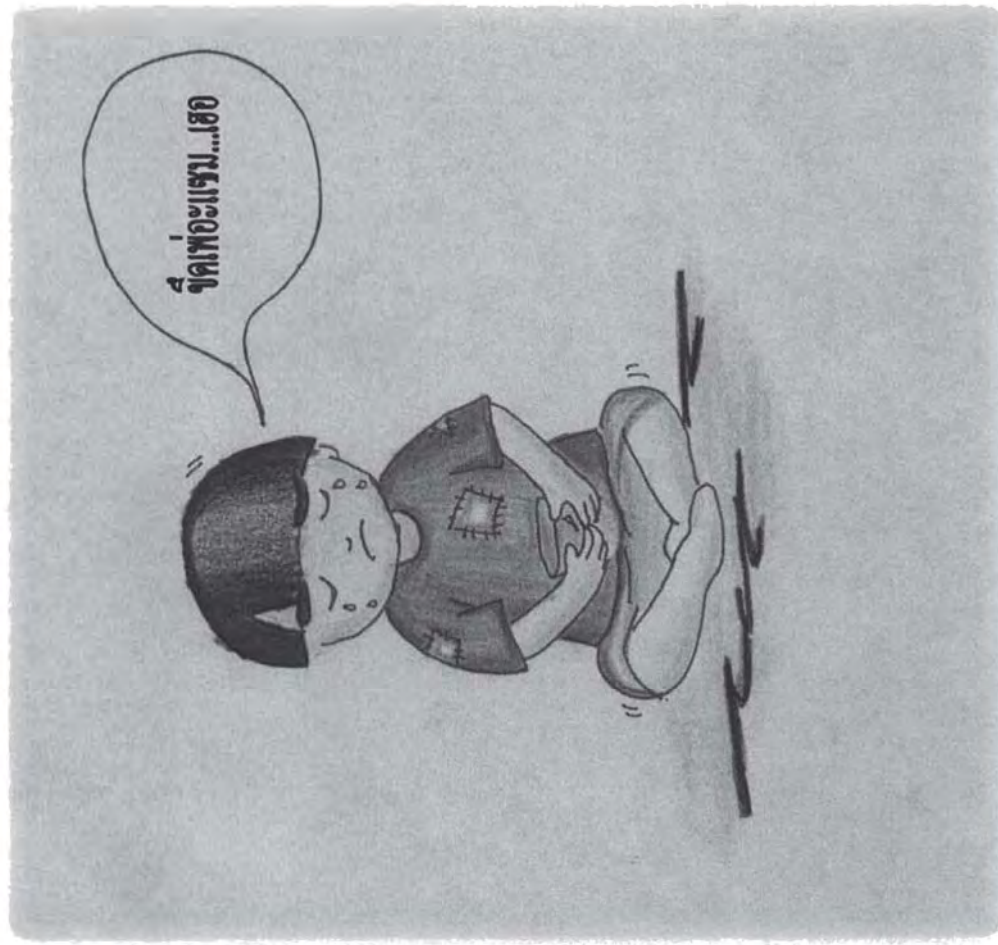
สองชาย ปีจำลองวาสนา เกะทะทุกจี ทุ่กจี

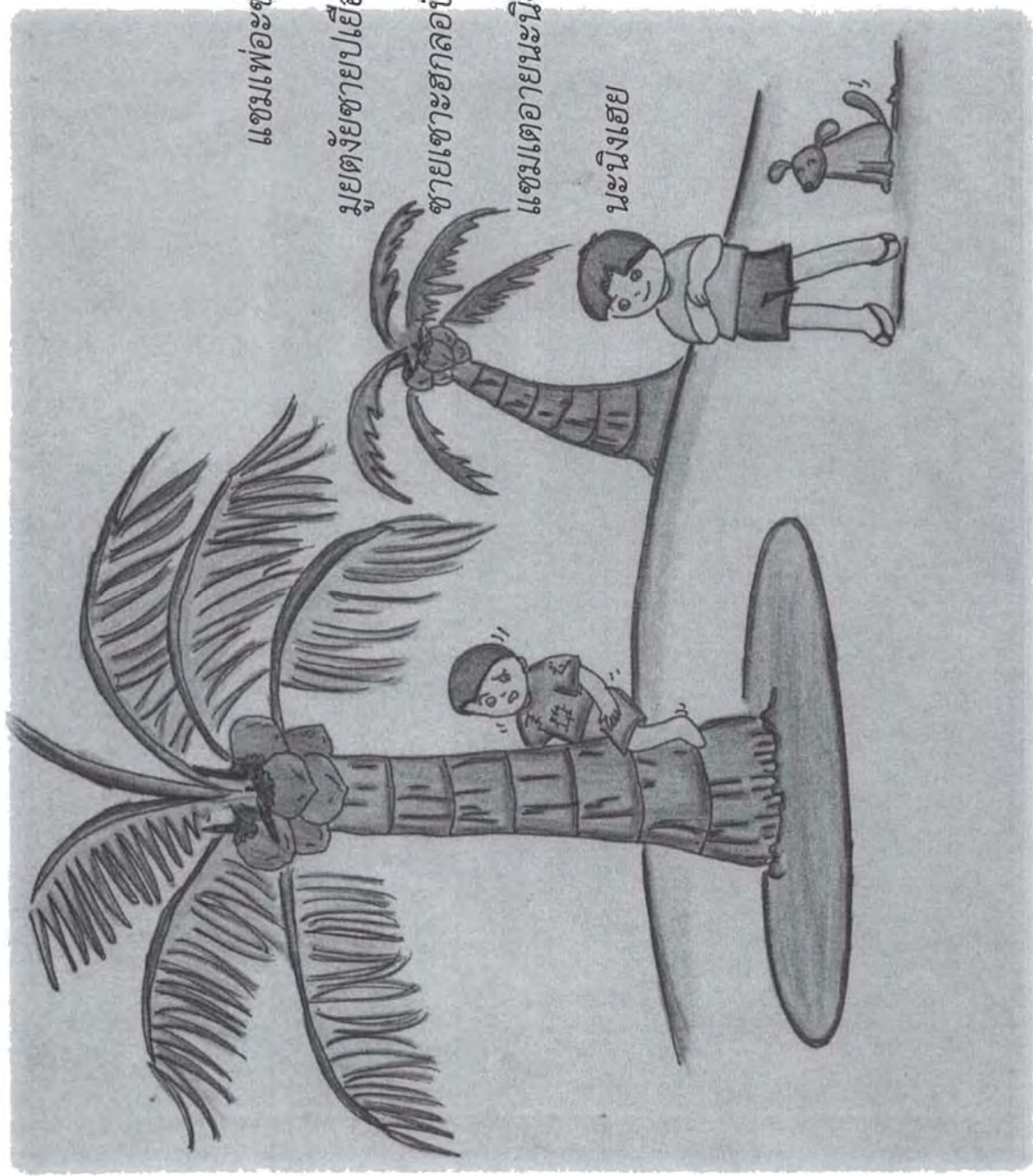

เกลอะกามอต่อจี ปลั้ลองปลั้ลย ฮองแชนเมเจาะฮดอเอเกอะชำ ตั้เป็นชต่าง ป็นเกดกวยมี

ฮองชาย บิจำลายาชนาเฟอะจาวองจ ชือแต่ด่าลา เฟอะบิจาบินองจ ชิดเฟอะแซม

แซมพ่อจะขายเกาะตุตเต้อลอันซายโจกัวเนิง

มุยต้งยซายปเยื่อจาดูง แซมอันซายเซาะสแอตเตง

ซายเซาะสกลอปีนอแลง ลเกาะส คลุงเกาะชุลอจิม

แซมเตอายมะนิงเฮยอาย ซำแซมเจาะสปีนจาลเกาะส

มะนิงเฮย

ชายจิ้งดแมมขีตป็น ปลึงจระวอจาวองอจ

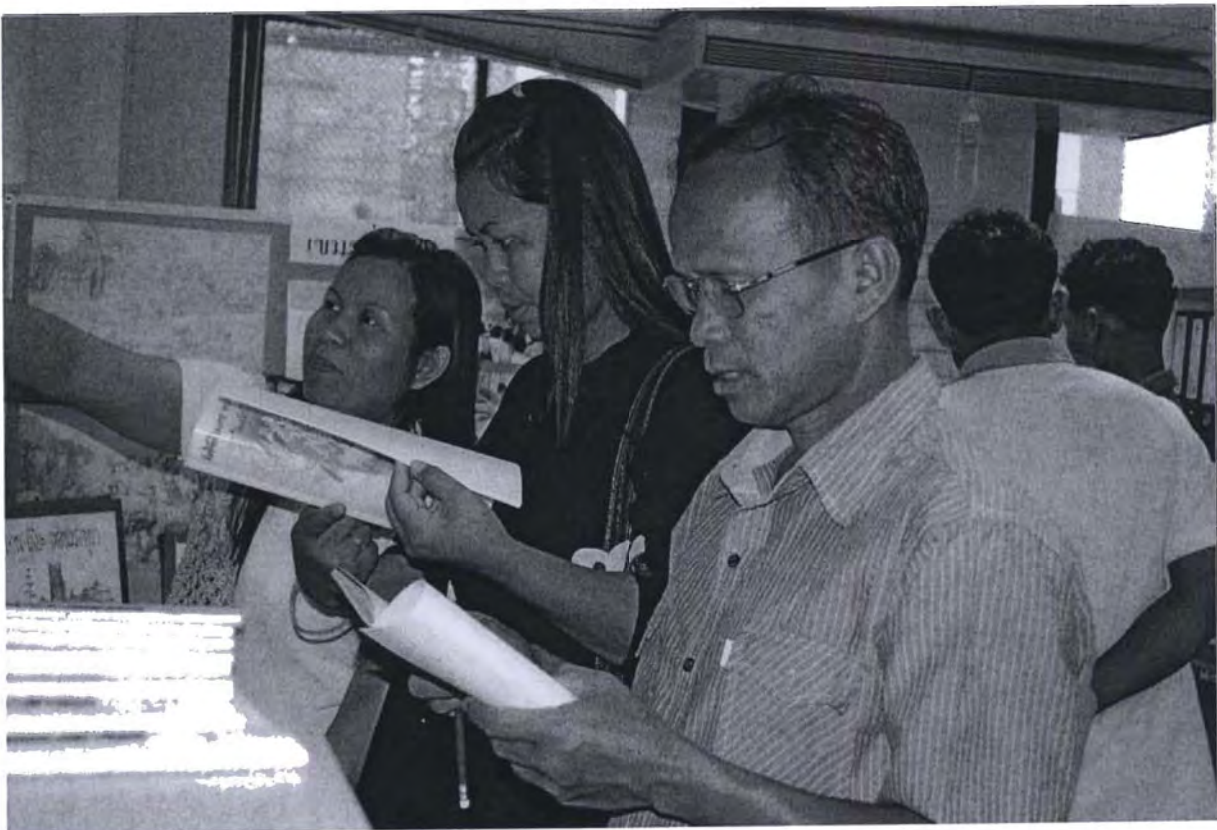
ลูกึงโจแฆมซาญคู้แแนเก็ดกาวฮั่งกาวยมี ป็นจาป็นงอจ

ชุดแล้ว..

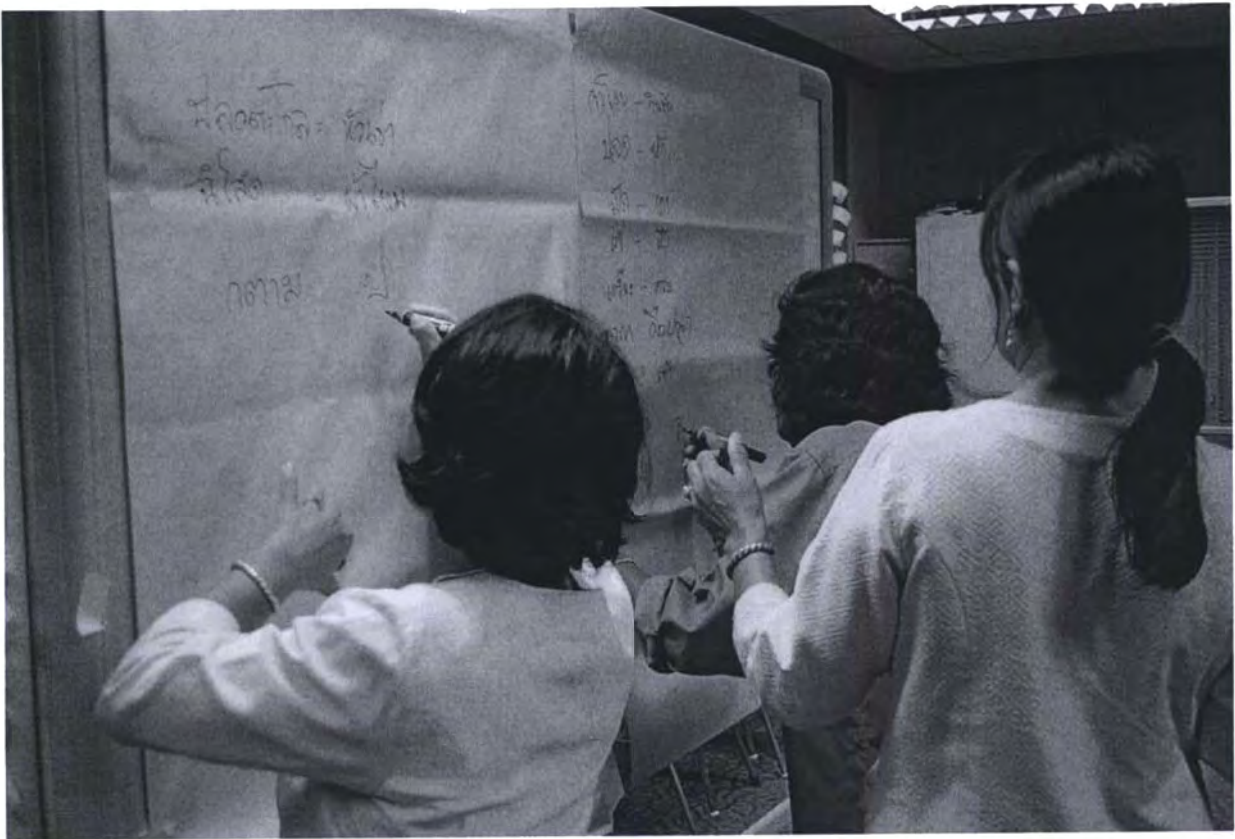
ภาคผนวก ค

ภาพประกอบการทำกิจกรรม

กิจกรรมสร้างระบบตัวเขียนที่มหาวิทยาลัยมหิดล

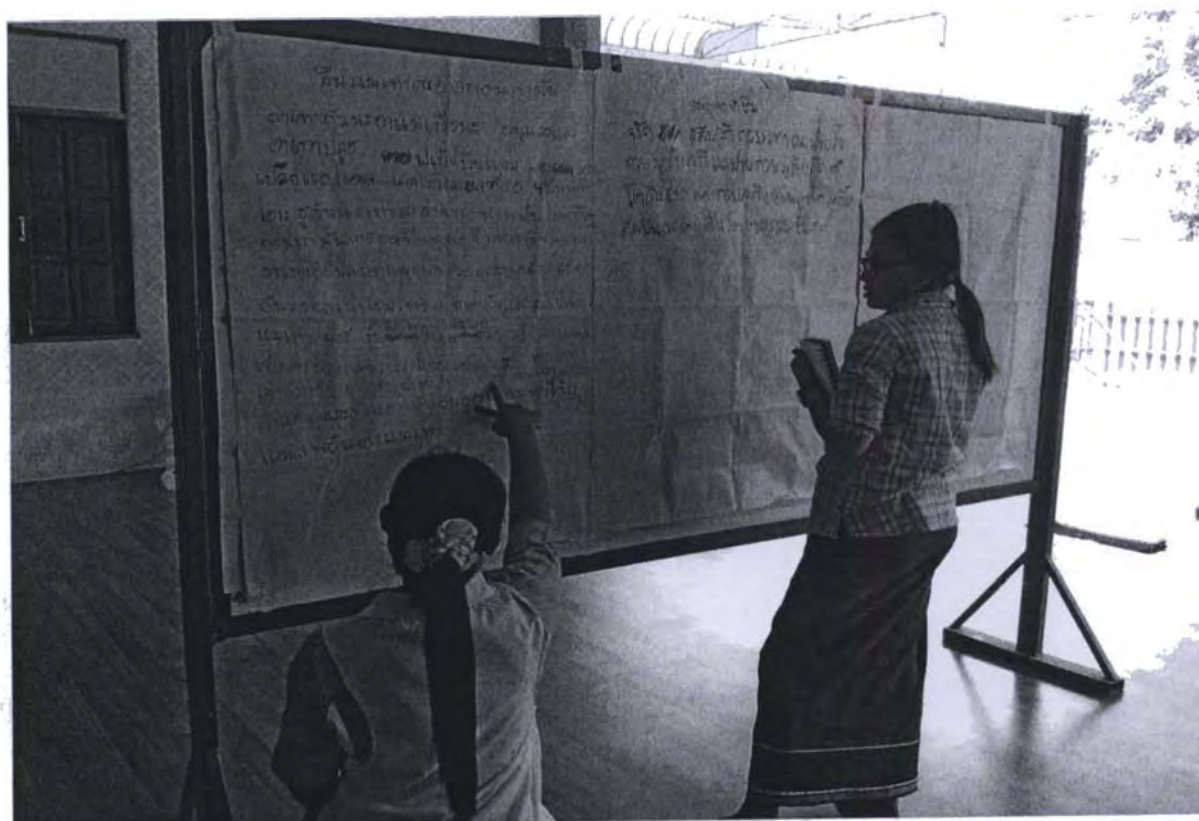

ทีมวิจัยนำเสนอระบบตัวเขียนภาษากว๋ายต่อชุมชน

กิจกรรมทดสอบระบบตัวเขียนและฝึกเขียนภาษากาย

ร่วมงานวันภาษาแม่สากลที่มหาวิทยาลัยมหิดล

นำเสนอผลงานในระดับตำบล

